

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ**

**САМАРҚАНД ИҚТИСОДИЁТ ВА СЕРВИС ИНСТИТУТИ
ИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛ ВА СТАТИСТИКА КАФЕДРАСИ**

**Холиқулов Анвар Неъматович
Яҳёев Тўлқин Исматуллаевич**

БОШҚАРУВ ТАҲЛИЛИ

Фанидан

ЎҚУВ УСЛУБИЙ МАЖМУА

Билим соҳаси	100000-Гуманитар соҳа
	200000-Ижтимоий соҳа, иқтисод ва хуқуқ
Таълим соҳаси	230000-Иқтисод
Таълим йўналишлари	5230600-Молия
	5230700-Банк иши
	5230800-Солиқлар ва солиқча тортиш
	5230900-Бухгалтерия хисоби ва аудит
	5231200-Сугурта иши
	5230200-Менежмент (хизматлар соҳаси)
	5231500-Бахолаш иши
	5231300-Пенция иши

Самарқанд-2020

МУНДАРИЖА

Ўқув материаллари.....

1-Модул. Молиявий таҳлилнинг назарий асослари

1. БОШҚАРУВ ТАҲЛИЛИНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	1.Бошқарув таҳлилиниң мазмуни ва моҳияти. 2.Бошқарув таҳлилиниң таркибий тузилиши. 3.Бошқарув таҳлилиниң асосий вазифалари. 4.Бошқарув таҳлилнинг асосий тамойиллари ва ички имкониятларни топишдаги аҳамияти.
2. БОШҚАРУВ ТАҲЛИЛИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ВА УНДА ҚЎЛЛАНИЛАДИГАН МАЪЛУМОТЛАР МАНБАИ	1. Бошқарув таҳлилини ташкил этиш. 2. Бошқарув таҳлилида қўлланиладиган маълумотлар манбаи 3. Бошқарув таҳлилида қўлланиладиган ахборотларнинг турлари 4.Бошқарув таҳлилиниң турлари ва шакллари.

2-Модул Ишлаб чиқариш ва сотиш салоҳият таҳлили

3. МАҲСУЛОТНИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ МАРОМИЙЛИГИ ТАҲЛИЛИ	1. Маҳсулотни ишлаб чиқариш таҳлилиниң вазифалари. 2. Маҳсулотни ишлаб чиқариш ва сотишни ифодаловчи ҳажм кўрсаткичлари. 3. Ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажмига таъсир қилувчи омиллар таҳлили.
4. САНОАТ КОРХОНАЛАРИНИНГ МОДДИЙ РЕСУРСЛАР БИЛАН ТАЪМИНЛАНИШИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИ ТАҲЛИЛ ҚИЛИШ	1. Материал сарфини камайтиришнинг иқтисодиётда тежамкорликни амалга оширишдаги аҳамияти. 2. Моддий-техника таъминоти бўйича бизнес-режанинг бажарилишини таҳлил қилиш. 3. Ишлаб чиқаришда материаллардан фойдаланишни таҳлил қилиш.
5. МАҲСУЛОТ СОТИШ ҲАЖМИГА ТАЪСИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР ТАҲЛИЛИ	1. Маҳсулотни сотиш таҳлилиниң вазифалари. 2. Маҳсулотни сотиш бўйича бизнес-режанинг бажарилишига таъсир қилувчи омилларни ҳисоблаш йўллари. 3. Тузилган шартнома мажбурияти асосида маҳсулотни етказиб бериш бўйича сотиш режасининг бажарилишини таҳлил қилиш. 4. Сотилган маҳсулот ҳажмига таъсир қилувчи омиллар таҳлилини такомиллаштириш.

6. КОРХОНАЛАРНИНГ МЕҲНАТ РЕСУРСЛАРИ ВА МЕҲНАТГА ҲАҚ ТҮЛАШНИ ТАҲЛИЛ ҚИЛИШ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Корхоналарнинг меҳнат омилларини таҳлил қилишнинг аҳамияти ва вазифалар. 2. Корхоналарни ишчи кучи билан таъминланганлигини таҳлил қилиш. 3. Меҳнат унумдорлиги даражасини таҳлил қилиш. 4. Иш вақтидан фойдаланишни таҳлил қилиш. 5. Маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмига таъсир қилувчи меҳнат омилларини таҳлил қилиш.
---	--

Мустақил таълим машгулотлари.....

Глассарий.....

Иловалар

Фан дастури.....

Фан ишчи дастури.....

Технологик харита.....

Тестлар.....

Тарқатма материаллар.....

1-Мавзу:Бошқарув таҳлилиниң назарий асослари

- 1.Бошқарув таҳлилиниң мазмуни ва моҳияти.**
- 2.Бошқарув таҳлилиниң таркибий тузилиши.**
- 3.Бошқарув таҳлилиниң асосий вазифалари.**
- 4.Бошқарув таҳлилиниң асосий тамойиллари ва ички имкониятларни топишдаги аҳамияти.**

1.Бошқарув таҳлилиниң мазмуни ва моҳияти

Бошқарув таҳлили иқтисодиётда содир бўлган, бўлаётган ва бўладиган жараёнларни ўрганишга диалектик нуқтаи назардан ёндошишни талаб қиласди. Зеро, билиш назарияси шунга асосланганки, унинг ёрдамида объектив (мавжуд) дунёни билиш мумкин. Бу дегани – билиш жараёни диалектик хусусиятга эга бўлиб, у воқеликнинг инъикосидир. Билиш назариясининг мантиқийлиги диалектик тарзда қуидаги боғлиқликда акс этади, яъни: жонли мушоҳада, абстракт тафаккур, тажриба. Бунда жонли мушоҳада билишнинг биринчи босқичси бўлиб, у ўрганиладиган ҳодисаларнинг ташқи хусусиятларини ўз ичига олади. Абстракт тафаккур босқичида эса, ҳодисаларнинг ички моҳияти аниқланиб, уларнинг ривожланиш қонуниятлари ўрганилади. Лекин ҳақиқатни билишнинг мезони – бу тажрибадир. Иқтисодий ҳодиса ва жараёнларни билиш ҳам шу уч босқичли билиш назариясига асосланади. Биринчи, жонли мушоҳада босқичида хўжалик юритишни бевосита иқтисодий ахборотлар тизими орқали идрок қилинади. Бу ўринда иқтисодий ахборотлар тизимиға шундай талаблар қўйиладики, булар билиш назариясининг иккинчи босқичи – абстракт тафаккурга кўп жиҳатдан боғлиқ бўлади. Айнан у доминант (асосий) ролни уйнайди. Иқтисодий жараёнларни таҳлил қилишда микроскоп ёки кимёвий реактивлардан фойдаланилмайди. Таҳлилда уни ҳам, буни ҳам тафаккур кучи бажаради. Иқтисодий ҳодисаларни ўрганиш жараёнида диалектик билиш назарияси «анализ» ва «синтез» усулларидан фойдаланишни тақозо қиласди. Анализ грекча «ahalysie» сўзидан келиб чиқсан бўлиб, «бир бутунни бўлакларга

бўлиб ўрганиш» деган маънони англатади. Синтез грекча «synthesie» сўзидан олиниб, «умумлаштириш» деган маънони билдиради. Бошқарув таҳлили бошқарув тизимининг маҳсус функциясидир. Иқтисодиётни барқарор ривожлантириш, фан-техника тараққиётини яна ҳам жадаллаштириш, ишлаб чиқариш салоҳиятидан оқилона фойдаланиш, ресурсларнинг ҳамма турларини ҳар томонлама тежаш ва ишлаб чиқаришни бошқаришни бозор иқтисодиёти қонуларига мос равища олиб бориш мамлакатимиз иқтисодий стратегиясининг энг муҳим таркибий қисмидир. Бу муҳим вазифаларни бажариш учун корхоналарнинг ишлаб чиқариш ва хўжалик фаолиятини чукур таҳлил қилиш даркор. Таҳлил корхоналарни бошқариш тизимида оралиқ босқични эгаллайди. Бу жараённи ушбу формула орқали ифодалаш мумкин:

И – А – К -Т-И1-А1-К1-Т1

Бу ерда:

И-информация (ахборот) бўлиб, уни бухгалтерия ҳисоби ва ҳисботи, тезкор ҳисоб ва ҳисбот, статистик ҳисоб ва ҳисбот, бизнес-режа ҳамда ҳисобдан ташқари маълумотлар ташкил қиласди;

А- таҳлилий босқич;

К-таҳлил натижалари асосида қарорлар қабул қилиш;

Т-қарорларни ишлаб чиқариш бўғинларида тадбиқ этиш;

И1-бажарилмаган қарорлар;

А1-қайта таҳлил қилиш;

К1 – қайта қарор қабул қилиш;

Т1 – қарорни ишлаб чиқариш бўғинларига қайта тадбиқ этиш. Бинобарин, ишлаб чиқаришни бошқариш жараёнида уч босқични кўрсатиш мумкин:

1. Ахборотларни тўплаш, қайта ишлаш ва тайёрлаш.

2.Объектнинг ҳолатини иқтисодий таҳлил қилиш ва таҳлил натижалари асосида таклифлар киритиш.

3. Қарорларни қабул қилиш ва амалиётга тадбиқ этиш.

Қабул қилинган қарорларнинг самараси ва сифати таҳлилни ўз вақтида ҳамда тезкор тарзда ўтказилғанлигига қўп жиҳатдан боғлиқ. Бу ерда асойи вазифа – ана шу уч босқични бир-бiri билан узвий равища боғлаш ҳисобланади. Иқтисодий таҳлилнинг икки хил йўналишини қўрсатиш мумкин:

1.Корхоналар, ассоциациялар ва концернларнинг хўжалик фолиятини таҳлил қилиш:

2.Иқтисодиётнинг макро даражасини таҳлил қилиш.

Бунда туманлар, вилоятлар ва бутун республика иқтисодиётини яхлит ҳолда таҳлил қилиш тушунилади. Шуни айтиш керакки, иқтисодиётни макро даражада таҳлил қилиш иқтисодий фанлар мажмуасида мустақил ўрин олмаган бўлиб, у иқтисодий назария ва макроиктисод курсларида ўрганилади. Ҳолбуки, иқтисодий таҳлил фани иқтисодий фанлар қаторида ўзига хос мустақил ўринга эга. Бозор муносабатларини шакллантириш қўп жиҳатдан ишлаб чиқаришни бошқаришни муттасил такомиллаштириш, моддий, молиявий ва меҳнат ресурсларидан фойдаланишни яхшилаш, ички хўжалик режасини тузиш ва уни такомиллаштиришни, корхоналар ва ҳалқ хўжалигининг барча тармоқларида бутун техникавий ва иқтисодий сиёsatни олиб боришни тақозо қиласди. Хусусан, Вазирлар Махкамасининг бирқанча қарорларида ана шу муҳим масалаларни изчиллик билан амалга ошириш таъкидланади. Бу қарорларни бажариш ўз навбатида хўжаликни бошқарувчи идораларни яна ҳам ишлаб чиқаришга яқинлаштириш, иқтисодий бўлинмалар ўртасидаги ҳуқуқ ва мажбуриятларни яна ҳам аниқ чегаралашни, бошқарув аппарати ишининг тезкорлигини ва ихчамлигини оширишни тақозо қиласди. Демак, ҳисоб ва иқтисодий таҳлил хўжаликни бошқаришда асосий қурол бўлиши керак. Бинобарин, маҳсулот ишлаб чиқариш жараёни ва натижалари ўз аксини

кундалик ҳисоб ва ҳисботда топади. Бу ўринда корхоналарнинг иш фаолияти тўғрисидаги ҳисбот маълумотлари хўжаликни бошқаришда муҳим қурол бўлиб хизмат қиласи. Молия вазирлигининг бухгалтерия ҳисоби ва аудит услубиёти бошқармаси корхоналарнинг молиявий хўжалик фаолиятини таҳлил қилиш учун ҳар томонлама асосланган ва аниқ маълумотлар билан таъминлайдиган ахборотларни ҳамраб олган ҳисоб ва ҳисботлар тизимини ишлаб чиқади ва уларнинг амалиётга тадбиқ этилиши қатъий назорат қилиб турди. Демак, иқтисодий таҳлил корхоналар фаолиятини назорат қилишда, иқтисодий тежамкорликка эришишда, техника тараққиётини жадаллаштиришда, илғор тажрибаларни тарқатишида, иш фаолиятида мавжуд бўлган камчиликларга барҳам беришда ва ички хўжалик резервларини аниқлашда муҳим қурол сифатида қўлланилади.

Бозор муносабатларига асосланган жамиятда ҳар бир корхона, мулк шаклидан қатъий назар, эркин рақобат шароитида фаолият кўрсатади. Рақобат, ўз навбатида, ҳар бир корхонани қандайдир ўзининг стратегияси ва тактикасига эга бўлишни, шу йўл билан рақобатга енгилиб, синиб кетмасликнинг фақат ўзига хос йўлларини ишлаб чиқишни тақозо қиласи. Бу эса ҳар бир корхонада ишлаб чиқариш, технологик, тижорат каби жараёнларнинг сир сақланишини, бу сирни бошқа субъектларга ошкора қилмасликни, ундан ўз манфаати йўлида фойдаланишликни талаб қиласи. Бу эса ўз навбатида, хўжалик фаолиятини икки хил йўналишда таҳлил қилиш заруратини келтириб чиқарди. Шу тариқа корхонанинг ишлаб чиқариш, технологик, тижорат каби сирларини сақлашга қаратилган, фақат корхонанинг ходимлари ўтказадиган “Бошқарув таҳлили” ва ташки субъектлар амалга оширадиган ҳамда ошкора қилиниши мумкин бўлган молиявий ҳисботларда ўз аксини топган ахборотлар ва кўрсаткичларга таянадиган “Молиявий таҳлил” вужудга келди. Бошқарув ва молиявий таҳлилларнинг вужудга келишига фақат юқорида келтирилган далилларгина сабаб бўлмасдан, балки мамлакатимизда халқаро андозалар талабига мос бўлган «Бухгалтерия ҳисобининг миллий стандартлари» ишлаб чиқилиши ва уларнинг амалиётга босқичма-босқич жорий қилиниши ҳам таҳлилда шудай

тарздаги таркибнинг пайдо бўлишига олиб келди. Шунингдек, бугунги амалиёт корхоналарнинг бошқарув ҳисоби ва ҳисботини ҳамда молиявий ҳисоб ва ҳисботини юритишни тақозо қилмоқда. Ҳисоб ва ҳисботлар одатда, иқтисодий таҳлилнинг биринчидан, асосий маълумотлар етказиб берувчи ахборот манбалари бўлса, иккинчидан, ахборотлар шунчаки ахборот учун эмас, балки корхонани бошқариш ва унинг самарадорлигини ошириш учун тузилади. Бу ҳам амалиётга бошқарув ва молиявий таҳлилнинг жорий қилинишини тақозо қилади. Корхоналарда маълумотларнинг сир сақланиши ва бир қисмининг ташқи истеъмолчилар учун ошкор қилиниши мумкинлиги иқтисодий таҳлилни ҳам иккига, яъни ички ва ташқи таҳлилга бўлишни тақозо қилади. Кўп ҳолларда ички таҳлил деганда бошқарув таҳлили, ташқи таҳлил деганда молиявий таҳлил тушунилади. Лекин шуни унутмаслик керакки, молиявий таҳлил ҳам ўз навбатида ички ва ташқи молиявий таҳлилларга бўлинади. Ташқи молиявий таҳлилни ташқи субъектлар, яъни корхонанинг ахборотларини ташқи истеъмол қилувчилар (банклар, солик, молия, статистик органлари, ҳамкор ташкилотлар каби) амалга оширса, ички молиявий таҳлилни корхонанинг бевосита ўз ходимлари амалга оширади. Мос равишда, таҳлил натижасидан ўзларига тегишли бошқарув қарорларини ҳам ким нима мақсадда таҳлил қилса, шу мақсадда қабул қилади ва фойдаланадилар. Бошқарув таҳлилини ҳамиша ҳам корхонанинг факат ўз ходимлари амалга оширмайди, балки корхона раҳбарияти томонидан жалб қилинган аудиторлар, маслаҳатчилар ва бошқа мазкур корхонага алоқаси бўлмаган ходимлар, яъни ташқи субъектлар ҳам амалга оширишлари мумкин. Лекин шартнома билан жалб қилинган ходимлар мазкур корхонанинг сирини ошкор қилишга ҳақлари йўқ. Бу қонунлар билан кафолатланган. Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, ҳозир Ўзбекистонда иқтисодий таҳлилнинг таркибий қисми сифатида бошқарув таҳлилини киритиш тан олинган . Аммо унинг таърифи эркин иқтисодиёт ва рақобатга мос равишда ҳамон, етарли даражада ишлаб чиқилган эмас. Буни инобатга олиб бошқарув таҳлилига қуйидаги таърифни келтиришни мақсадга мувоғик, деб топдик. Бошқарув таҳлили деганда корхона раҳбарияти, унинг эгаси ва мутахассислари

томонидан бошқарув ҳисоби ва ҳисботлари асосида ички имкониятларини ишга солиш ва самарадорликни ошириш мақсадида, маълумот манбалари ва натижалари маълум даражада сир тутиладиган бошқарув қарорларини қабул қилишга қаратилган ички таҳлил тушунилади. Кўриниб турибдики, бошқарув таҳлили ҳам иқтисодий таҳлилнинг бир қисми сифатида корхонада содир бўлаётган иқтисодий жараёнларнинг ҳолатини ва уни такомиллаштириш йўлларини ўргатар экан. Молиявий таҳлил маълум бир тизимга эга бўлган молиявий ҳисоб ва ҳисботларга асосланган бўлса, бошқарув таҳлили бошқарув ҳисоби ва ҳисботларига асосланади. Бошқарув ҳисоби ва ҳисботи тезкор ҳисоб ва ҳисбот шаклида корхона раҳбари ва мулк эгасининг мақсади ва манфаатидан келиб чиқиб турли йўналишларига эга бўлишлари мумкин. Шуни таъкидлаш жоизки, ҳамон бошқарув таҳлилиниң таркиби иқтисодий адабиётларда ҳам, амалиётда ҳам аниқ белгиланган эмас. Буни инобатга олиб бошқарув таҳлилиниң таркибий тузилиши хусусида ўз фикр-мулоҳазаларимиз билан ўртоқлашмоқчимиз.

2.Бошқарув таҳлилиниң таркибий тузилиши

Бошқарув таҳлилиниң таркибини шакллантиришда ушбу таҳлил нимани ўрганиши ва нимага хизмат қилишидан келиб чиқмоқ лозим. Чунки ушбу таҳлил иқтисодий таҳлилнинг таркибий қисми сифатида ўзига хос мақсади, вазифаси ва истеъмолчисига эга. Шу жихатдан қараладиган бўлса бошқарув таҳлили корхона раҳбари, мулк эгаси ва уни бошқаришда иштирок этадиган турли менежерларга тегишли бошқарув қарорларини қабул қилиш учун маълумотлар тайёрлаб беради. Бу маълумотлар фақат шу корхонага бевосита дахлдор бўлган ходимларга мўлжалланган бўлиб, унинг тижорат, ишлаб чиқариш, технологик каби сирларини ошкор қиласлиги лозим. Бу эса бошқарув таҳлилида қандай мавзулар, соҳалар ўрганиш лозимлигини белгилайди. Бошқарув таҳлилида корхонада асосан ишлаб чиқариш ва тижорат фаолиятини ҳамда харажатлар сарфи билан молиявий натижаларга эришиш йўлларини, ушбу ҳолат орқали шу корхона самарадорлигини оширишнинг

ўзига хос усулларини ўрганади. Бу эса унинг таркибининг шаклланиши учун асос бўлиб ҳисобланади.

3.Бошқарув таҳлилиниң асосий вазифалари

Бозор муносабатлари шароитида ҳар бир корхона эгаси ўз корхонасининг юқори самарадорлик билан ишлашини таъминлаши учун оқилона бошқарув қарорларини қабул қилишни хоҳлайди. Бу учун тегишли ахборотлар мавжуд бўлиши лозим. Ушбу ахборотларни етказиб берадиган дастаклардан бири бошқарув таҳлилидир. Бундан кўриниб турибдики, бошқарув таҳлилиниң бош вазифаси корхона раҳбари ва эгасига бошқарув қарорларни қабул қилиши учун тегишли ахборотларни тайёрлаб беришдир. Бу учун бошқарув таҳлилида анча жараёнларни амалга оширишга тўғри келади. Бу унинг асосий вазифаларида намоён бўлади. Бошқарув таҳлилнинг энг муҳим ва асосий вазифалари бизнинг фикримизча, куйидагилардан иборат:

1. Бизнес-режанинг қанчалик реаллиги (ҳақиқийлиги) ва илмий жиҳатдан асосланганлигига баҳо бериш.
2. Корхона иқтисодиётини ривожлантиришнинг жорий ва истиқбол режаларини тузиш учун иқтисодий кўрсаткичлар базасини аниқлаш.
3. Бизнес-режанинг бажарилишига объектив баҳо бериш ҳамда уни бажаришда корхоналарга боғлиқ ва боғлиқ бўлмаган омиллар ва сабабларни бир-биридан ажратиб аниқлаш.
4. Ички хўжалик резервларини аниқлаш (бу ўринда таҳлилнинг самараси, биринчидан, аниқланган резервларнинг бутун назарий жиҳатдан асосланган резервларга нисбати ва иккинчидан, амалга оширилган резервларнинг аниқланган резервларга нисбати билан белгиланади).
5. Корхоналарнинг хўжалик фаолияти натижасида кутиладиган самараларни олдиндан аниқлаш.

6. Тахлил материалларига асосан ишлаб чиқаришда аниқланган камчиликларни тугатишга қаратилған тадбирларни ишлаб чиқиши.

7. Ишлаб чиқилған тадбирларга асосан оқилона бошқарув қарорларни қабул қилиш.

Хозирги пайтда ҳисоботлар анча ихчамлаштирилиб, ундаги нокерак маълумотларни тўплашга барҳам берилмоқда. Аммо ҳамон кўпгина бирлашма, идора ва вазирликлар ўз тасарруфидаги корхоналардан жуда кўп ҳеч кимга зарур бўлмайдиган, тахлил учун аҳамияти йўқ ахборотларни тўплашга кўп вақт, иш кучи ва қоғоз сарф қилмоқда. Буларга барҳам бериш вақти келди. Президентимиз И.А.Каримов таъкидлаганидек: «Биз бир масалани ўз олдимиизга такрор ва такрор қатъият билан қўйишимиз керак – фақат ишлаб чиқариш ва реализация масаласини тезкорлик билан бошқариш учун зарур бўлган ҳисоботни, шу жумладан, баланс ва бошқа муҳим тахлилий материалларни тайёрлаш, жорий ҳамда истиқбол прогнозларини ишлаб чиқишига хизмат қиласидиган ҳисоботнигина сақлаб қолиш лозим». Ушбу фикрини кучайтириб юртбошимиз: «Бунда ҳисоботлар рўйхатини қисқартирибгина қолмасдан, балки уларнинг мазмун-моҳиятига чуқур кириб бориш, ҳеч қандай эҳтиёж бўлмаган кўрсаткичларни чиқариб ташлаш, шуни инобатга олган ҳолда, ортиқча маълумот тўплашни бекор қилиш ва тегишли бошқарув бўғунларини қисқартириш бўйича таклиф тайёрлаш керак», деб уқтириди. Ҳақиқатда вазият олдинги ҳолатга нисбатан тубдан ўзгарди. Мулкнинг аксарият қисми хусусийлаштирилди, ҳисоб-китоблар компьютерлар орқали олиб борилмоқда, бухгалтерия ҳисобининг халқаро андозаларига мос миллий стандартлари ишлаб чиқилди. Буларнинг ҳаммаси бошқарувни оптималлаштириш, бу учун эса ахборотларнинг тезкорлигини таъминлаш ва кераклисини олишни талаб қилмоқда. Бундан кўриниб турибдики, бошқарув тахлилининг вазифаси факат тегишли ахборотларни тайёрлаш билангина чекланмайди, балки у оқилона бошқарув учун тегишли ахборотлар тизимини ҳам тартибга солиш учун кўмаклашишга асос бўлади. Хулоса қилиб айтганда,

бошқарув таҳлили ҳам мазмуни, ҳам шакл жиҳатидан такомиллашади, унинг бажарадиган вазифалари кенгайиб бораверади.

4.Бошқарув таҳлилнинг асосий тамойиллари ва ички имкониятларни топишдаги аҳамияти

Бошқарув таҳлили ҳам бирқанча тамойилларга асосланади. Бу тамойиллар турли бўлиши мумкин. Корхоналарнинг хўжалик фаолиятини таҳлил қилиш учун асос қилиб одатда қўйидаги тамойиллар олинади.

- 1) Объектнинг ҳолатини дастлабки иқтисодий – назарий жиҳатдан таҳлил қилишнинг зарурлиги ва ўрганиладиган ҳодисаларнинг моҳияти ва бир –бирига ўзаро боғлиқлиги;
- 2) Таҳлилнинг комплекс характерга эга эканлиги ҳамда ўзаро бир-бирига узвий равишда боғлиқ таҳлилий кўрсаткичлар тизимининг кўлланилиши;
- 3) Иқтисодий маълумотларни таҳлилий жиҳатдан қайта ишлаш жараёнида ўрганиладиган ҳодисаларни гурӯҳлаштириш ва уларга таъсир кўрсатувчи омилларни миқдорий ва сифат белгиларига қараб туркумлаш;
- 4) Корхоналарнинг фаолиятини таҳлил қилишда таққослаш усулининг ички хўжалик резервларини аниқлашдаги аҳамияти;
- 5) Таҳлил натижалари асосида илгор тажрибаларни кенг ёйиш ва оммани корхоналарни бошқаришга яна ҳам кенг жалб этиш;
- 6) Корхоналарни бошқаришда ҳисоб ва ҳисботнинг ҳал қилувчи роли ва уларнинг иқтисодий таҳлилда асосий ахборот манбаи эканлиги.

Юқорида қайд қилинган тамойиллар иқтисодий таҳлилнинг шаклланишига ва унинг ривожланиш жараёнига асос бўлади. Бошқарув таҳлилининг ички имкониятларни аниқлашдаги аҳамияти. Корхоналарнинг хўжалик фаолиятини таҳлил қилишдан кўзланган асосий мақсад – яшириниб ётган ички имкониятларни аниқлашдир. Бу учун эса уларни илмий асосда

туркумлаш керак. Резервлар қуйидагилардан иборат: халқ хўжалик, тармоқ, регионал (ёндош) ва ички хўжалик резервлари. Айтайлик, машинасозлик саноатида маҳсулот таннархини камайтириш борасида бўлган катта резервлардан бири – рангли металларни пластмассалар билан алмаштириш ҳисобланиб, бу ўз навбатида кимё саноатини янада ривожлантиришни тақозо қиласди. Шу сабабли, бундай резервлар халқ хўжалик резервлари қаторига киради. Ихтисослаштириш даражасини ошириш эса тармоқ резервлари қаторига кириб, у асосан корпарация, концерн, вазирлик каби бошқарув идораларига боғлиқдир. Минтақавий резервларга, айтайлик, бир маъмурий туманда жойлашган турли бошқармаларга қарашли саноат корхоналарини тезкорлаштириш мисол бўла олади. Ички хўжалик резервларини аниқлаш ва уларни хўжалик оборотига йўналтиришда корхоналар катта имкониятларга эга. Бу эса, асосан, ишлаб чиқариш ресурсларидан иборат уч гурух (мехнат ресурслари, мехнат воситалари ва мехнат предметлари) омилларидан оқилона ва самарали фойдаланишга боғлиқ бўлади.

2-Мавзу:БОШҚАРУВ ТАҲЛИЛИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ВА УНДА ҚЎЛЛАНИЛАДИГАН МАЪЛУМОТЛАР МАНБАИ

Режа:

- 1. Бошқарув таҳлилини ташкил этиш.**
- 2. Бошқарув таҳлилида қўлланиладиган маълумотлар манбаи**
- 3. Бошқарув таҳлилида қўлланиладиган ахборотларнинг турлари**
- 4.Бошқарув таҳлилининг турлари ва шакллари.**

1. Бошқарув таҳлилини ташкил этиш.

Таҳлилий жараённи муваффақиятли ўтказишнинг гарови уни хар томонлама пухта ташкил қилишдир. Бошқарув таҳлилини ташкил этиш унинг босқичларини аниқлаб олишдан бошланади. Бу жараён қуйидаги босқичлардан иборат:

- 1) Таҳлил дастурини тузиш;

- 2) таҳлил учун маълумотлар танлаш ва уларни текшириш;
- 3) кўрсаткичларни танлаш ва ҳисоблаш;
- 4)кўрсаткичларни аналитик жиҳатдан қайта ишлаш ва таққослаш;
- 5) таҳлил натижаларини умумлаштириш ва корхона ҳамда ташкилотлар фаолиятида содир бўлган камчиликларни бартараф қилиш учун чора ва тадбирлар ишлаб чиқиш ҳамда аниқланган ички хўжалик резервларидан фойдаланиш.

Дастурсиз бажариладиган таҳлил, ёхуд ўрганиладиган масалалар кўламини аниқ белгиламаслик ўз навбатида таҳлил натижаларига путур етказади. Шунинг учун таҳлилий ишларни ташкил қилиш борасидаги энг маъсулиятли вазифа - иқтисодий таҳлил дастурини тузиш ҳисобланилади. Таҳлил дастурни тузиш. Таҳлил дастурининг ҳажми ва мазмуни ундан қўзланган мақсадга боғлиқ. Масалан, таҳлил комплекс тарзда ўтказилиши мумкин. Бунда корхона ва ташкилотлар фаолиятининг ҳамма томонлари чукур ўрганилади. Ёки ишнинг қандайдир бир томонини ўз ичига олган тематик (танланма) таҳлил бўлади. Комплекс таҳлил ўтказилганда ойлик, чораклик ва йиллик ҳисобот материаллари асосида таҳлилий баёнот ёзишда қўлланиладиган жадваллар тузилади. Масалан, бутун молия-кредит тизими бўйича таҳлил молия вазирлиги томонидан ишлаб чиқилган ва тасдиқланган умумий ва ягона дастур, метод ҳамда умумий аналитик жадваллар макети асосида олиб борилса мақсадга мувофиқ бўлур эди. Агар танланма таҳлил ўтказилса, у ҳолда дастурда унинг мавзуси, ҳажми, қандай манбаларга ва маълумотларга асосланиши, таҳлилни бажарувчи шахс, ишнинг бажарилиш муддати каби ташкилий масалалар кўрсатилиши керак. Таҳлил учун материалларни тайёрлашда жорий ҳисобда берилмайдиган маълумотларни аниқлаш катта аҳамиятга молик. Масалан, ишчиларнинг бекор туриб қолиш сабабларини аниқлаш учун бевосита кузатув олиб бориш керак. Бунда иш кунини «Расмга олиш» орқали ёки ушбу участкада банд бўлган ишчилар ва бошқа ходимларнинг фикр ва мулоҳазаларини билиш орқали юқорида айтилган камчиликларнинг сабаблари аниқланади. У ёки бу ахборотлар манбасидан фойдаланиш таҳлил дастурини тузишда ҳисобга олиниши керак. Маълумотларнинг тўғрилиги ва аниқлигига ишонч ҳосил қилингандан сўнг уларни қайта ишлашга ўтилади. Корхоналарнинг фаолиятини таҳлил қилишда қатнашадиган субъектлар. Корхона ва ташкилотларнинг хўжалик ва молиявий фаолиятини таҳлил қилишда авваламбор ушбу корхонанинг ходимлари иштирок этади. Корхоналарнинг хўжалик ва молиявий ҳолати таҳлил қилиш асосан иқтисод, бухгалтерия ва молия бўлимларининг вазифасидир. Ҳозирги

вақтда катта ва йирик корхоналарнинг таркибида иқтисодий лабораториялар ҳам иқтисодий таҳлил қилиш билан мукаммал тарзда шуғулланадиган бўлинмалар мавжуд. Корхона ва ташкилотлар давлатга мансуб бўлса уларнинг фаолиятини иқтисодий таҳлил қилиш бевосита юқори ташкилотларнинг вазифаси ҳам бўлиб, улар корхоналарнинг ҳисоботини тасдиқлайдилар ҳамда уларнинг ишлаб чиқариш, хўжалик ва молиявий фаолиятини объектив (холисона) баҳолаб, тегишли қарорлар қабул қиласидилар. Иқтисодий таҳлил қилиш билан молия ва солик идоралари ва банк ходимлари ҳам шуғулланадилар. Улар авваламбор сўм билан назорат қилиш, корхона ва ташкилотларнинг давлат бюджети билан бўлган ўзаро муносабатларига таалуқли масалалар билан қизиқадилар. Статистик идоралари ҳам иқтисодий таҳлил билан шуғулланадилар. Улар қабул қилинган ҳисбот ва статистик маълумотларни статистик усуллари билан қайта ишлаб вазирликлар ва бошқармаларни йиғма ахборот материаллари билан таъминлайдилар.

2. Бошқарув таҳлилида қўлланиладиган маълумотлар манбаи

Бошқарув таҳлилиниң асосий ахборот манбаларига қўйидагилар киради:

1. Бизнес-режа маълумотлари.
2. Бухгалтерия ҳисоби ва ҳисботи.
3. Статистик ҳисоби ва ҳисботи.
4. Бошқарув (тезкор) ҳисоби ва ҳисботи.
5. Ҳисоб ва ҳисботдан ташқари маълумотлар.
6. Меъёрлар, тармоқ кўрсаткичлари, қонунлар, Фармонлар, қарорлар, буйруқлар.

Ушбу санаб ўтилган маълумотлар ичида энг асосийси бухгалтерия ҳисоби ва ҳисботи ҳисобланади, чунки таҳминан 70 фоиз маълумотларни иқтисодий таҳлил бухгалтерия ҳисобидан олади. Бошқарув таҳлилида ҳам шу ҳисботлар асосий маълумотлар манбаи бўлиб қолади. Таҳлил қилиш жараёнида йиллик ҳисботга ёзилган изоҳнома ҳам хар томонлама кўриб чиқилади. Таҳлил қилиш жараёнида ҳисобдан ташқари маълумотлардан ҳам фойдаланиш катта самара беради. Буларга текшириш далолатномалари, аудиторлик хулосалари, юқори ташкилотлар, молия ва солик идоралари, банкларнинг бажарган таҳлил натижалари, лаборатория ва табобат-назорти материаллари, корхона меҳнат жамоасининг умумий мажлис материаллари, мутбуот материаллари,

тушунтириш ва маъруза хатлари, ижро этувчилар билан шахсий сухбат ўтказиш материаллари ҳам киради. Таҳлилда қўлланиладиган маълумот манбаларининг тўғрилигини текшириш муҳим аҳамиятга эга. Чунки нотўғри маълумотлар асосида тўғри хулоса чиқариб бўлмайди. Таҳлил қилишнинг самараси авваламбор ҳисбот маълумотларининг сифатига боғлиқ. Шунинг учун ҳисоб ва ҳисбот материалларини обдон текшириш керак. Амалда маълумотларни текширишнинг бир неча усувлари мавжуд.

1. Ҳисботларни тузиш қоидаларига амалга қилиш. Ушбу текшириш ўз ичига қўйидагиларни олади: ҳисбот шаклларининг тўғри тўлдирилиши ва уларнинг Ўзбекистон Республикаси молия, иқтисодиёт ва статистика вазирликлари томонидан тасдиқланган шаклларга мос келиши, айрим миқдорий кўрсаткичларни аниқлашда арифметика амалларини тўғри қўлланилганлиги кабилар. Ҳисбот шакллари ва хужжатларда ҳеч қандай тузатиш ёки рақамларни ўчириб қайта ёзиш мумкин эмас. Ҳисбот шакллари раҳбар ва бош бухгалтер томонидан имзоланган бўлиши керак.

2. Турли ҳисбот шаклларида бериладиган иқтисодий кўрсаткичлар суммасининг бир-бирига мос келиши. Ушбу текширишнинг моҳияти қўйидагидан иборат. Бир қанча иқтисодий кўрсаткичлар турли ҳисбот шаклларида берилади ва бинобарин ҳисбот тузишда ана шу иқтисодий кўрсаткичлар суммаси бир-бирига тўғри келиши шарт. Масалан устав капиталининг миқдори 1-шакл (Баланс) ва 5-шакл (Хусусий капитал тўғрисидаги ҳисбот) ёки асосий воситаларининг суммаси 1-шакл (Баланс) ва 3-шакл (Асосий воситаларнинг харакати тўғрисидаги ҳисбот)да берилади ва х.к. Таҳлилий ҳисблар ва унинг натижаларини расмийлаштириш. Ҳисбот маълумотларини таҳлилий жиҳатдан қайта ишлашнинг усувларидан бири таҳлилий жадвалларни тузиш ҳисбланади. Жадвалга таҳлил қилинадиган кўрсаткичларнинг асос ва амалдаги даражаси киритилади, мутлоқ фарқи, кўрсаткичларнинг ўсиш суръатлари аниқланади ҳамда тегишли хулоса ёзилади. Таҳлилий жадвалларнинг устунлиги ва афзаллиги шундан иборатки, у кўрсаткичларнинг ўзаро боғланишини жуда ҳам аниқ кўргазмали тарзда намоён этади. Таҳлилнинг сўнгги босқичи унинг натижаларини рамийлаштириш ҳисбланади. Таҳлил натижаларига асосланган ҳолда маълумотнома ёки изоҳнома ёзилади. Изоҳномада корхона ва ташкилотларнинг хўжалик фаолиятида қўлга киритилган ютуқлари ва йўл қўйган камчиликлари акс эттирилади ҳамда бу камчиликларни бартараф қилиш йўллари кўрсатилади. Бу ўринда айниқса аниқланган ички хўжалик резервларни ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга жалб этиш йўллари кўрсатилади. Изоҳнома жуда

ҳам қисқа ва мазмунли баён этилиши лозим. Қайсику ундан таъсирчан бошқарув қарорларини қабул қилиш мумкин бўлсин.

3. Бошқарув таҳлилида қўлланиладиган ахборотларнинг турлари

Ўзбек тилининг изоҳли луғатида (1981 йил) ахборотга иккита изоҳ берилган: 1) Хабар; хабарлар; маълумот, информация.

2) Вақти-вақти билан чиқиб турадиган баъзи тўпламларнинг номи.

Буларнинг ичида иқтисодий таҳлилга мосроқ атама - бу маълумотдир. Ушбу китобда “Маълумот” атамасига ҳам иккита изоҳ берилган:

1) Ўқиши-ўрганиш натижасида олинган билим даражаси.

2) Хабар, ахборот.

Далил бўладиган хужжат, рақам ва шу каби материаллар. Кўриниб турибдики, бу икки ҳолда ҳам ахборотларнинг мазмуни иқтисодий таҳлил ва бошқарув нуқтаи назаридан етарли даражада очиб берилмаган. Бизнинг фикримизча ахборотлар табиат, жамият ва инсон тафаккурида содир бўлган, бўлаётган ва бўладиган жараёнлар туғрисида доимий равишда олиниши мумкин бўлган маълумотлар мажмуасидан иборатдир. Лекин иқтисодиётни бошқариш ва таҳлил қилиш учун бизга барча ахбаротлар ичидан ижтимоий иқтисодий жараёнларни ўз ичига олган иқтисодий ахборотлар зарур. Иқтисодий ахборотлар иқтисодиётда содир бўлган, бўлаётган ва бўладиган жараёнлар туғрисидаги маълум бир хуқуқий кучга эга бўлган маълумотлар мажмуидан иборатдир. Масалан, ўтган даврда ишлаб чиқарилган маҳсулот ҳажми туғрисидаги ахбаротни биз ушбу хўжалик юритувчи субъектнинг ўтган даврдаги ҳисботидан оламиз. Ҳисбот қонуний кучга эга бўлади қачонки, унинг тўғри тузилганлигини кафолотловчи ташкилот раҳбарининг ва бош бухгалтернинг ёки бошқа масъул шахсларнинг имзоси ва шу имзоларни тасдиқловчи юмалоқ муҳири босилган бўлса. Ушбу кўрсаткичнинг ҳозирги ҳолати ва келгуси истиқболдаги ҳажми ҳам тегишли тарзда ҳссоб-китоб қилиниб масъул шахслар томонидан тасдиқлансанагина улардан иқтисодий таҳлилда фойдаланиш мумкин. Табиат, жамият ва инсон тафаккурида содир бўлаётган жараёнлар туғрисида, одатда инсон бехабар бўлади. У тўлиқ маълумотга эга бўлади, қачонки шу жараёнлар туғрисидаги тегишли ахбаротларга эга бўлса. Ахбаротлар қанчалик тўлиқ, қанчалик хаққоний бўлса ундан чиқариладиган хulosалар ҳам шунчалик тўлиқ ва тўғри бўлади. Аммо шуни таъкидлаш жоизки, ахбаротлар зарур микдорда бўлиши лозим. Унинг кам бўлиши тўлиқ ва тўғри хulosса чиқариш имконини бермайди, кўпи эса улардан

тез ва соз фойдаланишда қийинчиликлар туғдириши, ортиқча вақтни олиши мүмкін. Ахбаротларнинг кўпи яхши, лекин улар ортиқча бўлмаслиги лозим. Шу туфайли ҳар бир жараённи таҳлил қилганда, айнан шу жараёнга тегишли ахбаротларни олишни тақозо қиласи. Иқтисодий таҳлилда қўлланиладиган маълумотлар ва ахбаротларни бир-биридан фарқламоқ лозим. Маълумотлар деганда содир бўлган ходиса ва жараёнларни ўзида ифода этган бирламчи хужжатлар ва бошқа воситаларда акс этиладиган рақамлар, белгилар, хабарлар тушинилади. Масалан, 15 киши бир ой ишлади деган маълумот табелда, 2 киши касаллик варақасида, шунча маҳсулот сотилди деган маълумот счет-фактурада, қанча пул ўтказилганлиги тўғрисидаги маълумот тўлов-буюртмасида ифодаланади. Буларнинг ҳаммаси у ёки бу ижтимоий-иктисодий жараёнлар тўғрисида аниқ маълумотлар беради. Ахбараотлар деганда, юқорида таъкидланганидек, шу маълумотларни жамлаш, уларни ишлаш орқали маълум тизимга келтириш натижасида ҳосил бўлган ижтимоийиктисодий жараёнларни ифода этадиган маълумотлар мажмуи тушунилади. Иқтисодий таҳлилда асосан ахбаротлардан кенгроқ фойдаланилади. Баъзан таҳлилни чукурлаштириш, аниқлик киритиш учун бевосита бирламчи маълумотлардан ҳам фойдаланиш мүмкін. Ахборотлар қаерда ифодаланишига қараб учга бўлинади: оғзаки, хужжатларда ва машинада. Оғзаки ахбаротлар кўпгина тезкор ҳисобда қўлланилади. У бевосита мулоқат, телефон ва бошқа воситалар орқали берилиши мүмкін. Бозор муносабатлари шароитида оғзаки ахбаротлар жуда кенг қўлланилади. Бунда ахбарат берувчи ва унинг истеъмолчиси ўртасида юксак ишонч бўлиши лозим. Содир бўлган иқтисодий жараёнлар, хужжатларда ифода этилади. Булар энг аввало, бухгалтерия ҳисобида ўз ифодасини топади. Ҳар бир жараённинг қонунийлиги айнан шу ва шу каби ҳисобларда, хужжатларда ўз тасдигини топади. Шу жиҳатдан жуда кўп ахбаротлар иқтисодий таҳлил учун хужжатлардан олинади. Ҳар бир хужжат қонуний кучга эга бўлиши керак. Бу учун юқорида таъкидланганидек ташкилот раҳбари, бош бухгалтери каби масъул шахсларнинг имзоси ва муҳири қўйилган бўлиши керак. Машиналарда ифода этилган ахбаротлар ҳозирги пайтда жуда кенг қўлланилмоқда. Зеро компьютерлар барча ҳисоб-китоб жараёнига кириб бормоқда. Ҳозирги пайтда компьютерлардан бевосита ахбаротларни узатишида ҳам кенг фойдаланилмоқда. Масалан, Ўзбекистон “Интернет” га уланиб бутун дунё ахборот тизимиға кирди ва улардан бемалол фойдаланилмоқда. Ёки ҳозир банк тизимлари бўйича ягона компьютер тармоғи ташкил қилинди. Бу ҳам банклар ўртасидаги мулоқатни кампьютер орқали амалга ошириш имконини туғдиради. Ҳар бир гуруҳ ахбаротлар ўз навбатида яна бирқанча турларини ўз ичига олади. Буларни алоҳида-алоҳида кўриб чиқиш мақсадга мувофиқдир. Оғзаки ахбаротлар бозор муносабатлари шакилланган шароитда кенг

қўлланилади. Жаҳон амалиётида иқтисодий жараёнларни тез амалга ошириш, бир-бирининг ишончига сазавор бўлиши учун оғзаки шартномалардан ҳам фойдаланилмоқда. Бу эркин рақобат шароитида ҳар бир фирманинг ўзларига ҳамкорларни топиши ва бир-биридан ишонч қозониши учун қулай воситадир. Оғзаки ахбортлар ўз навбатида қуйидаги гурухларга бўлинади: сўровга жавоб тариқасида берилган ахбарот, бевосита мулоқатда бериладиган ахборт, маъруза ва нутуқлар орқали бериладиган ахбаротлар, телефон орқали бериладиган ахбаротлар кабилар. Буларнинг таснифи қуйидаги чизмада келтирилган. Бу ахбортлар жуда зарур маълумотлар бўлиб ҳисобланиши мумкин. Ёки нутуқнинг бирон бир соҳада самарадорликни амалга ошириш учун олиб бориладиган ишлар кўлами ва натижалари тўғрисидаги маърузаси айнан шу соҳага киравчи битта корхона раҳбари учун ўзининг ютуқ ва камчиликларини таҳлил қилиш учун асос бўлиши мумкин. Жуда кўп ахбортларни радио, телевидения каби оғзаки ахбаротлар воситаларидан ҳам олиш мумкин. Телефонограмма ҳам бевосита оғзаки ахборт воситаси сифатида кенг қўлланилмоқда. Шундай қилиб, оғзаки ахбортлар, хозирги пайтда, таҳлил қилиш учун, маълум хулоса чиқариш ва бошқарув қарорларини қабул қилиш учун кенг кўламда қўлланилмоқда. Келажакда эса унинг ривожланиши, қўлланилиш доирасининг кенгайиши, бошқарув учун асос бўлиши шакшубҳасизdir. Ҳужжатларда ифодаланадиган ахбортлар хозирги шароитда иқтисодий таҳлилда қўлланиладиган асосий ахбортлардир. Таъкидланганидек, содир бўлган , бўлаётган ва бўладиган иқтисодий жараёнлар, энг аввало, ҳужжатларда ифодаланади. Бу ҳужжатлар мулкдор, давлат, иш берувчи ва соҳибкорнинг манфаатини , ҳақ-хукуқини ифода этиш билан бирга, уларни ҳимоялайди ҳам. Масалан, иш берувчи соҳибкорга қанча ишлаганига қараб иш ҳаққи тўлайди. Мулкдор ўз мулкини бир кишига хатлаб ижарага берган бўлса ижарачи шу мулкни сон ва сифат жиҳатидан сақланиши учун жавобгар ва ҳ.к. Демак, ижтимоий - иқтисодий ҳаётимизда ҳужжатларнинг, унда ифода этилган ахбортларнинг аҳамияти беқиёс. Ҳужжатлар ҳам жуда кўп, улар турли-туман . Бу ҳақида бухгалтерия ҳисоби фанида тўлиқ маълумотлар берилади. Иқтисодий таҳлилда ҳужжатларнинг жамланган қисмларидан фойдаланилади. Улар кўпинча бухгалтерия, статистик ва тезкор ҳисботларда ифодаланади. Шундай қилиб, иқтисодий жараёнларни ўзида акс этадиган ҳужжатларда ифодаланадиган бирламчи ахбортлар асосан корхона режасида , бухгалтерия, статистик ва тезкор ҳисоб ва ҳисботларда ўз аксини топади. Ҳозирги пайтда ҳисоб-китоб ишлари аксарият ҳолларда бевосита компьютерлар ва бошқа ҳисоблаш машиналарида бажарилмоқда. Баъзи жойларда эса ушбу ишнинг аксарият қисми ҳамон қўл кучи билан анъанавий тарзда амалга оширилмоқда. Шу жиҳатдан машиналаштириш даражаси бўйича ахбортлар икки гурухга

бўлинади: машиналаштирилган ва ярим машиналаштирилган. Машиналаштирилган ахборотлар асосан перфокарталарда, перфотасмаларда, магнит тасмаларида, дискларда, дискетларда, бевосита компьютер файллари кабиларда акс эттирилади. Ярим машиналаштирилган ахборотларнинг бир қисми ҳисоблаш машиналарида ва бир қисми анъанавий тарзда қўлда бажарилган тегишли ҳисоб ва ҳисботларда ифодаланади. Ушбу ахборотларнинг ҳаммаси иқтисодиётни бошқариш ва таҳлил қилиш учун асосий ахборот берувчи маълумот бўлиб ҳисобланади.

4.Бошқарув таҳлилиниң турлари ва шакллари.

Хўжалик фаолиятини таҳлил қилишнинг турларини таснифлаш ва уларнинг ҳар бири бўйича бошқарув функциясини аниқлаш бошқарув қарорларини қабул қилишда муҳим аҳамиятга эга. Таҳлилнинг турларини таснифлаш – уларни умумлаштириш ва бир тизимга келтириш, унинг энг муҳим томонларини аниқлашга ҳамда ушбу фаннинг истиқболда янада такомиллашиши учун кенг имконият очиб беради. Таҳлилнинг барча турлари ўз белгиларига қараб маълум гурухларга умумлаштирилади. Бундай гурухлашган белгиларга қўйидагиларни киритиш мумкин: таҳлилнинг вазифалари, уни ўтказиш муддати, қабул қилинадиган қарорларнинг характеристи, корхоналар фаолиятини ўрганишнинг асосий томонлари, резервларни аниқлаш усуслари, ўрганиладиган обьект, таҳлил қилинадиган субъект, ўрганиладиган ходисаларнинг қўлами, ахборотларни қайта ишлашнинг усуслари кабилар. Барча турдаги таҳлилни бажарган вазифаларига қараб қўйидаги гурухларга умумлаштирилади: бизнес-режанинг тифизлиги ва асосланганлигини баҳолаш, унинг бажарилишини назорат қилиш, эришиладиган натижаларни олдиндан айтиб бериш (прогноз қилиш), эришилган натижаларга обьектив баҳо бериш, шу мақсадда корхона фаолиятига боғлиқ ва боғлиқ бўлмаган сабабларни аниқ белгилаш, ички хўжалик ҳисоби якунини ўтказиш, резервларни аниқлаш ва уларни ишлаб чиқаришга жалб этиш, келгусида режалаштириш учун асосни (база) аниқлаш, оптимал бошқарув қарорларини қабул қилиш учун таҳлилий ахборотларни тайёрлаш. Хўжалик фаолиятининг жорий (ретроспектив) таҳлили. Корхоналар фаолиятини ўрганишда жорий таҳлилни ўтказиш усуслари иқтисодий таҳлил нуқтаи назаридан тўла ишлаб чиқилган. Аммо бошқарув таҳлилини ўзига хос хусусиятларидан келиб чиқиб бу масалани ёритишни талаб қиласди. Жорий таҳлил корхоналарнинг хўжалик фаолиятини таҳлил қилишда расмий жиҳатдан қабул қилинган ҳисботга таянган ҳолда уларнинг ойлик, чораклик, йиллик ва қатор даврлардаги фаолиятини таҳлил қиласди. Жорий таҳлилнинг асосий вазифаси хўжалик фаолиятида эришилган пировард натижаларга обьектив баҳо бериш, фойдаланилмаган ички хўжалик резервларини комплекс тарзда аниқлаш

ва уларни келгусида ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга жалб этиш ҳисобланади. Жорий таҳлилнинг кенг кўламда қўлланилишига қуидагилар сабаб бўлди: биринчидан, таҳлилнинг барча вазифалари бизнес-режанинг тифизлиги ва асосланганлиги ҳамда унинг бажарилишини назорат қилиш, хўжалик фаолиятида эришиладиган натижаларни олдин айтиб бериш, меҳнат, моддий ва молиявий ресурсларидан самарали фойдаланиш ва ҳ.к.лар жорий таҳлил зиммасига тушади; иккинчидан, жорий таҳлилнинг кенг кўламда қўлланилишига барча корхоналарнинг тасдиқланган ягона ҳисобот шаклларига асосан юқори ташкилот, статистика, молия ва солиқ органлари, давлат банкига ҳисобот топшириш вазифасининг зарурлиги; учинчидан, жорий таҳлилнинг бажариладиган таҳлилий ишларда тутган салмоғи 90 фоизни ташкил қиласди, чунки дастлабки ва тезкор таҳлилни ўтказиш усули ҳали тўла ишлаб чиқилмаган; туртинчидан, жорий таҳлилда корхонанинг хўжалик фаолияти чуқур, ҳар томонлама ва комплекс равишда ўтказилади, чунки таҳлил қилувчи ходимнинг ихтёрида барча ахборотлар манбаи мухайё бўлади; бешинчидан, хўжалик фаолиятини таҳлил қилиш тарихан жорий таҳлилдан бошланган; олтинчидан, иқтисодий олий ўқув юртларида мутахассисларни тайёрлаш ҳам жорий таҳлил асосида олиб борилади. Жорий таҳлил учун асосий ахборотлар – бу ойлик, чораклик ва йиллик ҳисоботлар бўлиб ҳисобланади. Жорий таҳлилнинг субъекти – бу корхонанинг иқтисодий бўлимлари, юқори ташкилот, молия, солиқ ва статистика органлари, банклари ҳисобланади. Жорий таҳлилнинг обьекти – бу корхоналар, уларнинг филиаллари, бошқармалар ва вазирликлардир. Жорий таҳлилнинг дастлабки ва тезкор таҳлилдан устунлиги шундаки, уни ўтказишда ахборотлар тизими тизимли ва комплекс характерга эга бўлиб расмий жиҳатдан қабул қилинган бухгалтерия ва статистика ҳисоботларига асосланади. Жорий таҳлилнинг камчилиги шундан иборатки, таҳлил хўжалик фаолиятида камчилик ва хато рўй бериб бўлгандан сўнг ўтказилади, яъни у пайтда «поезд кетиб бўлган бўлади». Аслида корхона раҳбарини шу кундаги ва истиқболдаги аҳвол ҳам кўпроқ қизиқтиради. Тезкор таҳлил. Тезкор таҳлил корхонанинг хўжалик фаолиятини, унда содир бўлаётган иқтисодий жараёнларни тезкор тарзда бошқарув қарорларини қабул қилишда қўлланилади. Бу қисқа муддатли таҳлил бўлиб ишлаб чиқариш жараёнида рўй берган четга чиқишлиарни тезкор равишда аниқлаб, уни бартараф қилиш чора ва тадбирларини кўради. Тезкор таҳлилнинг асосий вазифаси топшириқларни мунтазам назорат қилиш, маҳсулотни ишлаб чиқариш ва уни сотиш жараёнини ҳар куни аниқлаш, шу кундаги ишлаб чиқариш резервларини ўз вақтида аниқлаш ва уларни ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга жалб қилиш ҳисобланади. Тезкор таҳлил бошқарув тизимида бошқарув ходимларининг таҳминан 50 фоиз иш вақтини эгаллайди. Амалда эса унинг умумий

бажариладиган таҳлилий ишларда тутган салмоғи 10 фоизни ташкил этади. Тезкор таҳлил жорий таҳлилдан фарқли ўларок у асосан бошланғич маълумотларга асосланади. Тезкор таҳлил ўз ичига қуидагиларни олади:

1. Корхонанинг асосий миқдор ва сифат кўрсаткичлари бўйича ҳамда унинг бўлинмалари сменада, суткада, беш кунликда ва декада ичида содир бўлган тафовутларни аниқлаш;
2. Меъёрдан нима эвазига фарқ қилаётганлиги ва унга таъсир қилувчи омилларни аниқлаш;
3. Камчиликларга йўл қўйган жавобгар шахсларни аниқлаш;
4. Салбий омилларни бартараф қилиш учун тадбирлар ишлаб чиқиш;
5. Кўрсатилган вақтда эришилган натижаларни якунлаш ва «Тор жой» ва илғор бўғинларни аниқлаш.

Тезкор таҳлил одатда қуидаги кўрсаткичлар бўйича олиб борилади: маҳсулот ишлаб чиқариш, жўнатиш ва сотиш, ишчи қучидан фойдаланиш, асбоб-ускуна ва моддий ресурслардан фойдаланиш, таннарх, иш ҳаки ва рағбатлантириш фондларининг ишлатилиши кабилар. Кўриниб турибдики жорий таҳлилда ўрганиладиган иқтисодий кўрсаткичлар сони тезкор таҳлилда ўрганиладиган кўрсаткичлардан анча кўпdir. Тезкор таҳлилнинг натижаси жорий таҳлилга нисбатан унчалик аниқ бўлмайди. Чунки, ойнинг ҳоҳлаган кунида ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг таннархини ёки маҳсулот таннархининг пасайиши натижасида олинган фойда миқдорини аниқ ҳисоблаб чиқиш қийин. Зеро, олдиндан маҳсулотнинг қанча қисми шу ойда сотилади, қанча қисми эса келгуси ойда сотилиши ҳисбот даврининг ўртасида унча аниқ бўлмайди. Лекин тезкор таҳлилнинг бу камчилиги унинг аҳамиятини камайтиrmайди, зеро у орқали олинган натижаларнинг мутлақ аниқлигидан кўра, камчиликларни ўз вақтида бартараф қилиш аҳамиятлироқдир. Дастлабки таҳлил. Бу тур таҳлил топшириқларнинг яқин истиқболда қандай бажарилишини аниқлаш учун ўтказилади. Ишлаб чиқариш жараёнининг ривожланиш истиқболи қисқа муддатга мўлжалланган: ой, чорак ва йилнинг охирига. Хўжалик юритишнинг янги шароитида корхона раҳбарияти ишлаб чиқаришда эришиладиган натижаларни олдин билишлигини, ҳисбот даври тугагунга қадар маълумотга эга бўлишларини тақозо қиласи. Бу эҳтиёж дастлабки таҳлилдан кенг фойдаланиши тақозо қиласи. Молиявий-иқтисодий таҳлил. Ушбу таҳлилнинг моҳияти умумий қиймат кўрсаткичлар тизимини ўрганиш ва корхоналарнинг молиявий фаолияти натижаларини таҳлил қилиш билан ифодаланади. Умумлашган қиймат кўрсаткичларига қуидагилар киради:

реализация бўйича режанинг шартнома мажбуриятини адо қилган ҳолда бажарилиши, товар маҳсулоти, бир ишловчига тўғри кеадиган йиллик иш унуми, маҳсулот таннархи, фойда кабилар. Таҳлил қилиш жараёнида ана шу қиймат кўрсаткичлари умумлаштирилади. Масалан, маҳсулот ҳажми таққосланадиган ва таққосланмайдиган уларни ишлаб чиқаришни ўзлаштириш муддатлари бўйича, ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш бўйича, маҳсулотнинг сифати кабилар. Маҳсулот таннархи кўрсаткичи умуман ва уларнинг элементлари ва калькуляция моддалари бўйича ўрганилади. Фойда олиш бўйича белгиланган режанинг бажарилишига таъсир қилувчи омиллар батафсил таҳлил қилинади. Умумлашган меҳнат унумдорлиги кўрсаткичи (бир ишловчига тўғри келадиган йиллик иш унуми) бир ишчига тўғри келадиган йиллик, кунлик ва соатлик иш унумини ўз ичига олади. Молиявий-иктисодий таҳлилига хос муҳим хусусиятлардан бири – бу асосий ахборот олиш манбалари молия вазирлиги томонидан тасдиқданган ҳисобот шаклларидан фойдаланиш ҳисобланади. Шундай қилиб, молиявий-иктисодий таҳлилнинг предмети бўлиб корхоналарнинг хўжалик фаолиятининг турли томонлари, хўжалик юритиш жараёни, иктисодий кўрсаткичларнинг бир-бири билан узвий боғланиши ҳисобланади. Молиявий-иктисодий таҳлилнинг субъекти – бу корхона, вазирлик, бошқарма, молия-кредит идоралари ва статистика органларининг иктисодий бўлинмаларида ишлайдиган ходимлар бўлиб ҳисобланади. Шу билан бирга корхона таҳлилнинг обьекти ҳисобланиб уларнинг фаолияти юқори ташкилот, молия-кредит ва статистика органлари томонидан ўрганилади. Масалан, молия органлари корхоналарнинг хўжалик фаолиятини таҳлил қилишда асосий эътиборни бизнес-режанинг бажарилиши, айланма маблағларининг ҳолати, фойда бўйича режанинг бажарилиши, давлат бюджетига тушадиган тўлов мажбуриятларининг бажарилишига қаратади. Кредит тизими эса корхоналар ўз айланма ва таққосланган маблағлар ҳолатини, олинган кредитнинг товар-моддий бойликлар билан таъминланганлигини, тўлов интизомини бажарилиши каби масалаларга қаратади. Ўрганиладиган масалаларга қараб молиявий-иктисод таҳлил тўла ёки танланма характерга эга бўлиши мумкин. Молиявий-иктисодий таҳлилнинг ўтказиш муддатлари кунлик, хафталик, декадалик, ойлик, чораклик, йиллик. Молиявий-иктисодий таҳлилнинг турлари: дастлабки, тезкор ва жорий таҳлиллардир. Техник-иктисодий таҳлил. Ушбу таҳлил комплек иктисодий таҳлил ва мухандислик таҳлилнинг бирикиши асосида ҳосил бўлган. Техника-иктисодий таҳлил З йўналишда олиб борилади;

1. Ишлаб чиқаришнинг техник даражасини таҳлил қилиш;

2. Ишлаб чиқаришни ташкил қилиш, меҳнат ва бошқарувни таҳлил қилиш;
3. Ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг техник даражасини таҳлил қилиш.

Корхонанинг техник даражасини таҳлил қилиш жараёнида корхонанинг ишлаб чиқариш базасини ривожлантириш даражаси, илғор технология жараёнларини жорий қилиш, ишлаб чиқаришни комплекс механизациялаш ва автоматлаштириш, қўл меҳнатини тўла механизациялаш (замонавийлаштириш) каби масалалар киради. Ишлаб чиқаришни ташкил қилиш, меҳнат ва бошқарув масалаларини таҳлил қилиш жараёнида қўлланилаётган бошқарув шаклларининг илғорлиги, бошқарув тизимининг самарадорлиги, бошқарув аппаратини қисқартириш каби ечимлар ҳал этилади. Маҳсулотнинг техник даражасини таҳлил қилиш жараёнида истеъмолчилар талабларини ҳисобга олган ҳолда юқори сифатли маҳсулот ишлаб чиқариш, уларнинг техник ва иқтисодий кўрсаткичлари республикамизда ва чет элларда ишлаб чиқарилган энг яхши (юқори) намуналари билан таққослаш. Маҳсулотнинг техник даражаси уларни аттестация қилиш орқали аниқланади. Техника-иктисодий таҳлил иқтисодчилар, техниклар, мухандис каби мутахассислардан тузилган гурӯҳ орқали амалга оширилади. Қиёсий таҳлил. Қиёслаш – бу иқтисодий таҳлилда энг кўп қўлланиладиган усулdir. Қиёсий таҳлилнинг 2 асосий тури мавжуд: ички хўжалик таҳлили, яъни таҳлилнинг обьекти сифатида шу корхонага таалуқли хўжалик жараёни ўрганилади; хўжаликларо таҳлилнинг моҳияти алоҳида олинган корхоналарнинг хўжалик фаолиятини, уларнинг кўрсаткичларини чуқур ва ҳар томонлама ўрганиб, эришилган натижалар даражасини обьектив фарқлаш ва иқтисодий кўрсаткичларга таъсир қилувчи асосий омилларни аниқлаш ҳамда илғор тажрибаларни ишлаб чиқаришга тадбиқ қилиш натижасида ички хўжалик резервларини аниқлашдан иборатdir. Қиёсий таҳлил корхонанинг барча иқтисодий кўрсаткичларини ўз ичига олиши мумкин ёки бошқача сўз билан айтганда, комплекс характерга эга бўлади. Қиёсий таҳлилнинг мазмуни қўйилган мақсад ва текшириладиган обьектига қараб қуидагича туркумланади:

1. Объект бўйича - корхона, цехлар, ишлаб чиқариш участкаси, иш жойи;
2. Мавзунинг мазмуни бўйича – меҳнат предметларини, меҳнат воситаларини, меҳнат ва молия ресурсларини таҳлил қилиш ва хоказо.
3. Таҳлилни ўтказиш доираси – комплекс ва маҳсус таҳлил.

Қиёсий таҳлилда энг муҳим методологик масалалардан бири ўрганиладиган обьектни бир-бири билан солишиши шартларига риоя

қилишдир. - таққосланадиган кўрсаткичларнинг сифат жиҳатидан бир хиллиги ва уларнинг ҳисоблаш усулининг бирлиги (масалан, маҳсулот таннархига киритиладиган харажатларнинг бир хиллиги); - маҳсулотни бир хил ўлчамда ифодалаш, ўзгармас баҳо билан ифодалаш, географик шароитларнинг ўхшашлиги; - таққосланадиган даврда иш кунларининг бир хиллиги ва ҳоказо. Функционал қиймат таҳлили (ФҚТ). Маҳсулот таннархини камайтириш борасида кераксиз ва ортиқча харажатларни минимал даражага келтиришни, маҳсулот ишлаб чиқаришни лойиҳалаштириш ва уни ишлаб чиқариш чоғида ҳар томонлама ҳисобга олиш лозим бўлади. Бу масалани ижобий ҳал қилишда ФҚТдан кенг фойдаланилади. ФҚТда объект (маҳсулот, технологик ва меҳнат жараёнлари) тизимли тарзда тадқиқот қилиниб, меҳнат ва моддий ресурслардан самарали фойдаланишга қаратилган чора ва тадбирларни ишлаб чиқади. ФҚТнинг асосида функция тушунчаси ётади. Демак, ФҚТ буюмнинг функцияларини сиситемали тадқиқот қилишни тақозо қилиб, у маҳсулотни яратиш ғоясидан то уни фойдаланишгача бўлган жараённи ўз ичига олади. ФҚТнинг асосий мақсади – илмий-тадқиқот ва тажриба конструкторлик ишлари чоғида янги хил маҳсулотларни лойиҳалаштириш ва уларни ўзлаштиришда ортиқча харажатларнинг юзага келишига йўл қўймаслик; ишлаб чиқариш босқичида лойиҳа бўйича кўзда тутилган харажатлар даражасидан четга чиқмасликни; буюмни қўллаш босқичида оқланмаган эксплуатацион харажат ва йўқотишларни бартарф қилиш ва ниҳоят, буюмларни утилизация (чиқитга чиқариш) қилиш босқичида чиқитга чиқарилган буюмларни қайта ишлаб, улардан фойдаланишни ўз ичига олади. ФҚТни қўллаган пайтда саноат маҳсулотини ишлаб чиқариш билан боғлиқ харажатларини тўртта гурухга бўлиш мумкин:

1. Буюмнинг конструктив тузилишига кетган сарфлар;
2. Технологик жараёнга кетган харажатлар;
3. Ишлаб чиқаришни ташкил қилиш учун кетган харажатлар;
4. Табиий-геологик омилларни инобатга оладиган харажатлар. Бинобарин ишлаб чиқариш харажатларини муттасил қисқатришиш тўртала йўналиш бўйича олиб борилиши керак.

Биринчи бор ФҚТ ғояси Ю.М. Соболев (инженер-иктисодчи) томонидан ишлаб чиқилган эди. Бу Улуг Ватан Уруши даврига тўғри келади. Лекин бу ғоя ўзининг ниҳоясига етказилмади. Кейинчалик, 60 йилларнинг ўрталарида АҚШда таъминотчи Лоренс Маец Ю.М. Соболевнинг ғоясини давом эттириб ФҚТ услубини ишлаб чиқди ва уни Дженерал электрик корхонасида тадбиқ

этиб яхши натижаларга эришди. ФКТнинг энг муҳим принциплари куйидагилардан иборат: - объектни ўрганишга комплекс тарзда ёндошиш; - объектнинг ҳолатини ўрганилганда жамоанинг ижодий тафаккуридан ҳар томонлама фойдаланиш (фикрлаш ҳужуми); - ФКТ барча босқичларида техникавий ва ташкилий ечимларни баҳолашда функционал керакли ва ортиқча харажатларни аниқлаш. Маълумки, саноат маҳсулотининг тури (ассортименти) бир миллион дан кўпроқ бўлган ҳолда уларнинг бажарадиган функциялари нисбатан анча кам. Масалан автомобиль харакатланишида бир қанча функцияларни бажаради. Булар учга бўлинади:

1. Асосий функция;
2. Қўшимча функция;
3. Кераксиз функция.

Масалан, стулнинг асосий функцияси-ўтириш учун, қўшимча функцияси стулнинг суюнчиғи, кераксиз функциясини эса аниқлаш керак. Ҳисоб – китобларга кўра, маҳсулот таннархидаги қўшимча функциянинг салмоғи анча фоизни ташкил этади. Маълумки, саноатда ва халқ хўжалигининг бошқа тармоқларида маҳсулот таннархини калькуляция қилиш услуби ишлаб чиқилган ва амалиётда қўлланилади. Лекин, маҳсулотларнинг бажарадиган функцияларини калькуляция қилиш муаммоси халигача ечилган эмас. ФКТни ўтказиш қуйидаги босқичларга бўлинади:

1. Таҳлил қилиш объектини танлаш (маҳсулот конструкцияси, ишлаб чиқаришни ташкил қилиш, технологик жараён, бошқарув ва ҳисоб тизими кабилар);
2. Таҳлилнинг мақсади ва вазифаларини асослаш (рентабеллик даражасини ошириш, ишлаб чиқариш харажатларини камайтириш, жаҳон бозорида маҳсулотларнинг рақобатбардошлиқ қобилиятини ошириш, хом ашё, материаллар ва электр қувватини тежаш, ишлаб чиқаришдаги «тор» жойларни бартараф қилиш, импорт ва тахчил маҳсулотларини ишлатишдан воз кечиши);
3. Таҳлил обьекти тўғрисида маълумотларни йиғиш ва асосий, қўшимча хамда кераксиз функцияларни аниқлаш;
4. Ижодий ёндошиш ва ноанъанавий тафаккур қилиш;
5. Функционал-қиймат таҳлилини қўллаш натижасида олинадигна иқтисодий самарани аниқлаш;
6. Қабул қилинган қарорларни ишлаб чиқаришга жорий қилиш.

З-МАВЗУ:МАҲСУЛОТНИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ МАРОМИЙЛИГИ ТАҲЛИЛИ

Режа:

- 4. Маҳсулотни ишлаб чиқариш таҳлилининг вазифалари.**
- 5. Маҳсулотни ишлаб чиқариш ва сотишни ифодаловчи ҳажм кўрсаткичлари.**
- 6. Ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажмига таъсир қилувчи омиллар таҳлили.**
 - 1. Маҳсулотни ишлаб чиқариш таҳлилининг вазифалари.**

Жамият эҳтиёжини янада тўлароқ қондириш учун зарур бўлган моддий неъматларни яратиш, асосан ишлаб чиқариш корхоналарининг зиммасига тушади. Маҳсулоти ишлаб чиқаришни оғишмай ўстириш натижасида миллий даромад ҳажмини оширади, ишлаб чиқаришнинг ўсиш суръатларининг юксалиши учун қўшимча манбаларни яратади ва меҳнаткашларнинг моддий фаровонлик даражасини янада оширади. Бозор муносабатлари шароитида энг долзарб масалалардан бири фан-техника тараққиётини янада жадаллаштиришdir. Ишлаб чиқаришни техника жиҳатдан замонавий тарзда қайта қуроллантириш ва қайтадан ускуналаш (реконструкциялаш), барпо этилган ишлаб чиқариш потенциалидан (имкониятидан) жадал (интенсив) фойдаланиш, бошқарув тизимининг хўжалик механизмини такомиллаштириш бозор муносабатларига ўтиш суръатларини ва унинг самарадорлигини ошириш ҳамда шу асосда халқнинг фаровонлигини юксалтиришни таъминлайди. Бинобарин ишлаб чиқариш корхоналарининг олдидағи бош вазифаси яна ҳам ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишдан иборат. Бу дегани, ҳар бир меҳнат, моддий ва молиявий ҳаражат бирлигига ишлаб чиқариш ҳажми ва миллий даромадни кескин тарзда оширишни тақозо қиласи. Ана шундагина меҳнат унумдорлигини жадал оширишга эришиш мумкин. Бозор муносабатлари корхона фаолиятининг энг замонавий хўжалик механизмини

вужудга келтириш вазифасини ўртага қўйди. Бундай механизм корхонани ривожлантириш учун таъсирчан ички омилларни таъминаши керак. Истемолчи учун ишлашга, ресурсларни бутун чоралар билан тежашга, фан ва техника ютуқларини кенг қўллашга ундаши зарур. Бу механизм корхона манфаатини жамият манфаати билан уйғун ва чамбарчас боғлаб олиб боришни тақозо қиласди. Маҳсулотни ишлаб чиқариш таҳлилнинг асосий вазифалари куйидагилардан иборат:

- маҳсулотни ишлаб чиқариш ва уни сотиш бўйича бизнес-режани асосланганлигини ва тифизлигини аниқлаш;
- корхоналарнинг маҳсулот ишлаб чиқариш бўйича ўсиш суръати, таркиби, номенклатура, ассортименти, сифати ва бир текисда ишлаб чиқаришга баҳо бериш;
- ўтган йилга нисбатан маҳсулот хажмининг ўсиши ва унинг сабабларини аниқлаш;
- тузилган шартнома мажбурияти асосида маҳсулотни етказиб бериш бўйича сотиш режасининг бажарилишига баҳо бериш;
- маҳсулотни ишлаб чиқариш ва уни сотишни ошириш бўйича резервларни аниқлаш ва унинг таркиби ҳамда сифатини яхшилаш кабилар. Ишлаб чиқариш дастурининг бажарилишини таҳлил қилишда бир қанча ахборот манбалари I-П сонли «Корхона (бирлашма)нинг маҳсулот бўйича йиллик ҳисботи» қўлланилади. Бундан ташқари ойлик, чораклик ҳисботлари ҳам қўлланилади, 5-сонли «Корхоналар (ташкилотлар) маҳсулот ишлаб чиқариш, ишлар ва хизматлар харажатлари тўғрисида ҳисбот», янги техникани жорий қилиш бўйича ҳисбот, маҳсулотнинг сифати ва нави бўйча статистик маълумотлар ва ҳоказо.

2. Маҳсулотни ишлаб чиқариш ва сотишни ифодаловчи ҳажм кўрсаткичлари

Хажм кўрсаткичлари орасида маҳсулотни реализация қилиш кўрсаткичи ўзига хос аҳамиятга эга бўлиб, у ишлаб чиқариш самарадорлигини аниқловчи муҳим кўрсаткичлардан биридир. Дарҳақиқат, сотиш жараёни – ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг истеъмолчиларнинг талаб ва эҳтиёжларига жавоб бериши демакдир. Бундай шароитда корхоналар маҳсулот ассортиментини кенгайтиришдан ва унинг сифатини яхшилашдан у ёки бу товарларга бўлган таклиф ва талабларни ўрганишдан манфаатдор эдилар, зеро ишлаб чиқариш сотиш жараёни билан тугалланиши керак эди. Корхоналарнинг сотиш кўрсаткичилари орқали иш юритиш тажрибасини, жиддий нуқсонлар мавжудлигини кўриш мумкин. Гап шундаки, корхоналар сотиш режасини орттириб бажарганлари ҳолда, уларнинг айрим истеъмолчилари билан тузилган шартнома мажбуриятига асосан товар етказиб бермаслик ҳоллари кўпайиши мумкин. Бу эса ўз навбатида, иқтисодиётнинг ривожланишига жуда катта зарар етказарди. Шу сабабли корхоналарнинг хўжалик фаолиятига баҳо беришда муҳим кўрсаткич сифатида сотиш режасининг шартнома мажбуриятларига нисбатан бажарилишини олиш лозим. Дарвоҷе, мазкур кўрсаткич бўйича режа бажарилиш даражасининг энг мақбул миқдори 100 фоиздир. Маҳсулотни реализация қилиш авваламбор, товар маҳсулотини ишлаб чиқаришга боғлиқ. Товар маҳсулоти деганда, барча ишлаб чиқариш босқичларини ўтаган, тўла бутланган, техника назорати бўлимидан ўтган ва омборга топширилиб сотишга мўлжалланган маҳсулот тушунилади. Сотилган маҳсулот деганда, товарлар истеъмолчиларга юборилганда ёки унинг пули товар юборувчиларининг банкдаги ҳисоб рақамига ўтказилиши тушунилади. Саноат маҳсулоти ҳар хил баҳоларда, яъни режада қабул қилинган улгуржи баҳода ҳисобланилар эди. Бу эса ишлаб чиқарилган ва реализация қилинган маҳсулотни таққослаш учун имконият яратади. Бундан ташқари товар маҳсулоти ҳисботида амалдаги улгуржи баҳо билан ҳам ҳисобланади. Бу эса ўз навбатида ишлаб чиқарилган маҳсулот ҳажмини таннарх, фойда каби кўрсаткичлар билан боғлаш учун имконият беради, чунки таннарх ва фойда кўрсаткичларини ўлчаш учун асос қилиниб амалдаги улгуржи баҳо олинарди. Товар маҳсулоти асосан шартнома

баҳода, ўзгармас улгуржи ва амалдаги улгуржи баҳода ҳисобланади Товар ва реализация кўрсаткичлари бир-бири билан узвий равишда боғлиқ. Масалан, ҳисбот даврида реализация қилинмаган маҳсулот (тайёр маҳсулот, жўнатилган товарлар)нинг йил бошига бўлган қолдиғига ишлаб чиқарилган товар маҳсулоти қўшилиб реализация қилинмаган маҳсулотларнинг йил охиридаги қолдиғи айриб ташланади. Соф маҳсулот товар маҳсулоти билан уни ишлаб чиқаришга қилинган моддий сарфлар (шу жумладан асосий ишлаб чиқариш воситаларининг амортизацияси) суммаси ўртасидаги фарқ сифатида аниқланилади. Бу кўрсаткичдан фойдаланиш меҳнат жамоаларини буюмлашган меҳнатни кам сарфлаб маҳсулот чиқаришни кўпайтиришдан манфаатдор қиласи. Моддий ишлаб чиқаришда барча таромоқларнинг соф маҳсулот суммаси мамлакатда ҳосил қилинган миллий даромадни ташкил этади. Соф маҳсулот кўрсаткичидан фойдаланиш чиқимсиз хўжалик механизмини шакллантиришнинг йўналишларидан биридир. Айрим ҳолларда бошқарув таҳлилида тўғри баҳо беришга эришиш учун норматив соф маҳсулот (НСМ) кўрсаткичидан ҳам фойдаланилади. Норматив соф маҳсулот ишлаб чиқаришдаги ишчиларнинг асосий ва қўшимча иш ҳақини, социал сугурта учун ажратмалар ва норматив фойдани жамлаш орқали аниқланади. Соф маҳсулотда бўлганидек, НСМнинг иқтисодий мазмунини янгидан ҳосил қилинган қиймат ташкил қиласи. НСМ соф маҳсулот сингари чиқимсиз хўжалик механизмининг муҳим йўлларидан бири бўлиб ҳисобланади. Лекин НСМ бир қанча нуқсонлардан ҳоли эмас. Уни қўллаш доираси жуда ҳам чекланган. У асосан меҳнат унумдорлигининг ўсиш суръатларини аниқлаш ва иш ҳақи нормативларини белгилашда фойдаланилади. Бундан ташқри, у таннарх, фойда, рентабеллик, корхонанинг даромади сингари молиявий ҳолатга доир кўрсаткичлари билан боғланмаган ва ниҳоят, НСМ кўрсаткичи маҳсулот таркибидаги структуравий ўзгариш таъсирига берилувчи бўлади: иккинчи даражали, аммо нисбатан кўп меҳнат талаб қиласиган маҳсулотларни кўпайтириш ҳисобига НСМни товар маҳсулотига нисбатан жадалроқ ўстиришни таъминлаш мумкин. Шартли соф маҳсулот (ШСМ) – бу соф

маҳсулот қўшув асосий воситаларнинг амортизациясидир. Бу кўрсаткич ҳам айrim корхоналарда қўлланилиши мумкин. Бироқ бозор муносабатлари шароитида асосий кўрсаткич эркин шартномавий нарх бўлиб ҳисобланади. Ҳозирги шароитда ҳар бир корхона ўзининг ҳисоб сиёсатини мустақил ҳал қиласди. Бу эса унинг ўз хусусиятларидан келиб чиқиб қайси кўрсаткични қўллашни ўzlари мустақил танлаш имконини беради.

3.Ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажмига таъсири қилувчи омиллар таҳлили

Маҳсулот ҳажмининг натурал миқдори бўйича умумий ўзгаришига ҳам бирқанча омиллар таъсири қиласди. Уларнинг айримларини кўриб чиқамиз. Биринчиси, маҳсулот умумий натурал миқдорининг бажарилиш коэффициенти ва иккинчиси, маҳсулот ассортиментининг таркибий ўзгариши. Таҳлил жараёнида шу икки омилнинг ҳам таъсирини аниқлаш лозим. Буларни аниқлаш учун бир қанча ҳисоб-китобларни амалга оширишни талаб қиласди. Энг аввало, барча маҳсулотларни ишлаб чиқариш бўйича натурал миқдорининг умумий бажарилиш коэффициентини (K_{nm}) аниқлаб олиш лозим. Бу учун қуйидаги формула тавсия қилинади: Умумий маҳсулот нату-рал миқдори режасининг бажарилиш коэффици-енти

$$(K_{nm}) = \frac{\text{Ҳақиқий бажарилгани}}{\text{Режада кўзда тутилгани}} = \frac{44025}{43646} = 1,00868$$

Ушбу коэффициент аниқлангач мазкур омилнинг маҳсулот ҳажмининг ўзгаришига Q_{Knm} ҳисоблаш мумкин. Бу учун Δ таъсирини (қуйидаги формула тавсия қилинади:

$$Q_{Knm} = (Q_p \cdot K_{nm}) - Q_p \Delta$$

Бунда:

Q_p – ҳақиқий товар маҳсулотининг режадаги миқдори ва режадаги баҳода ифодаланиши;

Кнм - маҳсулот натурал миқдори режасининг умумий бажарилиш коэффициенти;

Агар ушбу формулани кенгайтириб ёзадиган бўлсак қўйидаги формулага эга бўлиш мумкин:

$$Q_{KnM} = (qp\Delta .pp) . KnM - (qp .pp);$$

Ушбу формуланинг биринчи қисмини яна бошқача кўринишда ҳам ифодалаш мумкин:

Режадаги баҳо ва режадаги таркибдаги ҳақиқий товар маҳсулотининг миқдори = Ҳақиқий товар маҳсулотининг режадаги миқдори ва режадаги баҳодаги ҳажми x Кнм;

Товар маҳсулоти ҳажмининг иккинчи омил, яъни товар гурухларининг таркибий тузилиши ўзгариши эвазига ўзгарганлигини аниқлаш учун қўйидаги формула тавсия қилинади:

$$Q_{TT} = (qx\Delta .pp) - (qp .pp) . KnM; Q_{TT} - маҳсулот ҳажмининг ўзгаришига уларнинг \Delta$$

Бунда:

таркибий тузилиши ўзгаришининг таъсири;

q x - маҳсулотнинг ҳақиқатдаги натурал миқдори;

q p - маҳсулотнинг режадаги натурал миқдори;

p p - 1 шартли банка маҳсулотнинг режадаги баҳоси.

Ушбу формуланинг биринчи қисмини яна қўйидагича ҳам ифодалаш мумкин:

Ҳақиқатда ишлаб чиқарилган товар маҳсулотининг режадаги баҳоси = Ҳақиқатда иш-лаб чиқарил-ган маҳсулот ҳажми х Маҳсулотнинг режадаги баҳоси .

Товар маҳсулоти ўзгаришига ушбу омиллардан ташқари яна бир қанча омиллар ҳам таъсир қилишини инобатга оладиган бўлсак мазкур ҳисоб-китобларни давом эттириш мумкин. Умуман олганда товар маҳсулоти қийматининг ўзгаришига юқорида кўрсатилганлар билан бирга яна бир қанча омиллар таъсир қиласи:

- * товар маҳсулотининг натурал миқдори;
- * товар маҳсулотининг таркибий тузилишидаги ўзгаришлар;
- * товар маҳсулотининг таннархи;
- * товар маҳсулотининг баҳоси каби омиллар киради.

4-МАВЗУ:САНОАТ КОРХОНАЛАРИНИНГ МОДДИЙ РЕСУРСЛАР БИЛАН ТАЪМИНЛАНИШИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИ ТАҲЛИЛ ҚИЛИШ

РЕЖА:

- 4. Материал сарфини камайтиришнинг иқтисодиётда тежамкорликни амалга оширишдаги аҳамияти.**
 - 5. Моддий-техника таъминоти бўйича бизнес-режанинг бажарилишини таҳлил қилиш.**
 - 6. Ишлаб чиқаришда материаллардан фойдаланишни таҳлил қилиш.**
-
- 1. Материал сарфини камайтиришнинг иқтисодиётда тежамкорликни амалга оширишдаги аҳамияти**

Маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиши ўз навбатида меҳнат буюмларининг ортишига олиб келади. Агар халқ хўжалигининг айрим

тармоқларида (енгил ва озиқовқат) моддий харажатларнинг ишлаб чиқариш харажатларида тутган салмоғи 80 фоизни ташкил этишини назарда тутсак, у ҳолда материал сарфини камайтиришнинг нақадар халқ хўжалигига катта аҳамиятга эга эканлигини кўрамиз. Бозор муносабатлари шароитида тежамкорлик режимини кучайтириш, ҳамма турдаги ресурсларни оқилона ва тежаб-тергаб сарфлаш, уларни нобуд бўлишини камайтиришга сабот билан эришиш, ресурсларни тежайдиган ва чиқитсиз технологияга ўтишни амалга ошириш, ишлаб чиқаришнинг иккиламчи ресурслари ва чиқитларидан фойдаланишни яхшилаш, уларни қайта ишлайдиган ишлаб чиқариш кувватларини ривожлантириш, иккиламчи хом ашёни тўплашни, шу жумладан аҳолидан тўплашни ташкил қилиш ва тайёрлов ташкилотларининг моддий-техника базасини янада мустаҳкамлаш лозим. Халқ хўжалигининг турли тармоқларида содир бўлаётган хўжасизлик, нобудгарчилик ва тежамсизликларга жуда ҳам кўп мисоллар келтириш мумкин. Материал сарфини камайтиришнинг қуйидаги йўллари мавжуд:

1. Маҳсулотларнинг конструкциясини ўзгартириш ва такомиллаштириш.
2. Ишлаб чиқариш жараёнлари ва ишлаб чиқариш дастгоҳларининг технологиясини такомиллаштириш.
3. Энг мақбул бичиш хариталарини қўллаш орқали материалларга кетадиган харажат нормаларини камайтириш.
4. Ишлаб чиқаришнинг иккиламчи ресурслари ва чиқитларидан фойдаланишни йўлга қўйиш.
5. Ишлаб чиқаришда бракга асло йўл қўймаслик ва х.к.лар.

Моддий ресурсларнинг ассосий қисмини меҳнат предметлари ташкил қиласди. Буларга: хом ашё, материаллар, ёнилғи ва бошқа предметлар кириб, улар ҳар бир ишлаб чиқариш циклида бутунлай ўз қийматини маҳслуотга ўтқазади. Буларнинг таҳлили ҳам иқтисодиётни ўнглашда мухим аҳамиятга эга.

2. Моддий-техника таъминоти бўйича бизнес-режанинг бажарилишини таҳлил қилиш

Махсулот етказиб бериш шартномалар билан расмийлаштирилади. Бунда транзит билан (бевоста) маҳсулот тайёрловчилардан истеъмолчиларга ёки таъминот – мол ўтқазиш корхоналари ва ташкилотларининг омборлари орқали (омборлардан мол етказиб бериш) амалга оширилади. Маҳсулотларни омборлардан етказиб беришда мол олувчиларга маҳсулотни истеъмолга тайёрлаш (материалларни қирқишиш ва бичиш, майда идишларга қадоқлаб ёки ўлчаб жойлаш) ва бошқалар юзасидан ишлаб чиқариш ва транспорт хизматлари кўрсатилади. Моддий-техника таъминотини бозор муносабатларига мос равиша қайта қуриш моддий ресурсларни марказлаштирилган тарзда воситалаш ва истеъмолчиларни мол етказиб берувчиларга бириктириб уларнинг буюртмаси бўйича, шартнома нархларидан фойдаланган ҳолда, харидор манфаатини кўзлаб, иш юзасидан шерик танлаш орқали эркин олди-сотди шаклидаги савдо қилишга ўтиш натижасида ишлаб чиқарувчининг ўз амрини ўтқазишини ва монополиясини (танҳо хукуқга эга бўлиши) бартараф этиб ривожланган бозорнинг пайдо бўлишига олиб келди. Корхоналарнинг моддий-техника таъминотининг ҳолатини таҳлил қилиш чекланган доирада олиб борилади, чунки корхоналарнинг ҳисоботида, жумладан йиллик ҳисоботда таъминот ҳолати тўғрисида маълумотлар жуда ҳам кам берилади, унда келтирилган материалларнинг ассортименти ва сифати бўйича ишлаб чиқариш талаб ва эҳтиёжларига мос келадими ёки йўқми шунга ўхшаш маълумотлар кўрсатilmайди. Шунинг учун моддий-техника таъминоти ҳолатини чукур ва ҳар томонлама таҳлил қилиш учун корхонанинг таъминот бўлими ва омборхонанинг маълумотларига мурожаат қилиш керак бўлади. Ана шу маълумотларга асосланган ҳолда материаллар гурӯҳи ва уларнинг алоҳида олинган хиллари бўйича уларнинг келтирилиши, режанинг қандай бажарилганлигини аниқлаш мумкин. Йиллик ҳисоботдан эса факат ишлаб чиқариш заҳираларининг йил бошига ва йил охирига бўлган қолдиқлари

тўғрисидаги маълумотларни (балансдан), ишлаб чиқаришга кетган харажатлар суммасини 5-с «Маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотишга корхона сарф харажатлари тўғрисида ҳисбот» шаклидан олинади. Юқорида қайд этилган шаклларидан олинган маълумотларга асосланиб моддийтехника таъминоти бўйича режанинг бажарилишига умумий баҳо бериш мумкин. Бундай юзаки таҳлил корхоналарнинг таъминот ҳолатини ҳар томонлама аниқлашда етарли эмас, чунки корхоналар умуман материаллар билан таъминланганлари ҳолда материалларнинг қайси бирлари бўйича ортиқчалик, қайси бирлари бўйича эса етишмовчилик бўлиши эҳтимолдан ҳоли эмас. Шунинг учун корхоналарнинг материаллар билан тўла-тўқис ва зарур ассортиментлари бўйича таъминланганлигини аниқлаш учун омборхона ҳисботидан олинган маълумотларга мурожаат қилиш керак. Моддий-техника таъминотини таҳлил қилиш қуидаги босқичларда амалга оширилади:

1. Моддий-техника таъминоти бўйича режанинг бажарилиши ва ўтган йилларга нисбатан ўзгариш тенденцияси аниқланади.
2. Моддий-техника таъминотини алоҳида турлари бўйича режанинг бажарилиши ўрганиб чиқилади.
3. Моддий-техниканинг ўз вақтида ўрнатилганлиги ва унинг самарадорлиги ўрганилади.
4. Моддий-техника таъминотини яхшилаш бўйича тегишли чора-тадбирлар ишлаб чиқилиб бошқарув қарорларини қабул қилиш масаласи кўриб чиқилади.

Ушбу ҳисоб-китоблар тегишли амалий маълумотлар асосида аниқ хўжалик юритувчи субъектларда амалга оширилади.

3. Ишлаб чиқаришда материаллардан фойдаланишни таҳлил қилиш

Материалларни режа доирасида тайёрлаш маҳсулот ишлаб чиқариш бўйича бизнес-режани бажариш учун имконият яратади. Агар материаллар тежаб-тергаб сарф этилмаса ва уларнинг ҳақиқатдаги сарфи нормага нисбатан ортиқча бўлса, у ҳолда тайёрланган материаллар маҳсулот ишлаб чиқариш бўйича бизнес-режасини бажариш учун етарли бўлмайди. Таҳлил қилиш орқали материаллардан фойдаланишда ортиқча сарф-харажат бўлган бўлса, у ҳолда қанча кам маҳсулот ишлаб чиқарилди ёки материалларни тежаш натижасида қанча қўшимча маҳсулот ишлаб чиқарганлигини аниқлаш мумкин. Буларни ҳисобга олиш усули қуйидагича:

1. Маҳсулот бирлиги учун белгиланган харажат нормасини материалларга кетган ҳақиқий харажатлар билан таққосланади.
2. Эришилган тежам ёки ортиқча харажат ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг умумий миқдорига кўпайтирилади.
3. Материалларни сарф этишда содир бўлган ортиқча харажатни режа бўйича белгиланган харажат нормасига бўлинади, унинг тежалган қисмини эса ҳақиқий харажат миқдорига бўлинади.

Шу тариқа натижасида қўшимча ишлаб чиқарилган маҳсулот ёки ортиқча харажат оқибатида ишлаб чиқарилмаган маҳсулот ҳажми аниқланади. Корхоналарнинг хўжалик фаолиятини таҳлил қилишдан кўзланган асосий мақсад ички хўжалик резервларини аниқлашдир. Ички хўжалик резервларини аниқлаш ва уларни хўжалик оборотига йўналтиришда корхоналар катта имкониятларга эга. Бу эса ишлаб чиқариш ресурслари (мехнат ресурслари, меҳнат воситалари ва меҳнат предметлари)дан оқилона ва самарали фойдаланишга боғлиқ. Бу омлиларни юқорида батафсил ва ҳар томонлама таҳлил қилдик.

5-Мавзу: Махсулотни сотиш ҳажмига таъсир қилувчи омиллар таҳлили.

Режа:

- 1. Махсулотни сотиш таҳлилиниң вазифалари.**
- 2. Махсулотни сотиш бўйича бизнес-режанинг бажарилишига таъсир қилувчи омилларни ҳисоблаш йўллари.**
- 3. Тузилган шартнома мажбурияти асосида махсулотни етказиб бериш бўйича сотиш режасининг бажарилишини таҳлил қилиш.**
- 4. Сотилган махсулот ҳажмига таъсир қилувчи омиллар таҳлилини такомиллаштириш.**

1.Махсулотни сотиш таҳлилиниң вазифалари.

Жамият эҳтиёжини янада тўлароқ қондириш учун зарур бўлган моддий неъматларни яратиш, асосан ишлаб чиқариш корхоналарининг зиммасига тушади. Махсулоти ишлаб чиқаришни оғишмай ўстириш натижасида миллий даромад ҳажмини оширади, ишлаб чиқаришнинг ўсиш суръатларининг юксалиши учун қўшимча манбаларни яратади ва меҳнаткашларининг моддий фаровонлик даражасини янада оширади. Бозор муносабатлари шароитида энг долзарб масалалардан бири фан-техника тараққиётини янада жадаллаштиришdir. Ишлаб чиқаришни техника жиҳатдан замонавий тарзда қайта қуроллантириш ва қайтадан ускуналаш (реконструкциялаш), барпо этилган ишлаб чиқариш потенциалидан (имкониятидан) жадал (интенсив) фойдаланиш, бошқарув тизимининг хўжалик механизмини такомиллаштириш бозор муносабатларига ўтиш суръатларини ва унинг самарадорлигини ошириш ҳамда шу асосда халқнинг фаровонлигини юксалтиришни таъминлайди. Бинобарин ишлаб чиқариш корхоналарининг олдидағи бош вазифаси яна ҳам ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишдан иборат. Бу дегани, ҳар бир меҳнат, моддий ва молиявий ҳаражат бирлигига ишлаб чиқариш ҳажми ва миллий даромадни кескин тарзда оширишни тақозо қиласи.

мехнат унумдорлигини жадал оширишга эришиш мумкин. Бозор муносабатлари корхона фаолиятининг энг замонавий хўжалик механизмини вужудга келтириш вазифасини ўртага қўйди. Бундай механизм корхонани ривожлантириш учун таъсирчан ички омилларни таъминаши керак. Истеъмолчи учун ишлашга, ресурсларни бутун чоралар билан тежашга, фан ва техника ютуқларини кенг қўллашга ундаши зарур. Бу механизм корхона манфаатини жамият манфаати билан уйғун ва чамбарчас боғлаб олиб боришни тақозо қиласди. Маҳсулотни ишлаб чиқариш ва сотишда таҳлилнинг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат:

- маҳсулотни ишлаб чиқариш ва уни сотиш бўйича бизнес-режани асосланганлигини ва тифизлигини аниқлаш;
- корхоналарнинг маҳсулот ишлаб чиқариш бўйича ўсиш суръати, таркиби, номенклатура, ассортименти, сифати ва бир текисда ишлаб чиқаришга баҳо бериш;
- ўтган йилга нисбатан маҳсулот хажмининг ўсиши ва унинг сабабларини аниқлаш;
- тузилган шартнома мажбурияти асосида маҳсулотни етказиб бериш бўйича сотиш режасининг бажарилишига баҳо бериш;
- маҳсулотни ишлаб чиқариш ва уни сотишни ошириш бўйича резервларни аниқлаш ва унинг таркиби ҳамда сифатини яхшилаш кабилар. Ишлаб чиқариш дастурининг бажарилишини таҳлил қилишда бир қанча ахборот манбалари I-П сонли «Корхона (бирлашма)нинг маҳсулот бўйича йиллик ҳисоботи» қўлланилади. Бундан ташқари ойлик, чораклик ҳисботлари ҳам қўлланилади, 5-сонли «Корхоналар (ташкилотлар) маҳсулот ишлаб чиқариш, ишлар ва хизматлар харажатлари тўғрисида ҳисбот», янги техникани жорий қилиш бўйича ҳисбот, маҳсулотнинг сифати ва нави бўйча статистик маълумотлар ва ҳоказо.

2.Маҳсулотни сотиш бўйича бизнес-режанинг бажарилишига таъсир қилувчи омилларни ҳисоблаш йўллари

Сотиш ҳажмининг ўсиш суръатига кўпгина кўрсаткичлар таъсир кўрсатади. Буларга маҳсулотнинг сифати, уни бир маромда ишлаб чиқариш ҳамда маҳсулотни ўз вактида истеъмолчиларга жўнатиш ва унинг ҳақини тўлаш, сотилмаган маҳсулотларнинг йил бошига ва йил охирига бўлган қолдиги каби омиллар киради. Ишлаб чиқарилган ва сотилган маҳсулотнинг бир-бирига боғлиқлигини текшириш учун товар балансини тузиш керак. Уни қуйидаги формула орқали ифода қилиш мумкин:

$$T_1 + M = P + \chi + T_2$$

Бу ерда:

T_1 – сотилмаган маҳсулотларнинг йил бошидаги қолдиги;

M – жорий йилда ишлаб чиқарилган товар маҳсулотининг ҳажми;

P – жорий йилда сотилган маҳсулотнинг ҳажми;

χ – товарнинг турли чиқимлари;

T_2 – сотилмаган маҳсулотларнинг йил охиридаги қолдиги.

Товар балансининг элементлари бир-бiri билан узвий равишда боғлиқ. Агар режага нисбатан йил бошига бўлган қолдиқ кўп бўлса, у ҳолда шу фарқга сотиш ҳажми ошади. Аксинча, сотилмаган маҳсулотларнинг йил охирига бўлган қолдиги камайса, у ҳолда сотиш ҳажми ошади. Сотиш ҳажмининг ўзгаришига товар маҳсулотини ишлаб чиқариш ва сотилмаган маҳсулотларнинг ўзгариши таъсир қиласар эди. Энди юқорида берилган тенглиқдан сотиш ҳажмининг миқдорини қуйидагича ифода этиш мумкин:

$$P = T_1 + M - \chi - T_2$$

Ушбу боғланишни таҳлил қилиш учун қуидаги жадвални тузишни тавсия қиласиз. Шуни таъкидлаш керакки, товар маҳсулоти ҳақиқий улгуржи нархларини оғиши хуқуматнинг қарори асосида ёки маҳсулот сифатининг яхшиланганлиги туфайли содир бўлган нарх ўзгаришининг натижаси бўлиши мумкин. Аксарият ҳолларда товар маҳсулоти ҳажмини қўпайиши нархларнинг кескин тарзда кўтарилиши ҳисобига содир бўлиб, амалда эса ишлаб чиқаришнинг табиий ҳажмини камайиши эҳтимолдан холи эмас.

Товар, реализация ва соф маҳсулот бўйича бизнес-режанинг бажарилиши корхона фаолиятидаги миқдорий кўрсаткичлардир. Сифат кўрсаткичларидан бири тузилган шартнома мажбуриятига асосан истеъмолчиларни товарларнинг зарур ассортименти бўйича таъминлаш ҳисобланади. Иқтисодиётда юзага келиши мумкин бўлган номутаносибликтининг олдини олиш учун корхоналар маҳсулот ишлаб чиқариш режасини нафақат умумий ҳажми, балки белгиланган ассортимент бўйича ҳам бажариши зарур. Чунки маҳсулотлар турлича истеъмол хусусиятига эгадирлар, шу сабабли айрим маҳсулотлар ишлаб чиқариш бўйича юзага келган танқисликни бошқа бир маҳсулотларни қўп ишлаб чиқариш билан тўлдириб бўлмайди. Ассортимент ўз навбатида қуидагиларга бўлинади. Тўлиқ ассортимент – деганда барча маҳсулотларнинг тўла рўйхати тушунилади. Туркумлашган ассортимент деганда, маҳсулотларнинг турдош туркумларга бирлашганлиги тушунилади. Туркум таркибиға кирган маҳсулотлар эса туркум ичидағи ассортиментни ташкил этади. Ассортимент бўйича бизнес-режанинг бажарилмаслиги истеъмолчиларнинг техникавий-иқтисодий кўрсаткичлариға салбий таъсир кўрсатади: иш вакти ва дастгоҳлардан тўлиқ фойдаланмасликка, корхоналарни бир маромда ишламасликка, қурилиш обьектларини ўз муддатида фойдаланишга топширмасликка, маҳсулот етказиб берувчи корхоналарда ҳам ортиқча харажатларнинг юзага келишига олиб келади. Ортиқча харажатнинг келиб чиқишига шартнома шартига риоя қилмаслик натижасида истеъмолчиларга тўланадиган жарима ва устамалар ҳам сабаб бўлади. Ассортимент бўйича бизнес-режанинг бажарилмаслигига обьектив ва

субъектив омиллар таъсир кўрсатади. Одатида, корхоналар зарур ва истеъмолчиларнинг талаб ҳамда эҳтиёжларига мос келадиган кам рентабеллик маҳсулотларни ишлаб чиқаришни камайтириш ҳисобига кўпроқ «фойда» берадиган маҳсулотларни ишлаб чиқаришдан моддий жиҳатдан манфаатдорлар. Кўпинча, ассортимент бўйича бизнес-режанинг бажарилмаслигига маҳсулотни ишлаб чиқариш учун зарур хом-ашё, материаллар, қўшимча материаллар ва х.к.ларнинг етишмаслиги сабаб бўлади. Таҳлил икки йўналишда олиб борилади. Биринчи йўналиш ассортимент бўйича бизнес-режанинг бажарилиши натура кўрсаткичларига (тонна, метр, дона кабилар) асосан баҳо берилади. Иккинчи йўналиш-ассортимент бўйича бизнес-режанинг бажарилиши қиймат (пул) ифодасида олиб борилиб, ассортимент бўйича бизнес-режанинг ўртача бажарилиш фоизи аниқланади. Ассортимент бўйича бизнес-режанинг бажарилмаслигига турли омиллар сабаб бўлади. Буларга юқорида айтилганидек у ёки бу маҳсулот ишлаб чиқариш учун зарур хом ашё, материаллар ва қўшимча материалларнинг етишмаслиги. Одатда, корхоналар кам меҳнат талаб қиласидан, лекин кўпроқ «фойда» берадигна рентабеллик маҳсулотларни ишлаб чиқаришга интиладилар. Бизнинг мисолимизда болалар учун трикотаж маҳсулотлари ишлаб чиқаришдан кўра катталар учун трикотаж маҳсулотларини ишлаб чиқаришни кўпайтириш корхона учун «фойдалари оқдир». Аммо ҳозирги пайтда болалар кийимини сотиб олишда имтиёз ёки ижтимоий ҳимоя олиб ташланганлиги, бу борада ҳам бозор механизмининг жорий қилинганлигидан далолат беради.

3.Тузилган шартнома мажбурияти асосида маҳсулотни етказиб бериш бўйича сотиш режасининг бажарилишини таҳлил қилиш.

Маҳсулотни етказиб бериш шартномаси – корхоналар ўртасида тузиладиган битим, бунда маҳсулот етказиб берадиган корхона харидор-корхонага ўзаро келишилган ассортиментдаги, миқдор ва сифатдаги маҳсулотни белгиланган муддатда топшириш мажбуриятини, харидор эса уни қабул қилиш ва ҳақини тўлаш мажбуриятини ўз зиммасига олади. Шартномани

бажаришнинг шароитлари идишга қўйилган талаблар, нархлар, ҳисобкитоблар тартиби, маҳсулотларни ўраб-жойлаш ва ташиш усуллари кабилардан иборат бўлади. Шартномадаги мажбуриятларга амал қилинмаса, маҳсулот етказиб берувчи корхона моддий жиҳатдан жавобгар бўлиб, истеъмолчи кўрадиган зарарни қоплади. Шартнома бандлари бузилгани учун жарималар тўлаш, етказилган зарарни қоплаш корхонани буортмачига маҳсулот етказиб бериш мажбуриятидан халос этмайди. Маҳсулот етказиб бериш интизомини корхоналарнинг ўзигагина боғлиқ бўлиб қолмасдан, балки моддийтехника таъминот идорадари, транспорт, бутун бошқариш бўғинлари ишига ҳам кўп жиҳатдан боғлиқдир. Шартнома интизомига риоя қилиш иқтисодиётнинг баланслашуви, халқ хўжалигининг нормал фаолият кўрсатиш, корхоналарнинг бир маромда ишлаши, унинг самарадорлигини оширишнинг зарур шартидир ва ниҳоят хўжалик механизмини такомиллаштиришнинг энг муҳим омилидир. Ҳозирги пайтда шартнома харидор билан товар жўнатувчи ўртасида бевосита тузилиши мумкин. Аммо кўп ҳолларда у товар хом ашё биржалари орқали амалга оширилади. Жами сотиш ҳажмида шартнома мажбуриятларига риоя этмасликдан иборат салбий тенденция, республикамиз иқтисодиётининг аксарият соҳалари учун характерлидир. Мамлакатимиздаги корхоналарнинг ҳар тўрттасидан бири шартнома мажбуриятларига амал қилмаётганлиги бунга яққол мисолдир. Маҳсулот етказиб берувчилардан баъзиларининг шартнома мажбуриятини бузиши ўз навбатида бошқаларнинг шу мажбуриятларни бажармаслигига олиб келадики, бу оқибатда ижтимоий-иктисодий ривожлантиришни пайсалга солади. Сотиш ҳажмида шартнома мажбуриятларига риоя қилиш режасининг бажарилишини таҳлил қилиш учун керакли маълумотлар йиллик ҳисботнинг 1-п сонли «Корхонанинг (бирлашманинг) маҳсулот ишлаб чиқариш бўйича йиллик ҳисботи» шаклидан, шартномалар ва бизнес-режадан олинади.

4. Сотилган маҳсулот ҳажмига таъсир қилувчи омиллар таҳлилини такомиллаштириш

Бозор муносабатлари шароитида тадбиркорлик фаолиятининг муҳим кўрсаткичларидан бири сотилган товар ҳажмидир. Тадбиркор учун аниқ фойда фақат товарни (иш, хизматни) сотгандан кейингина ҳосил бўлади. Албатта, бир қарашда сотиш иккинчи даражали жараёндек туюлади. Чунки энг аввало, товарни (иш, хизматни) ишлаб чиқариш лозим. Лекин бозор муносабатлари барча ишлаб чиқарилган товарларни ўзига «хазм» қила олмайди. Шу туфайли миллионлаб ишлаб чиқарлиган товарлар сотилмасдан ишлаб чиқарувчининг омборида қолиб кетаверади. Бу эса тадбиркорни бирор товарни ишлаб чиқаришдан олдин унинг сотилиши ҳақида ўйлашга мажбур қиласди. Маҳсулотни сотишни таҳлил қилишда уни ифодаловчи кўрсаткичларни аниқлаш муҳим аҳамиятга эга. Сотилган маҳсулотни таҳлил қилишда қўлланиладиган кўрсаткичлар таркибига ишлаб чиқарилган маҳсулот ҳажми, уларнинг сифати, сотилиш ҳажми, маъромийлиги кабилар киради. Чунки сотилган маҳсулот ҳажми шу кўрсаткичларга бевосита боғлиқдир. Тадбиркорлик субъектлари фаолиятининг муҳим кўрсаткичларидан бири сотилган товар ҳажми бўлганлиги туфайли, унинг фаолиятига таъсир қилувчи омиллар таҳлилини такомиллаштиришни мазкур кўрсаткич мисолида кўриб чиқиши тавсия қиласиз. Товарларни сотиш ҳажмига жуда кўп омиллар таъсир қиласди. Уларни бир қанча гуруҳларга бўлиш мумкинлиги ҳақида юқорида ҳам таъкидланди. Иқтисодий таҳлилнинг энг муҳим жиҳати, таъсир қилувчи омилларни ҳисоблаш йўлларни аниқлаб, таҳлил қилинаётган кўрсаткич тўғрисида аниқ хulosага келиш ва уни яхшилаш бўйича амалий тадбирларни ишлаб чиқишдан иборатдир. Ушбу мақсадга эришиш учун сотиш ҳажмига таъсир қилувчи омилларни иқтисодий мазмунни жиҳатидан гурухлаш мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблаймиз. Зоро, ушбу омилларни ҳисоблаш учун бухгалтерия ва статистик ҳисоби ва ҳисботларида аниқ маълумотлар ҳам келтирилган. Сотиш ҳажмига таъсир қилувчи омиллар иқтисодий мазмунни жиҳатидан тўрт гурухга бўлинади:

* меҳнат ресурсларидан фойдаланиш биалн боғлиқ омиллар;

* асосий воситалардан фойдаланиш билан боғлиқ омиллар;

* айланма маблағлар билан боғлиқ омиллар;

* номоддий активлар билан боғлиқ омиллар.

6-Мавзу: КОРХОНАЛАРНИНГ МЕҲНАТ РЕСУРСЛАРИ ВА МЕҲНАТГА ҲАҚ ТҮЛАШНИ ТАҲЛИЛ ҚИЛИШ

- 6. Корхоналарнинг меҳнат омилларини таҳлил қилишнинг аҳамияти ва вазифалар.**
- 7. Корхоналарни ишчи кучи билан таъминланганлигини таҳлил қилиш.**
- 8. Меҳнат унумдорлиги даражасини таҳлил қилиш.**
- 9. Иш вақтидан фойдаланишни таҳлил қилиш.**
- 10. Маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмига таъсир қилувчи меҳнат омилларини таҳлил қилиш.**

1. Корхоналарнинг меҳнат омилларини таҳлил қилишнинг аҳамияти ва вазифалар

Ишлаб чиқариш дастурини муваффақиятли бажариш авваламбор корхонанинг ишчи кучи билан таъминланганлигига боғлиқ. Маҳсулот ҳажмига таъсир қилувчи меҳнат омиллари таркибида қуидаги кўрсаткичлар ўрганилади:

1. Корхонанинг ишчи кучи билан қай даражада таъминланганлиги.
2. Иш вақтидан самарали фойдаланиши.
3. Бир ишловчига тўғри келувчи ўртacha йиллик иш унуми (меҳнат унумдорлигининг даражаси).

Ушбу қайд этилган меҳнат омилларининг маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмига кўрсатган таъсир доираси тарихан турлича бўлган.

Чунончи, техника ва технология жараёнлар унча равнақ топмаган шароитда маҳсулот ишлаб чиқариш асосан қўшимча тарзда ишчи кучини жалб қилиш эвазига эришилган. Ҳозирги шароитда, илмий-техника тараққиёти ривожланаётган даврда маҳсулот ишлаб чиқариш асосан меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобига эришилади. Меҳнат омиллари корхона ишининг ҳамма соҳасига дахлдор. Меҳнат қилинмаса ҳар қандай қудратли техника ҳам «ўлик» ҳисобланади. Шу туфайли корхоналарнинг ишини ўнглаш

учун асосан меҳнат омилларидан оқилона фойдаланиш лозим. Бунга эришиши учун таҳлил қилиб боришни тақозо қиласи. Таҳлилнинг вазифаси меҳнатдан самарали фойдаланишни ташкил қилувчи бошқарув қарорларини қабул қилиш учун тегишли ахборотларни етказиб беришдан иборатдир. Бу эса ўз навбатида жуда кўп омилларни бажаришни тақозо қиласи. Меҳнат омилларини таҳлил қилиш учун керакли маълумотлар йиллик ҳисоботнинг 1-Т сонли «Меҳнат тўғрисида ҳисобот» шаклидан олинади.

2. Корхоналарни ишчи кучи билан таъминланганлигини таҳлил қилиш

Корхонада ишловчи барча ходимлар, таъкидланганидек, икки туркумга бўлинади: асосий фаолиятда ишловчи ва асосий бўлмаган фаолиятда хизмат қилувчи ходимлар. Ўз навбатида асосий фаолиятда хизмат қилувчи ходимлар қуидаги тоифаларга бўлинади: ишчилар, хизматчилар, шу жумладан: раҳбарлар, мутахассислар ва бошқа хизматчилар. Ушбу қайд этилган ходимлар маҳсулот ишлаб чиқаришда бирдай қатнашмайди. Агар, раҳбарлар, мутахассислар ва хизматчилар сони бўйича фақат мутлақ аниқлаш етарли бўлса, ишчилар сони бўйича маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиш суръатини ҳисобга олган ҳолда нисбий фарқ ҳам аниқланади.

3.Меҳнат унумдорлиги даражасини таҳлил қилиш

Меҳнат унумдорлиги вақт бирлиги (соат, смена, ой, чорак, йил) ичида битта ходим томонидан ишлаб чиқарилган маҳсулот миқдори ёки бир маҳсулот бирлигини ишлаб чиқаришга сарф қилинган вақт бирлиги билан ўлчанади. Маҳсулот ҳажмини муттасил ошириш ва шу асосда халқнинг турмуш фаровонлигини оширишдаги муҳим омил – меҳнат унумдорлигини бетўхтов оширишдир. Ҳукуматимизнинг қарорларида ижтимоий ишлаб чиқаришни ривожлантиришда меҳнат унумдорлиги ҳал қилувчи аҳамият касб этиши чуқур илмий тарзда таҳлил қилиб берилган. Меҳнат унумдорлигини ошириш йўллари кўп қирралидир. Бу ишлаб чиқариш жараёнларини автоматлаштириш ва механизациялаштириш, янги машина ва технологияларни жорий қилиш, ишлаётган дастгоҳларни замонавийлаштириш, дастгоҳлардан самарали фойдаланиш, ишлаб чиқаришда меҳнатни илмий тарзда ташкил этишини яхшилаш, иш вақтидаги йўқотишларни тугатиш, илгор ишлаб чиқариш тажрибаларидан фойдаланиш, меҳнатга ҳақ тўлаш ва моддий рағбатлантириш тизимини тўғри ташкил қилиш ва ҳ.к.лар. Меҳнат унумдорлигини ҳисоблашда қуидаги учта кўрсаткични қўллаш мумкин:

1. Натурал кўрсаткичлар.
2. Шартли-натурал кўрсаткичлар.

3. Пул (қиймат) кўрсаткичлар.

Натурал кўрсаткичлар бир хил маҳсулот ишлаб чиқарадиган (тонна, метр, дона ва ҳ.к.) корхоналарда қўлланилади. Масалан, нефт қазиб чиқариш натурал ҳолда масса ёки ҳажм бирликларида. Ялпи дон ҳосили тонна ёки центнерларда, пахта етишириш центнерда, енгил автомобиллар ишлаб чиқариш доналарда ўлчанади ва ҳоказо. Кейинги йилларда маҳсулот натурал ўлчовларини такомиллаштириш юзасидан анча ишлар қилинди. Масалан, ҳом ашёдан яхшироқ фойдаланиш мақсадида қоғоз ишлаб чиқариш тармоғида қоғоз ишлаб чиқариш олдингидек тонналарда эмас, балки квадрат метрларда ўлчанади. Натурал кўрсаткичлар ҳозирги бозор муносабатлари шароитида хўжалик механизмининг энг зарур элементидир. Шартли-натурал кўрсаткичлар турли хил маҳсулотларни ягона ўлчовга келтиришга асосланган. Масалан, 15 от кучи бирлигига келтириб ҳисобланган тракторлар, шартли банкада ишлаб чиқарилган консерва маҳсулотлари, динометрдаги ўлчамда ифодаланадиган ичимликлар ва ҳ.к. Қиймат кўрсаткичлари турли хил маҳсулот ишлаб чиқарадиган корхоналарда қўлланилади. Қиймат кўрсаткичлари корхона ва бирлашмалар ишини баҳолашда, хўжалик ҳисоби ва моддий рағбатлантиришда, ишлаб чиқариш самарадорлигини аниқлашда муҳим роль ўйнайди. Қиймат ифодасида корхоналарнинг ишлаб чиқарган маҳсулот ҳажми белгиланади, маҳсулот таннархи ва маҳсулот қийматидаги фойда ўртасидаги ўзаро нисбатлар аниқланади. Мехнат унумдорлиги, восита самарадорлиги ва маҳсулотга материал сарфи қиймат ифодасида белгиланади. Реализация қилинган товарлар ва соғ маҳсулотлар ҳам қиймат кўрсаткичларида ҳисобланади. Қиймат кўрсаткичини қўллашда икки шартни ҳисобга олиш керак: маҳсулотга қўйилган баҳо ва унинг ассортименти ўзгармаслиги. Мехнат унумдорлиги моддий ишлаб чиқаришда вақт бирлиги давомида ҳосил қилинган маҳсулот миқдори билан ўлчанади. Бунда индивидуал якка тартибда ишловчининг (локал) участка, цехдаги, корхона, тармоқдаги ва барча иқтисодиёт қўламидаги меҳнат унумдорлиги фарқланади. Ижтимоий меҳнат унумдорлиги моддий ишлаб чиқаришда банд бўлган ҳар бир ишловчи ҳисобига ҳосил қилинган ялпи ички маҳсулот миқдори билан ўлчанади. Корхоналарда меҳнат унумдорлигининг даражаси товар маҳсулотининг ҳажмини ишлаб чиқариш ходимларининг сонига нисбати билан аниқланади. Меҳнат унумдорлигини таҳлил қилиш учун керакли маълумотлар йиллик ҳисботнинг 1-Т сонли «Меҳнат тўғрисида ҳисбот» шаклидан олинади. Ушбу шаклда – маҳсулот ҳажми, бир ишловчига тўғри келувчи ўртacha йиллик иш унуми, ҳамма ишчилар томонидан бир йилда ишланган иш кунлари ва иш соатлари берилди. Бу кўрсаткичларга биноан бир ишчи томонидан ўртacha бир йилда ишланган киши

кунларини, иш кунининг ўртача узунлигини ва бир ишчига тўғри келувчи ўртача кунлик ва соатлик иш унумини аниқлаш мумкин.

4.Иш вақтидан фойдаланишни таҳлил қилиш

Афсуски, кўп корхоналарда иш вақтидан қониқарли фойдаланилмайди. Айниқса, ҳозирги ишлаб чиқаришни жадаллаштириш шароитида бекор йўқотилган ҳар бир дақиқанинг баҳоси қимматга тушаяпти. Шунинг учун меҳнат унумдорлигининг ошиши билан иш вақтининг ҳар бир дақиқасини қиммати ошиб боради. Иш вақтидан фойдаланишнинг умумлашган кўрсаткичи – ҳамма ишчилар томонидан бир йилда ишланган киши соатлари ҳисобланилади. Мисол учун корхонада жорий йилда ҳамма ишчилар томонидан бир йилда ишланган киши соатлари ўтган йилга нисбатан 283985 соатга ошган. Бунга қуидаги омиллар таъсир кўрсатган.

1. Ишчиларнинг ўртача рўйхатдаги сонининг ўзгариши. Бу омилнинг таъсирини аниқлаш учун ишчилар сонида бўлган фарқни ўтган йилда бир ишчи томонидан бир йилда ўртача ишланган киши кунлари ва иш кунининг ўртача узунлиги кўпайтирилади,

$$\text{яъни } +223 \times 240,66 \times 7,75 = +415921 \text{ киши соати.}$$

2. Бир ишчи томонидан бир йилда ўртача ишланган киши кунларининг ўзгариши. Бу омилнинг таъсирини ҳисоблаш учун бир ишчи томонидан ишланган киши кунларида бўлган фарқни жорий йилдаги ишчиларнинг ўртача рўйхатидаги сонига ва ўтган йилдаги иш кунининг ўртача узунлиги кўпайтирилади,

$$\text{яъни } -2,93 \times 5426 \times 7,75 = -123211 \text{ иш соати.}$$

3. Иш кунининг узунлигининг ўзгариши. Бу омилнинг таъсирини аниқлаш учун ушбу кўрсаткичда бўлган фарқни жорий йилдаги ҳамма ишчилар томонидан ишланган киши кунларига қўпайтирилади,

$$\text{яъни } -0,01 \times 1289760 = -12898 \text{ иш соати.}$$

Юқорида ҳисобланган учта омилнинг йиғиндиси $(+415931) + (-123211) + (-12898) = +279812$ киши соатини ташкил қиласди. Бу кўрсаткич тахминан ҳамма ишчилар томонидан бир йилда ишланган киши соатларида бўлган фарқга яқин. Натижа билан озгина фарқи рақамларни яхлитлаш эвазига содир бўлган. Таҳлил қилинаётган корхонада иш вақтидан фойдаланишда қун бўйи йўқотишлар қарийб уч кунни ташкил этди. Бунга қуидагилар сабаб бўлади: ҳар йили ишловчиларга бериладиган навбатдаги меҳнат татили, ўқиш учун

бериладиган рухсат, касаллик туфайли ишга чиқмаслик, корхона маъмурияти рухсати билан ишга чиқмаслик, давлат вазифасини бажариш, қишлоқ хўжалик ишларига жалб қилиш натижасида ишга чиқмаслик, сабабсиз ишга чиқмаслик ва х.к. Смена ичидаги содир бўладиган бекор туришларни таҳлил қилиш маълум қийинчиликларни юзага келтиради. Меҳнат ва иш ҳақини ҳисоб қилиш бўйича асосий низомда, агар бекор туриш 6 дақиқадан ошса уни ҳисобга олиб ҳужжатлаштириш кўзда тутилган. Аммо бу иш аксарият ҳолда қилинмайди. Иш жойларини керакли хом ашё билан ёмон ва қониқарсиз таъминлаш, иш вақти йўқотишнинг 50 фоизини ташкил этади. Корхоналарда ишчиларнинг ўзлари томонидан йўл қўйиладиган бекор туришлар ҳам мавжуд. Бу иш вақти йўқотишнинг тахминан 40 фоизини ташкил қиласди. Бошқа сабаблар натиажасида бекор туришлар, ёхуд электр қувватининг бўлмаслиги, дастгоҳларнинг носозлиги ва х.к.лар ҳам бунга сабаб бўлиши мумкин.

5. Маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмига таъсир қилувчи меҳнат омилларини таҳлил қилиш

Маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмига қўйидаги меҳнат омиллари таъсир кўрсатади:

1. Ишчиларнинг ўртача рўйхатидаги сонининг ўзгариши.
2. Бир ишчи томонидан бир йилда ўртача ишланган иш кунларининг ўзгариши.
3. Иш кунининг ўртача узунлигининг ўзгариши.
4. Бир ишчига тўғри келувчи ўртача соатлик иш унумдорлигининг ўзгариши.

Бу омилларнинг маҳсулот ишлаб чиқаришга кўрсатган таъсирини аниқлаш учун учта усулни қўллашимиз мумкин.

1. Занжирли алмаштириш усули.
2. Кўрсаткичларнинг бажарилиш фоизи даражасидаги фарқ усули.
3. Кўрсаткичларнинг даражасидаги мутлақ фарқ усули.

Занжирли алмаштириш усулининг моҳияти қўйидагидан иборат: яъни ҳисоб формуласи таркибига кирган режа доирасидаги айрим олинган микдорий кўрсаткичларни айнан шу кўрсаткичларнинг ҳақиқатдаги даражасига кетма-кет алмаштирилади. У ёки бу кўрсаткичнинг таъсири кетма-кет айриш йўли билан аниқланади: иккинчи ҳисобдан биринчи ҳисоб айриллади, учинчи ҳисобдан иккинчи ҳисоб ва х.к. Биринчи ҳисобда ҳамма кўрсаткичлар режа доирасида олинади, охирги ҳисобда эса ҳамма кўрсаткичнинг ҳақиқатдаги микдори

олинади. Мамлакат тараққиётининг асосий ғояларидан бири Ватан равнақи, халқ фаровонлигини сифат жиҳатдан янги поғоналарга кўтаришдан иборатdir. Иш ҳақи тизимини доимо шундай такомиллаштириб бориш керакки, токи у меҳнатнинг миқдори ва сифатига қараб ҳақ тўлаш тамойилига мос тушсин, унинг шароити ва натижаларини ҳисобга олсин, ходимлар малакасини, меҳнат унумдорлигини оширишни, маҳсулот сифатини яхшилашни, барча ресурслардан оқилона фойдаланишни ва уларнинг тежалганлигини рағбатлантирсин. Ана шуни ҳисобга олиб ҳозир ишлаб чиқариш тармоқларида ишчи ва хизматчиларнинг иш ҳақини кўзда тутилаётган даражада ошириш асосан корхоналарнинг ўзлари топган маблағлари ҳисобидан амалга оширилади. Бу эса ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга жадалроқ таъсири кўрсатади. Меҳнатга ҳақ тўлаш фонди – ялпи ички маҳсулотнинг ходимлар ўртасида улар меҳнатининг миқдор ва сифатига мувофиқ тақсимланадиган ҳамда шахсий истеъмоллари учун фойдаланиладиган қисмидир. Меҳнатга ҳақ тўлаш фонди – меҳнат бўйича бизнес-режанинг асосий кўрсаткичларидан бири: корхоналарни иқтисодий ва ижтимоий ривожлантиришнинг истиқболли ва йиллик режасида кўзда тутилади. Меҳнатга ҳақ тўлаш фондига ҳамма ходимларга (доимий, мавсумий, вақтинча ишлайдиган ходимларга) бажарилган иши учун тўпланган пул суммалари, шунингдек, амалдаги қонунларга мувофиқ ходимларга ишламаган вақтлари (эмизикли оналар ишидаги узилиш учун тўлаш ва бошқалар) учун тўланган иш ҳақи суммаси ҳам қўшилади. Меҳнатга ҳақ тўлаш фондидан тариф ставкалари ва мансаб оқладлари бўйича ҳақ тўлаш, ишбай меҳнатга ҳақ тўлаш, ишчиларга мукофотлар тўлаш, оғир ва заарли маҳсулот шароитлари учун, касб маҳорати учун бир неча касбларни қўшиб бажарганликлари ва хизмат кўрсатиш зоналарини кенгайтирганлиги учун қўшимча ва устама ҳақлар берилади, навбатдаги ва қўшимча таътиллар учун ҳақ тўланади, кўп йил ишлагани учун бир йўла тақдирлаш учун ва х.к. Корхона меҳнат жамоасига меҳнат натижалари учун барча тўловларнинг ягона манбаи-меҳнатга ҳақ тўлаш фонди ҳисобланади. Меҳнатга ҳақ тўлаш фонди бир пайтлар иш ҳақи фонди ва моддий рағбатлантириш фонди ўрнига ташкил этилган. Ҳозир ҳам бу фонд шу мазмунда сақланиб қолган. Таҳлилнинг асосий вазифаси маҳнатга ҳақ тўлаш фондини мутлоқ миқдорини тобора кўпайтириш ва нисбий улушини камайтириб бориш имкониятларини аниқлаш ҳисобланади. Зоро, иш ҳақи таннархида тутган салмоғи жиҳатдан юқори бўлиб, уни қисқартириш таннархининг камайишига, бу эса ўз навбатида, фойда ва рентабеллик даражасининг оширилишига олиб келади. Таҳлил учун маълумотлар йиллик ҳисботнинг 1-Т сонли корхоналарнинг «Меҳнат тўғрисидаги ҳисбот» номли шаклидан олинади. Таҳлилнинг дастлабки босқичи асосий фаолиятда ишловчи

ходимларининг ва улар тоифаларининг меҳнатга ҳақ тўлаш фондини ўтган йилдаги меҳнатга ҳақ тўлаш фонди билан таққослаб мутлақ фарқни аниқлашдан бошланади.

ГЛОССАРИЙ

Ўзбек тилида	Инглиз тилида	Рус тилида	Мазмуни
Жаҳон молиявий иқтисодий инқирози	Global financial-economic al crisis	Мировой финансово - экономиче ский кризис	инқирознинг турли сабаблар туфайли бир давлат доирасидан чиқиб таҳликали тарзда дунё бўйича ёйилиши. 2008 йилдаги жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг асосий жиҳатлари рецессия ва иқтисодий пасайишнинг муқаррарлиги, инвестициявий фаоллик кўлами ning чекланиши, талаб ва халқаро савдо хажмининг камайиши, шунингдек, жаҳоннинг кўплаб мамлакатларига таъсир кўрсатадиган жиддий ижтимоий талафотларнинг содир бўлиши билан изоҳланади.
Инқирозни кўлами, доираси ва оқибатлари	Sphere of crisis and its consequences	Диапазон и последствия кризиса	ҳар қайси давлатнинг молия-валюта тизими нечоғлиқ мустаҳкам эканига, миллий кредит институтларининг қай даражада капиталлашуви ва ликвидлиги (тўлов имконига), уларнинг чет эл ва корпоратив банк тўзилмалари га қанчалик қарам эканига, шунингдек, олтин-валюта захирасининг ҳажми, хорижий кредитларни қайтариш қобилияти ва пировард натижада — мамлакат иқтисодиётининг барқарорлик, диверсификация ва рақобатга бардошлиқ даражасига боғлиқ.
Молиявий таҳлилнинг зарурияти	Essence of financial analysis	Необходимость финансового анализа	молиявий ҳисоботларда акс этган маълумотлар базасига таянган холда корхонанинг муайян санага бўлган ҳолатига баҳо бериш орқали мавжуд ҳолат ва уни истиқболдаги кутилишини мақсадли бошқариш юзасидан бошқарувчиларга ахборотлар базасини шакллантириб беришдаги сай ҳаракатлар ташкил этади
Молиявий ҳолатни билиш	Knowing financial position	Изучение финансового состояния	бизнеснинг кўламдорлигига, фаолият самараси ва натижавийлигига, активлар ва уларнинг манбаланишидаги реал ҳолатга, субъектларнинг бозордаги ва ишдаги активлик даражасига, маблағлар

			айланувчанлиги, тўловга қобилллик ва қодирлик даражасига, салоҳият даражасига баҳо бериш усули
Ахборотла рни ўқиши	Reading information	Чтение информац ии	методик асосга таянган ва тартибли қоидаларга амал этган ҳолда манбаларни таснифий баёнлаш
Иқтисодий ташхис қўйиш	Economic al diagnosis	Постановк а экономиче ского диагноза	хўжалик юритувчи субъектлар иктиёридаги иқтисодий ресурсларни, уларнинг молиявий тўзилмасини, ликвидлиги ва тўловга қобиллигини, молиявий барқарорлигини, даромад ва ҳаражатларини, пул оқимлари ўрганиш орқали мавжуд ҳолатга ва уларнинг кутилишига баҳо беришда таҳлилнинг расмий якуни
Молиявий таҳлил	Financial analysis	Финансов ый анализ	молиявий ҳисбот маълумотлари асосида хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий ҳолатига, ҳамда уларнинг яқин келажакдаги кутилишларига баҳо бериш юзасидан ўтказиладиган таҳлиллар
Бошқарув таҳлили	Managerial analysis	Управленч еский анализ	хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятидаги иқтисодий жараёнлар, уларнинг самарадорлигини ва уларнинг яқин келажакдаги кутилишини ички маълумотлар базасига таянган ҳолда аниқ бошқарув қарорларини қаъбул этиш юзасидан ўтказиладиган таҳлиллар
Корхонани ҳолати	Financial state of entity	Финансово е состояние предприят ия	деганда корхоналарнинг активлари, капитали ва мажбуриятларини таркибий тўзилиши, тўловга қобиллик ва ликвидлилик, даромад ва ҳаражатларини баҳолаш, пул оқими ва молиявий барқарорликни тавсифловчи қўрсаткичларнинг муҳим жиҳатлари мажмуаси тушунила
Молиявий таҳлил мазмуни	Content of financial analysis	Содержан ие финансово го анализа	хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий ҳолатини муайян даврийликда, ахборотлар оқимини узлуксиз жараёнида жорий ва истиқболли тактик бошқаришнинг зарурий асосига эга бўлган қарорларни тайёрлашга имкон берувчи аналитик жароёнларни ташкил этиш ва ўтказишдан иборот
Молиявий	Subjects	Субъекты	таҳлилнинг кимлар томонидан ўтказилиши.

таҳлил субъектлари	of financial analysis	финансового анализа	Ички молиявий таҳлил субъектларига шу корхонанинг ходимлар таркибида турувчи хизматчилар, ташқи таҳлил субъектларига (таъсисчилар, солиқ органлари ходимлари, аудиторлар, юқори ташкилот ва вазирликлар, ҳаридор ва буюртмачилар, мол етказиб берувчилар, сугурта агентликлари, реклама агентлари, банк ходимлари ва бошқа шахслар) кириши мумкин
Таҳлил субъектлар инининг манфаатлари-	Interests of analysis subjects	Интересы субъектов анализа	деганда уларнинг таҳлил ўтказишда назарда тутиладиган қизиқишилари тушунилади. Масалан; мулк эгалари ва таъсисчилар-кўпроқ фирма ва компанияларнинг фойдаси билан, кредит инспекторлари ва банк ходимлари-фирма ва компанияларнинг кредитга лаёқатлиги ва молиявий барқарорлиги билан, мол етказиб берувчилар ва ҳаридорлар - хўжалик субъектининг тўлов лаёқатини ўрганишдан, таҳлил этишдан манфаатдорлар ва.х.к
Молиявий ҳисобот	Financial statement	Финансовая отчетность	фойдаланувчиларнинг кенг доирасининг ахборотларга бўлган талабларини қондириш учун тўзилади ва вақти вақти билан тақдим этиладиган манбларни ўз ичига олади Молиявий ҳисоботлар ва уларга бериладиган изоҳлар, мўлжаллар ва тушунтиришлар молиявий ҳисоботни таркибий қисми ҳисобланади
Молиявий ҳисоботлар	Financial statements	Финансовые отчеты	молиявий ҳисоботнинг алоҳида таркибий қисми бўлиб БХМС асосида тўзилади ва уларга берилган изоҳлар, қўшимчалар, маълумотномалар билан тўлдирилади
Молиявий ҳисоботларни мақсади	Goal of financial statements	Цель финансовых отчетов	алоҳида хўжалик юритувчи субъектларнинг фаолияти молиявий ҳолати, натижалари ва пул оқимлари тўғрисида ахборот фойдаланувчиларининг эркин иқтисодий қарорлари юзасидан моливий аҳвол ва унинг кутилиши юзасидан маълумотлар базаси билан таъминлашдан иборатdir
Моливий ҳисобот ахборотлиги деганда	The information of financial statement	Информация финансовой отчетности	инвестиция қарорларини қабул этиш, кредит ва қарз маблағларини жалб этиш, хўжалик субъектининг бўлғуси пул оқимига баҳо бериш, хўжалик субъектининг тасарруфида бўлган ресурлардан

			фойдаланиш ҳолатига ва уларнинг мажбуриятларнинг қоплаш юзасидан жойлаштирилишига, яқин келажакдаги кутилишига баҳо бериш, хўжалик субъектининг бошқарув аппарати ишининг натижавийлига баҳо беришнинг ахборотларини мазмунли акс эктирилиши тушунилади
Молиявий ҳисоботлаш юзасидан ҳаражатлар	Costs on financial reporting	Затраты на составлении финансовой отчетности	дегенда уларни тўзиш ва топшириш (тўзишга ва тақдим этиш юзасидан сарфланган вақтларга ҳодимларга ҳак тўлаш, тўзиш ва тақдим этишни юазсидан норматив хужжатларни сотиб олиш олиш ва ўрганишга кетадиган ҳаражатлар, молиявий ҳисоботлар ва уларга изоҳлар, қайдлар ва тушунтиришларни чоп этиш ва қўпатириш билан боғлиқ бўлган ҳаражатлар ва бошқа ҳаражатлар) юзасидан келадиган сарфлар тушунилади
Молиявий ҳисоботга изоҳлар, ҳисоб китоблар ва тушунтиришлар	Appendix to financial statement	Характеристика, расчеты и пояснения к финансовой отчетности	жадваллар шаклида ёки бошқача тарзда бериладиган кўшимча ахборот манбаси ҳсиобланади
Молиявий ҳисоботларни “ўкиш”	“Reading” financial statements	Чтение финансовых отчетов	деганда молиявий ҳисоботни манзилли ўрганиш ва тавсифлаш тартиби тушунилади
Горизонтальный таҳлил	Horizontal analysis	Горизонтальный анализ	молиявий ҳисбот элементлари ва уларнинг моддаларини мутлақ ва нисбий фарқлаш асосида ўрганиш усулидир
Вертикальный таҳлил	Vertical analysis	Вертикальный анализ	маблағлар ва уларнинг ташкил топиши манбаларини, даромад ва ҳаражатларни, моливий ҳисботларнинг бошқа элементларини таркибий (жамида тўтган улуши бўйича) ўрганиш усулидир
Тренд таҳлили	Trend analysis	Трендовый анализ	асос кўрсаткичига нисбатан динамик ўрганиш усулидир
Қиёсий таҳлил	Comparative	Сравнительный	бир ҳисбот даври маълумотларини бошқа ҳисбот даврининг маълумотлари билан,

(таққослама) а) таҳлил	analysis	анализ	шунингдек бошқа субъектлар маълумотлари, норматив меёrlар, ўртача кўrsatкичлар ва бошқа кўrsatкичларга нисбатан ўрганиш усули
Молиявий коэффициентлар	Financial ratios	Финансовые коэффициенты	таҳлили-бир ёки бир неча молиявий хисботлар элементлари ва моддаларини ўзаро нисбатлаш асосида аниқланадиган кўrsatкичлар асосида баҳолаш усулидир
Омилли таҳлил	Factor analysis	Факторный анализ	натижавий кўrsatкичга таъсир этувчи бирликларни ва ҳисоб-китоб қилиш мумкин бўлган бирликларда аниқлаш усулидир
Электрон ҳисбот	E-report	Электронная отчетность	барча турдаги ҳисботларни (бухгалтерия, солик, статистика) электрон шаклда тўзиш ва жўнатишнинг замонавий шакли
Ўзбек	Инглиз	Рус	Мазмуни
Баланс	Balance	Баланс	атамаси лотинча bis икки марта, banx -тарози палласи сўзларидан таркиб топган бўлиб, торозининг иккала палласи деган маънони англатади. У тенглик, мувозанат тушунчаси сифатида ишлатилади.
Бухгалтерия баланси	Balance sheet	Бухгалтерских баланс	корхона молиявий аҳволи ҳақида ахборот берувчи энг муҳим ҳисбот шакли бўлиб маълум санага корхонанинг активлари, капитали ва мажбуриятлар ҳолатини ифодалайди
Ташкил топиш баланси	Foundation balance	Первоначальный баланс	Корхонанинг ташкил топиш вақтида тўзиладиган баланс. Ушбу баланс кириш баланси ҳам деб юритилади
Жорий баланслар	Current balance	Текущий баланс	Корхонанинг узлуксиз фаолияти давомида қонунда белгиланган муддатларда тўзиладиган баланс
Тугатиш баланси	Exit balance	Ликвидационный баланс	корхона тугатилганда тўзиладиган баланс
Бўлиш баланси	Dividing balance	Разделительный баланс	йирик корхона бир неча майда корхоналарга бўлиниш вақтида тўзиладиган баланс.
Бирлаштириш баланси	Joining balance	Присоединенный баланс	бир неча корхоналар бир корхонага бирлашганда тўзиладиган баланс
Бир марталик баланс	A once-time balance	Разовый баланс	битта корхона бўйича жорий ҳисоб асосида тўзиладиган баланс
Йиғма	Summary	Сводной	бир марталик баланслар асосида тўзилади

баланс	balance	баланс	ва бирлашмалар (вазириклар, қўмита ва бошқармалар ва шу кабилар)нинг хўжалик маблағларини акс эттиради
Мустақил баланс	Independent balance	Независимый баланс	юридик шахс мқомига эга бўлган барча корхоналар томонидан тўзиладиган баланс
Алоҳида баланс	Particular balance	Особый баланс	корхонанинг таркибий бўлинмалари (филиаллар, бўлимлар, шўба ва қарам хўжаликлар ва шу кабилар) томонидан тўзиладиган баланс шакли
Брутто баланс	Brutto balance	Брутто баланс	тартибга солувчи моддаларни ўз ичига оловчи баланс
Нетто баланс	Netto balance	Нетто баланс	баланснинг умумий қийматидан тартибга солувчи моддалар суммаси чегириб аниқланадиган баланс
Ташқи қарз	External payable	Внешний долг	банк кредитлари ва қарзларини, олинган аванс тўловларини, кредиторлик мажбуриятларининг мол етказиб берувчиларга бўлган қисмини ўз ичига олади
Ички қарз	Internal payable	Внутренний долг	корхонанинг меҳнат ҳақидан, соликлар, тўловлар ва йигимлар бўйича қарзидан, жалб қилинган қарз маблағлари юзасидан фоизлар, акционерларга элон қилинган дивиденdlар бўйича мажбуриятлардан иборат бўлади
Активлар	Assets	Активы	субъект нозоарт қиласидан, келгусида улардан даромад олиш мақсадида аввалги фаолият натижасида олинган иқтисодий ресурслардир
Мажбурия тлар	Liabilities	Обязательства	қарздорнинг кредитор фойдасига муайян ишни амалга ошириш, масалан мол-мулкни топшириш, ишни бажариш, пул тўлаш ва бошқа мажбуриятлариридир ёхуд муайян хатти харакатдан тийилиб туриш мажбуриятидир
Хусусий капитал	Equity capital	Собственний капитал	корхонанинг устав капитали, кўшилган капитал, резерв капитали ва тақсимланмаган фойдасидан иборат ўз сармояси
Бухгалтерия балансини горизонтал таҳлили	Horizontal analysis of balance sheet	Горизонтальный анализ бухгалтерского	деганда бухгалтерия баланси элементлари ва моддаларини, кўрсаткичлар тизимини мутлақ ва нисбий ифодаларда, ҳисобот даври бошига ёки ўтган йилга нисбатан қиёсий ўрганишга айтилади

		баланса	
Бухгалтерия баланси вертикаль таҳлили	Vertical analysis of balance sheet	Вертикальный анализ бухгалтерского анализа	деганда - бухгалтерия баланси элементлари ва моддаларини, кўрсаткичлар тизимини мутлақ ва нисбий ифодаларда таркибий ўрганишга айтилади
Бухгалтерия балансини тренд таҳлили	Trend analysis of balance sheet	Трендовый анализ бухгалтерского баланса	бухгалтерия баланси элементлари ва моддаларини, кўрсаткичлар тизимини базис йили ёки асос йили билан таққослаш усулидир
Лизинг	Lease	Лизинг	молиявий ижаранинг алоҳида тури бўлиб, унда бир тараф (лизинг берувчи) иккинчи тарафнинг (лизинг олувчининг) топшириғига биноан учинчи тарафдан (сотувчидан) лизинг шартномасида шартлашилган мол-мулкни (лизинг объектини) мулк қилиб олади ва уни лизинг олувчига шу шартномада белгиланган шартларда ҳақ эвазига эгалик қилиш ва фойдаланиш учун ўн икки ойдан ортиқ муддатга беради
Лизинг объектлари	Leasing objects	Объекты лизинга	тадбиркорлик фаолияти учун фойдаланиладиган истеъмол қилинмайдиган ҳар қандай ашёлар, шу жумладан корхоналар, мулкий комплекслар, бинолар, иншоотлар, ускуналар, транспорт воситалари ҳамда бошқа кўчар ва кўчмас мулк. Ер участкалари ва бошқа табиий объектилар, шунингдек муомаладан чиқарилган ёки муомалада бўлиши чекланган бошқа мол-мулк лизинг объектлари бўлиши мумкин эмас
Лизинг субъектлари	Leasing subjects	Субъекты лизинга	лизинг берувчи, лизинг олувчи ва сотувчи лизинг субъектларидир.
Лизинг берувчи	Leaser	Лизингода ттель	лизинг шартномаси бўйича лизинг олувчига келгусида топшириш мақсадида лизинг объектини мулк қилиб олувчи шахс лизинг берувчи деб эътироф этилади
Лизинг олувчи	Leaseholder	Лизинголучатель	эгалик қилиш ва фойдаланиш учун лизинг шартномаси бўйича лизинг объектини олаётган шахс лизинг олувчи деб эътироф

			этилади
Сотувчи	Seller	продавец	лизинг берувчи лизинг объектини кимдан олаётган бўлса, ушбу шахс сотувчи деб эътироф этилади
Рейтинг баҳолаш	Ranking	Рейтинговая оценка	корхоналарнинг фаолиятини комплекс баҳолашнинг таҳлил этувчи томонидан таркибланган мухим кўрсаткичлар тизимига таянган ҳолда таққослашни ва уларни даражалар бўйича кетма кетлигини белгилашни, шунингдек этalon сифатида олинган бир нечта натижавий кўрсаткичларни таққослаш асосида уtkазиладиган жараёнлар назарда тутади
Одилона баҳолаш	Fair evaluation	Справедливая оценка	корхонанинг мулки, ишлаб чиқариш ҳаражатларининг қиймати унинг фаолиятига боғлиқ бўлмаган ҳолда бозорнинг таъсиридаги ўзгаришларни хисобга олган ҳолда корхонанинг молиявий ҳолати ва унинг молиявий натижавийлигини қайта баҳолашни изоҳлайди. Ушбу тушунча ҳаққоний баҳолаш, аниқ баҳолаш, қонуний баҳолаш, қоидавий баҳолаш тушунчалари билан бир маънода кўлланилади
Даромадлар	Revenues	даходы	хисобот даврида активларнинг кўпайиши ёки мажбуриятларнинг камайишидир
Ҳаражатлар	Expenses	расходы	хисобот даврида активларнинг камайиши ёхуд мажбуриятларнинг кўпайишидир.
Молиявий натижа	Financial result	Финансовый результат	хўжалик юритувчи субъектнинг фойда ёки зарап шаклида ифодаланган фаолиятининг пировард иқтисодий якунидир.
Маржинал даромад (фойда)	Margin	Маржинальный прибыль	Сотишдан олинган соф тушумдан ўзгарувчан ҳаражатларни чегириш асосида топилади.
Ўзгарувчан ҳаражатлар	Variable costs	Переменные расходы	(халқаро амалиёт).-маҳсулот ҳажмининг угаришига мувофиқ узгариб борувчи ҳаражатлардир. Маҳсулот бирлигини ортиши билан унинг бир бирликка тўғри келадиган қисми ҳам ортиб боради
Ўзгармас (доимий) ҳаражатлар	Fixed costs	Постоянные расходы	(халқаро амалиёт).- маҳсулот ҳажмининг ўзгаришига мувофиқликда ўзгармай қолувчи ҳаражатлардир. Маҳсулот ҳажмининг ортиши билан унинг бир бирликка туўғри келадиган қисми камайиб

			боради.
Махсулот сотишдан соф фойда	Net income from sale	Чистая прибыл от продажи продукции	маржинал фойда суммасидан ўзгармас (доимий) ҳаражатлар чегириб топилади (халқаро амалиёт).
Молиявий натижалар түғрисидаг и ҳисоботниң маңыздылығы	Aim of The statement on financial results	Цель отчета о финансовых результатах	хұжалик юритувчи субъектнинг ҳисобот даври бүйіча молиявий фаолиятнинг натижасини акс эттириш ва бу фаолиятнинг турли жиһатларини тушунишга имкон берадиган усулдан иборат бўлади
Махсулотни и сотишдан олинган ялпи фойда (ёки зарар)	Value profit (or loss) from sale	Волавая прибыль (убыток) от продажи продукции	сотишдан олинган соф тушум билан сотилган маҳсулотнинг ишлаб чиқариш таннархи ўртасидаги тафовут сифатида аниқланади:
Асосий фаолиятдан кўрилган фойда (ёки зарар)	Profit (or loss) from principal activity	Прибыль (убыток) от основной деятельности	маҳсулотни сотишдан олинган ялпи фойда билан давр ҳаражатлари ўртасидаги тафовут ҳамда асосий фаолиятдан кўрилган бошқа даромадлар ва ҳаражатлар фарқини ўз ичига олади:
Хўжалик фаолиятидан олинган фойда (ёки зарар)	Profit (or loss) from acrivity	Прибыль (убыток) от общехозяйственной деятельности	асосий фаолиятдан олинган фойда суммаси ва молиявий фаолиятдан кўрилган натижани ўз ичига олади.
Хўжалик умумий фаолияти деганда	General business acrivity	Общехозяйственный деятельности	хўжалик юритувчи субъектнинг иқтисодий фойдаларни мустаҳкамлаш ва ўстиришга қаратилган ҳар қандай тадбиркорлик фаолияти тушунилади.
Солик тўлангунга ча олинган фойда (зарар)	Pretax profit (loss)	Прибыль (убыток) до уплаты налогов	умумхўжалик фаолиятидан олинган натижава фавқулодда (кўзда тутилмаган) фойда (зарар) суммасини ўз ичига олади
Йилнинг соф фойдаси (зарари)	Net profit (loss)	Годовая чистая прибыль	солик тўлангандан кейин хўжалик юритувчи субъект ихтиёрида ва эркин тасарруфида қоладиган фойда суммасини характерлайди.

Сотишдан олинган соф тушум	Net revenue from sale	Чистая вируча от продажи	маҳсулот (ишлар, хизматлар)ни сотишдан олинган, ундан қўшилган қиймат, акциз солиги ва экспорт бож пошлинаси, чегирилган тушум сифатида аниқланади. Унга товарларинг қайтарилиши, харидорлар учун берилган чегирмалар ва бошқалар киритилмайди.
Операцион фаолиятда н даромадла р ва ҳаржатла р	Revenues and expense from operating activity	Даходы и расходы операцион ной деятельности	асосий фаолиятнинг (маҳсулотларни сотишдан ташқари) бошқа жароёнларидан келадиган даромадалар ва ҳаржатлардир.
Фавқулодд а даромад (зарар)		Черезвича йные даходы	деб хўжалик юритувчи субъектнинг одатдаги фаолиятидан аниқ фарқ этадиган, яъни тез-тез ёки мунтазам содир бўлмайдиган воқеалар ёки битимлар натижасида юз берган даромадлар ва ҳаржатларга айтилади.
Тушум - ҳаржат-натижа	Revenue-cost-result	Взаимоотношения даход-расход-результат	Ҳисобот даврида бўлган даромадлар билан ҳаржатларнинг мувофиқлиги шуни англатадики, мазкур даврда ушбу ҳисобот давридаги даромадларни олишга асос бўлган ҳаржатларгина акс эттирилади. Агар даромадлар билан ҳаржатларнинг ўртасида бевосита боялиқликни ўрнатиш қийин бўлса, ҳаржатлар бирон-бир тақсимлаш тизимиға мувофиқ бир нечта ҳисобот даврлари ўртасида тақсимланади. Бу масалан, бир неча йилга тақсимланадиган амортизация ҳаржатларига тааллуқлидир.
Тақсимлан маган фойда	Undistributed profit	Нераспределенный прибыль	соғ фойданинг тақсимланмаган қисми. Корхона очилгандан буён жамгариб борилган фойда суммасини ҳисоб –китоб қилиш орқали тўлиқ очиб берилади.
Банкротли к (иктисодий начорлик)	Bankruptcy	Бонкротства	хўжалик суди томонидан эътироф этилган, қарздорнинг пул мажбуриятлари бўйича кредиторлар талабларини тўла ҳажмда қондиришга ва(ёки) мажбурий тўловлар бўйича ўз мажбуриятини тўла ҳажмда бажаришга қодир эмаслиги
Келишув	Agreement	Соглашен	тарафларнинг суд низосини ўзаро ён бериш

битими	t ия		асосида тугатиш тўғрисидаги битими
Кредиторлар	Creditors	Кредиторы	қарздор пул мажбуриятлари бўйича ва(ёки) мажбурий тўловлар мажбуриятини бажариш бўйича қайси юридик ёки жисмоний шахс олдида жавобгар бўлса, айни шуоридик ёки жисмоний шахслар (қарздор қайси фуқаронинг ҳаёти ёки соғлиғига заарар етказилганлиги учун жавобгар бўлса, айни шуфуқаро, шунингдек ўз иштирокидан келиб чиқадиган мажбуриятлар бўйича қарздор юридик шахснинг муассислари (иштирокчилари) бундан мустасно)
кредиторлар йиғилиши (кредиторлар қўмитаси) вакили	Meeting of creditors	Собрания кредиторов	банкротлик тўғрисидаги ишда иштирок этишига кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси томонидан ваколат берилган шахс
Кузатув	Observance	Наблюдения	хўжалик суди томонидан қарздор юридик шахсга нисбатан унинг мол-мулки бутсақланишини таъминлаш, қарздорнинг молиявий, аҳволи таҳлилини ўтказиш мақсадида қарздорни банкрот деб топиш тўғрисидаги ариза қабул қилинган пайтдан эътиборан кейинги таомилга қадар қўлланиладиган банкротлик таомили
Мажбурий тўловлар	Compulsory payments	Обязательные платежи	давлат бюджетига вадавлат мақсадли жамғармаларига тўланадиган солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар
Мораторий	Minatory	Мораторий	қарздор юридик шахс томонидан пул мажбуриятлари ва (ёки) мажбурий тўловлар мажбурияти бажарилишини тўхтатиб туриш
Пул мажбурияти	Monetary liability	Денежные обязательства	қарздорнинг фуқаролик-хуқуқийшартномаси бўйича ҳамда қонун хужжатларида назарда тутилган бошқаасосларга кўра кредиторга муайян пул суммасини тўлаш мажбурияти
Суд бошқарувчи	Judge	Судебный управляемый	(муваққатбошқарувчи, санация қилувчи бошқарувчи, ташқибошқарувчи, тугатиш

иси	manager	ший	бошқарувчиси) — банкротлик таомилларини ўтказиш мақсадида хўжалик суди томонидан тайинланадиган шахс
Судгача санация килиш	Readjusting till judge	Санация до суда	қарздор юридик шахснинг муассислари (иштирокчилари) ёки унинг мол-мулки эгалари, кредиторлар вабошқашахслар томонидан қарздорнинг тўлов қобилиятини тиклаш ҳамда банкротлигининг олдини олиш мақсадида кўриладиган чоратадбирлар
Суд санацияси	Judge readjustment	Судебная санация	хўжалик суди томонидан қарздор юридик шахсга нисбатан унинг тўлов қобилиятини тиклаш ҳамда кредиторлар олдидаги қарзини ўзиш мақсадида қарздорнинг ишларини бошқариш ваколатларини санация қилувчи бошқарувчига ўтказмаган ҳолда қўлланиладиган банкротлик таомили
Ташқи бошқарув	External management	Внешнее управление	хўжалик суди томонидан қарздор юридик шахсга нисбатан унинг тўлов қобилиятини тиклаш мақсадида қарздорнинг ишларини бошқариш ваколатларини ташқибошқарувчига ўтказган ҳолда қўлланиладиган банкротлик таомили
Ташқи бошқарувчи	External manager	Внешний управляющий	номзоди хўжалик судига кредитор, қарздор, мулкдор, ваколатли давлат органи томонидан таклиф этишилиши орқали сайланадиган ва корхона бошқаруви учун тўла маъсул бўлган субъект
Қарздор	Debtor	Дебитор	пул мажбуриятлари бўйича кредиторларнинг талабларини қондиришга ва(ёки) мажбурий тўловлар бўйича ўз мажбуриятини бажаришга қодир бўлмаган юридик шахс ёки якка тартибдаги тадбиркор
Рақобат	Rivalry	Конкуренция	хўжалик юритувчи субъектларнинг (рақобатчиларнинг) мусобақалашуви бўлиб, бунда уларнинг мустақил ҳаракатлари улардан ҳар бирининг товар ёки молия бозоридаги товар муомаласининг умумий шарт-шароитларига бир томонлама тартибда таъсир кўрсатиш имкониятини истисно этади ёки чеклайди

Инсофсиз рақобат	Unfair rivalry	Недобросовестная конкуренция	хўжалик юритувчи субъектнинг ёки шахслар гурухининг иқтисодий фаолиятни амалга оширишда афзаликларга эга бўлишга қаратилган, қонун ҳужжатларига, иш муомаласи одатларига зид бўлган ҳамда бошқа хўжалик юритувчи субъектларга (ракобатчиларга) заарар етказадиган ёки заарар етказиши мумкин бўлган ёхуд уларнинг ишчанлик обрўсига путур етказадиган ёки путур етказиши мумкин бўлган ҳаракатлари
Корхонанинг “Ташкил этилиш” даври	“Formation” period of enterprise	Создания предприятий	янги товар бозорга тавсия этилади ва унга бозор талаби умуман кузатилмайди ва сотиш даражаси жуда паст бўлади. Мазкур боскичда кўпроқ товар билан танишиувни таъминлаш лозим бўлади
Иқтисодий начорликни аниқлаш моделлари	Models of bancrupcy determination	Моделы определения экономических несостоинств	иқтисодий начорлик, бонкротликни баҳолашнинг усуллар мажмуаси. Иқтисодий начорликни аниқлаш моделлари ҳар битта давлатга хос модели бир бирига тўла тўқис мос тушмайди. Буни бевосита шу давлатнинг молиявий шарт шароитлари, инфляция даражаларини, молиялаштириш, кредитлашнинг турличалиги, солик ва бюджет сиёсатин, ҳисоб ва амортизация сиёсати, иш унуми ва самарадорлигининг турличалиги ва бошқа жиҳатлар билан изоҳлаш мумкин
Иқтисодий начорлиги ни ўрганишда баҳоланувчи индикаторлар	To be evaluated indicators in learning economic bancrupcy	Оценочные Индикаторы определения экономических несостоинств	иқтисодий начорликни аниқлашда баҳоланувчи кўрсаткичлар тизими ҳисобланади
Иқтисодий начор деб эълон қилинган корхоналарга	Procedures to be used in bancrupcy entities	Процедуры при состояниии экономических несостоинств	ночорликни олдини олиш ва тугатиш юзасидан белгиланадиган чора тадбирлар. Одатда уларнинг санациялаш (молиявий ёрдам кўрсатиш); фаолият йўналишини ўзгартириш; дивертификация (бир эмас бир неча номенклатурада маҳсулот ишлаб

нисбатан қўлланила диган тадбирлар		льности	чиқаришга ўтиш); ихтиёрий тугатиш; мажбурий тугатиш шакллари қўлланилади
Активлик тушунчаси	Activeness	Активность	ижобий маънодаги сифат таснифга эга бўлган жиҳатларни англатувчи тушунчадир
Иш активлиги	Work activeness	Деловая активность	корхонанинг бозордаги нуфӯзини, обрўсини, шухратини, донг тартатишини белгилаб берувчи сифат белгисидир. Корхона иш активлиги деганда-унинг асосий ва жорий активларини айланувчанлиги, қарзларнинг оқланувчанлиги тушунилади
Корхонанинг асосий капитали	Main capital	Основной капитал предприятий	ишчи капиталини ҳаракатлантирувчи куч, иш унумини ўстиришни асосий шарти, иқтисодий салоҳиятни ўстиришнинг муҳим дастаги, ҳолати, ҳаракати ва самарадорлиги бўйича молиявий барқарорликни таъминлашнинг муҳим омили деб қаралади
Корхонанинг айланма капитали	Working capital	Оборотный (рабочий) капитал предприятий	доимий ҳаракатдаги ишчи капитал (пул маблағлари, дебиторлик мажбуриятлари ва товар моддий захиралар), жорий активларнинг пулдаги ўлчови
Хусусий капитал	Equity capital	Собственый капитал	корхонанинг устав, кўшилган, резарв капитали ва тақсимланмаган фойдасидан иборат маблағлар манбаси.
Қарз капитали	Loan	Ссуда	мажбурият сифатида турувчи ва қарзга олинган маблағлар манбаси
Айланиш даври	Circulation period	Срок обращения	активлар, капитал, мажбуриятларнинг бир марта айланишига кетган вакт ўлчови
Айланиш коэффициенти	Turnover ratio	Коэффициент обращения	активлар, капитал ва мажбуриятларнинг (сифат белгиси бўйича) айланишлар сони
Корхона мулкининг умумий айланувчанилиги	Total turnover of property	Обращаемость имущества предприятий	корхона эгалиги ва тасарруфидаги барча активларнинг айланувчанлгини ҳарктерлайди. Ушбу кўрсаткич сотишдан соғ тушумни активлар (мулк)нинг ўртача йиллик қийматига бўлиш асосида топилади
Жорий активларнинг	Current assets turnover	Обращаемость текущих	корхона жорий активларининг жорий даврдаги айланиш даражасини ҳарктерлайди. Ушбу кўрсаткич сотишдан

айланувчалиги		активов	соф тушумни жорий активларнинг ўртача йиллик қийматига бўлиш асосида топилади
ТМЗ айланувчалиги	Inventories turnover	Оборачивемость ТМЗ	корхона томвар моддий захирларининг айланувчанлик даражасини ҳарактерлайди. Сотишдан соф тушумни товар моддий захираларнинг ўртача йиллик қийматига бўлиш асосида ҳисиб-китоб қилинади
Пул маблағлар ининг айланувчалиги-	Money funds turnover	Оборачиваеомость денежных средств	пул маблағларининг жорий даврдаги айланувчанлик даражасини ҳарактерлайди. Сотишдан соф тушум пул маблағларини ўртача қийматига бўлиш асосида топилади
Дебиторлик мажбуриятлари айланувчалиги	Receivables turnover	Оборачиваеомость дебиторских задолженностей	корхонанинг дебиторлик мажбуриятларининг айланувчанлик даражасини ҳарактерлайди ва сотишдан соф тушумни дебиторлик мажбуриятларининг ўртача қийматига бўлиш асосида топилади
Хусусий капитал айланувчалиги	Equity capital turnover	Оборачиваеомость собственных оборотных средств	уз сармоясининг айланувчанлигини ҳарактерлайди. Сотишдан соф тушумни хусусий капитал ўртача қиймати бўлиш асосида топилади
Қарз капитали айланувчалиги	Loans turnover	Оборачиваеомость ссудных капиталов	қарзга олинган маблағларнинг айланувчанлик даражасини ҳарактерлайди. Маҳсулот сотишданг соф тушумни қарз, мажбуриятларни ўртача қийматига бўлиш асосида топилади
Ишлаб чиқариш ва молиявий цикл	Production and financial cycle	Производственных и финансовых циклы	Ишлаб чиқариш циклида-захиралар ва дебиторлик мажбуриятларининг айланиш даврийлиги баҳоланса, молиявий циклда ишлаб чиқариш циклининг айланиш даврийлиги билан кредиторлик мажбуриятларининг айланиш даврийлигини ўзаро фарқланиши баҳоланади.
Бозор активлиги	Market activeness	Риночная активность	корхонанинг бозордаги жозибадорлигини ҳарактерлайди. Бозордаги жозибадорликка одатда икки хил қарашар мавжуд. Яъни кенг манодаги ва тор манодаги. Кенг

			манода жозибадорлик корхонага инвесторлар, мол етказиб берувчилар, рақобатчилар, ҳаридор ва буюртмачиларни корхонага бўлган ишончини ифода этса тор манода корхона қимматли кағозларининг биржада ёки бозордаги нуфўзини ифодалайди
Кредит	Credit	Кредит	(лат. creditum-қарз)1) кирим-чиқим дафтари ning чиқимлари; 2) қарзга мол бериш, шунингдек, қарзга бериладиган мол, пул; 3) маълум харажатлар учун чиқариладиган пул, маблағ; Давлат К.- давлатнинг заём облигациялари чиқариш йўли билан қарз олиши. Банк, сугурта уюшмалари ва аҳолининг барча табақалари кредитор бўлишлари мумкин. Банк К.- пул ссудаси кўринишидан юридик ва жисмоний шахсларга бериладиган қарз. Тижорат К.- бир тадбиркорнинг иккинчисига маҳсулотнинг пулини кейин тўлаш шарти билан сотиш. Халқаро К.- давлатлар ўртасида қарз олиш, қарз бериш муносабатлари.
Аванс - бунак	Advance	Аванс	Бирор иш эвазига кейинчалик ҳисоб-китоб қилиш шарти билан олдиндан бериладиган пул, маҳсулот, озиқ-овқат ва ҳ.к.
Авизо	Avizo	Авизо	ҳисоб-китоб операцияси хусусидаги расмий билдириш, мижозларга банк томонидан А. орқали амалга оширилган дебет ва кредит операциялари, ёзувлари, ҳисобдаги қолдиқлар, пул ўтказишлар, чек ёзувлари, аккредитив очиш ва бошқа ёзувлар хусусидаги маълумотларнинг берилиши
Аkkредити в	Accreditiv e	аккредити в	банк ёки омонот банкларининг бирор шахс ёки ташкилотга маълум миқдордаги маблағни бериш ҳақида бошқа банк ёки кассага юборган буйруқ қофози, масалан, жамғармалар банкига қўйилган пулни исталган омонат банкидан олиш учун берилган хужжат
Асосий капитал	Capital	Основной капитал	ишлиб чиқариш жараёнида бир неча йил давомида иштирок этувчи ва ўз қийматини тайёрланаётган маҳсулотга қисман ўтказиб

			борувчи меҳнат воситалари
Айланма капитал	Working capital	Оборотный капитал	хом ашё материаллар, энергетика ресурсларида моддийлашган ва бир ишлаб чиқариш циклида сарфланувчи, ўз қийматини тайёрланган маҳсулотга тўлиқ кўчирувчи капитал
Банк	Bank	Банк	юридик ва жисмоний шахсларнинг вақтинча бўш пул маблағларини бир жойга тўпловчи ва узлуксиз айланиб турушини таъминловчи, корхоналарга ва умуман пулга муҳтожларга кредит, ссуда берувчи, томонлар ўртасида тўлов ва бошқа ҳисобкитоб ишларида воситачилик қилиб турувчи, олтин ва чет эл валутаси билан боғлиқ операцияларни бажарувчи кредитмолия муассаси. Б. пул қўювчиларга маълум фоиз тўлаб, қарз олганлардан юқорироқ фоиз ставкасини ундиради ва ана шу фоизлар ўртасидаги фарқ банк фойдаси ҳисобланади.
Банк фоиз ставкаси	Bank interest rate	Ставка банковского процента	банк ссудасидан фойдаланганлик учун белгиланган ҳақ миқдори, қарз суммасига нисбатан фоиз ҳисобида ундирилади. БФС. ўзгарувчан кўрсаткич бўлиб, банк ссудаси қарзга бўлган муҳтожликка қараб ўзгартирилади. БФС миқдори банк ва мижоз ўртасидаги келишувга мувофиқ белгиланиб, қарзнинг қайси тарзда ва қандай шартларда берилишига боғлиқ
Валюта	Currency	Валюта	мамлакатнинг пул бирлиги ва унинг типи (олтин, кумуш, қоғоз, пул)га tenglashтирилган тўлов воситалари
Валюта курси	Currency course	Курс валют	мамлакат пул бирлигининг бошқа мамлакат пул бирлигига ифодаланган баҳоси. В.К. қатъий белгиланган ва ўзгариб турадиган турлари мавжуд
Валюта конвертирлашуви	Currency convertizing	Конвертация валют	унинг бошқа хорижий валюталарга алмасиши қобилияти тушунилади
Гиперинфляция	Hyper inflation	Гиперинфляция	ҳаддан ташқари инфляция, нарх-навонинг шиддат билан ўсиши, пул қадрининг ғоят тез пасайиши, пул топишга интилишнинг

			минимал даражага келиши билан ифодаланади. Г. шароитида нарх-навони мутлақо тартибга солиб бўлмайди
Жаҳон ва валюта тизими	World currency system	Мировая валютная система	жаҳон бозорининг ривожланиши асосида таркиб топган ва давлатлараро битимлар билан мустаҳкамланган халқаро пул-кредит муносабатлари
Жаҳон пули	World money	Мировые деньги	халқаро миқёсида ҳамма учун қўлланиладиган умумий муомила ва тўлов воситаси, байналминал қиймат ифодаси. М: маълум мазмундаги олтин ёки халқаро миқёсда обрў-эътиборга эга бўлган миллий пул бирлиги
Инфляция	Inflation	Инфляция	муомаладаги қоғоз пуллар миқдорини таклиф қилинган савдога чиқарилган товар нархларнинг йифиндисидан кўпайиб кетиши; 2) қоғоз пулнинг жуда кўп чиқарилиши натижасида пулнинг қадрсизланиши. Бундай ҳолат хўжалик юритиш борасидаги қийинчиликларни бартараф қилиш даврида, маҳсулот ишлаб чиқариш камайган ҳолларда қўшимча пул чоп этиш натижасида юзага келади
Ипотека	Mortgage	Ипотека	қарз, кредит олиш учун бирор-бир муайян кўчмас мулкни (ер, иморат ва ҳоказо) гаровга қўйиш.
Инвестиции	Investmen t	Инвестиции	бу барча турдаги миллий ва интелектуал бойликлар тушунилиб, улар тадбиркорлик объектларига йўналтирилиб даромад келтириши ёки бирор бир ижодий самарага эришишdir
Реал инвестиции ялар	Real investmen ts	Реальные инвестиции	(капитал қўйилмалар) – пул маблағларини корхонанинг моддий ва молиявий активларига сарфланишидан иборат
Молиявий инвестиции ялар	Financial investmen ts	Финансовые инвестиции	бу асосий капиталнинг элементларини сотиб олиш билан боғлиқ бўлиб, кўпчилик ҳолларда инвестицион лойиҳалар доирасида амалга оширилади.
Шахсий инвестиции ялар	Private investmen ts	Частные инвестиции	бу тадбиркорлар, хусусий фирмалар, концернлар ва акционерлик жамиятлари томонидан тақиқланмаган фаолиятларга

			сарфланадиган мулқорлик ва интелектуал бойликларни англатади
Инвестор	Investor	Инвестор	инвестицияларни амалга оширувчи шахс
Инвестици я субъектлар и	Investment subjects	Субъекти инвестиции и	инвестиция фаолиятида иштирок этувчи мулкий ва интелектуал бойликларга эга бўлган жисмоний, хукуқий шахслар ва давлатдир
Инвестици ялар тури	Types of investments	Виды инвестиции и	институционал инвесторлар, якка инвесторлар
Институтционал инвесторлар	Institutional investors	Иснтицион альные инвесторы	мутаҳассислар бўлаиб, уларга бегоналарнинг пулинни бошқаргани учун ҳақ тўлайдилар
Инвестици я жараёни	Investing process	Процессы инвестиции и	-пул таклиф қилувчилар(вақтинча бўш маблағларга эга бўлганлар)ни пул талаб қилаётганлар (уларга эҳтиёж сезаётганлар) билан учраштириш механизмидир.
Якка инвесторлар	Individual investors	Индивиду альные инвесторы	ўз молиявий манфаатлари учун шахсий маблағларини тасарруф этадилар

TECT

1. Balans” atamasining ma’nosi nimadan iborat?

- A) lotincha bis – ikki marta, banx – tarozi pallasi so‘zlaridan tarkib topib, tom ma’noda ikki palla degan ma’noni anglatadi
- B) inglizcha bis – ikki marta, banx – tarozi pallasi so‘zlaridan tarkib topib, tom ma’noda ikki palla degan ma’noni anglatadi
- C) nemischada kitob yurituvchi degan ma’noni anglatadi
- D) arabcha so‘zdan olingan tarkib topgan degan manoni anglatadi

2. «O‘lik yuk» yoki «omadsiz» kategoriyali tovarlarga qanday tovarlar kiradi?

- A) bugungi kun talabiga javob bermaydigan, iqtisodiy o‘sishga imkon bermaydigan, foyda keltirmaydigan
- B) korxona foydasining asosini tashkil etadigan hamda iqtisodiy o‘sishga olib keladigan
- C) yangi turdag'i tovarlar bo‘lib, reklamaga muhtoj bo‘lgan, bozorga olib chiqilishi kerak bo‘lgan, vaqtinchalik foyda keltirmayotgan, ammo kelajakda «yulduz» tovar bo‘lishi mumkin bo‘lgan
- D) og‘ir iqtisodiy davrlarning vujudga kelishining oldini oladigan, investitsiyaga muhtoj bo‘lmagan, foyda keltirayotgan, boshqa kategoriyali mahsulotlar ishlab chiqarishni moliyalashtirishga ishlatiladiga

3. «Og‘ir bola» kategoriyali tovarlarga qanday tovarlar kiradi?

- A) yangi turdag'i tovarlar bo‘lib, reklamaga muhtoj bo‘lgan, bozorga olib chiqilishi kerak bo‘lgan, vaqtinchalik foyda keltirmayotgan, ammo kelajakda «yulduz» tovar bo‘lishi mumkin bo‘lgan
- B) korxona foydasining asosini tashkil etadigan hamda iqtisodiy o‘sishga olib keladigan
- C) og‘ir iqtisodiy davrlarning vujudga kelishining oldini oladigan, investitsiyaga muhtoj bo‘lmagan, foyda keltirayotgan, boshqa kategoriyali mahsulotlar ishlab chiqarishni moliyalashtirishga ishlatiladigan

D) bugungi kun talabiga javob bermaydigan, iqtisodiy o'sishga imkon bermaydigan, foyda keltirmaydigan

4. «Sog'in sigirlar» kategoriyali tovarlarga qanday tovarlar kiradi?

A) og'ir iqtisodiy davrlarning vujudga kelishining oldini oladigan, investitsiyaga muhtoj bo'lman, foyda keltirayotgan, boshqa kategoriyali mahsulotlar ishlab chiqarishni moliyalashtirishga ishlatiladigan

B) korxona foydasining asosini tashkil etadigan hamda iqtisodiy o'sishga olib keladigan

C) yangi turdag'i tovarlar bo'lib, reklamaga muhtoj bo'lgan, bozorga olib chiqilishi kerak bo'lgan, vaqtinchalik foyda keltirmayotgan, ammo kelajakda «yulduz» tovar bo'lishi mumkin bo'lgan

D) bugungi kun talabiga javob bermaydigan, iqtisodiy o'sishga imkon bermaydigan, foyda keltirmaydigan

5. «Yulduz» kategoriyali tovarlarga qanday tovarlar kiradi?

A) korxona foydasining asosini tashkil etadigan hamda iqtisodiy o'sishga olib keladigan

B) og'ir iqtisodiy davrlarning vujudga kelishining oldini oladigan, investitsiyaga muhtoj bo'lman, foyda keltirayotgan, boshqa kategoriyali mahsulotlar ishlab chiqarishni moliyalashtirishga ishlatiladigan

C) yangi turdag'i tovarlar bo'lib, reklamaga muhtoj bo'lgan, bozorga olib chiqilishi kerak bo'lgan, vaqtinchalik foyda keltirmayotgan, ammo kelajakda «yulduz» tovar bo'lishi mumkin bo'lgan

D) bugungi kun talabiga javob bermaydigan, iqtisodiy o'sishga imkon bermaydigan, foyda keltirmaydigan

6. «Xarajatlar tarkibi to'g'risidagi...» Nizomga asosan korxonaning daromadi qaysi javobda to'g'ri va to'liq ko'rsatilgan?

A) mahsulotni sotishdan kelgan sof tushum, korxonaning asosiy faoliyatidan kelgan boshqa daromadlar, moliyaviy faoliyatdan kelgan daromad, tasodifiy daromadlar

B) mahsulotni sotishdan kelgan sof tushum, korxonaning asosiy faoliyatidan kelgan boshqa daromadlar

C) asosiy faoliyatidan kelgan boshqa daromadlar, moliyaviy faoliyatdan kelgan daromad

D) moliyaviy faoliyatdan kelgan daromad, mahsulotni sotishdan kelgan sof tushum

7. Assortiment rejasining bajarilishi koeffitsentini o‘zgarishiga qaysi omillar ta’sir etadi?

A) reja baho va haqiqiy baho

B) davr xarajatlari

C) ish soati

D) moliyaviy xarajatlar

8. Assortiment rejasining bajarilishini aniqlashda kichik son usulining mohiyati nimadan iborat?

A) assortiment rejasining bajarilishi har bir mahsulot turining reja va haqiqiy ko‘rsatkichlaridan eng kichigi olinib, ularning yig‘indisi reja bo‘yicha jami mahsulot hajmiga bo‘lish orqali aniqlanadi

B) barcha mahsulot assortimentlarining jami mahsulotda tutgan ulushi aniqlanib, eng kichik ulushga ega bo‘lgan mahsulotning foizi assortiment rejasi bajarilishi ko‘rsatkichi sifatida olinadi

C) Assortiment rejasining bajarilishi sifatida har bir mahsulot turi bo‘yicha reja bajarilishi ko‘rsatkichlarini aniqlab, ularning ichida eng kichik foizga bajarilgan reja ko‘rsatkichi olinadi.

D) Mahsulot turlari bo‘yicha rejasi bajarilgan assortimentdagi mahsulotlarning jami mahsulotdagi ulushi aniqlanib, assortiment rejasi bajarilishi ko‘rsatkichi sifatida olinadi

9. Assortimentning shakllanishi nimalarga asoslanmaydi?

A) Korxonaning moliyaviy holati, uzoqmuddatli qarzlarni jal betish, foydani taqsimlash

B) Ishlab chiqarilayotgan mahsulotning raqobatbardoshlik darajasini baholash

C) Mahsulotning bozordagi hayot tsiklini o‘rganish, assortimentini yangilash, yangi istiqbolli mahsulot turlarini ishlab chiqarish

D) iste’molchilarining joriy va istiqboldagi mahsulotga bo‘lgan talabini aniqlash

10. Asosiy fondlarning texnik xolatini tahlil qilishda xisoblanadigan ko‘rsatkichlarni belgilang.

- A) yaroqlilik va eskirish darajasi
- B) yangilanish va ishga tushirish darajasi
- C) eskirish va yangilanish darajasi
- D) yaroqlilik va yangilanish darajasi

11. Asosiy vositalar deb nimaga aytildi?

- A) moddiy ishlab chiqarish va noishlab chiqarish sohasida uzoq vaqt mobaynida ishlatiladigan, shuningdek, ijaraga berish uchun ham foydalaniladigan moddiy aktivlarga aytildi
- B) moddiy ishlab chiqarish, hamda noishlab chiqarish sohasidagi moddiy aktivlarga aytildi
- C) moddiy ishlab chiqarish sohasida uzoq muddat mobaynida ishlatiladigan vositalarga aytildi
- D) moddiy ishlab chiqarish sohasida uzoq muddat mobaynida ishlatiladigan, ijaraga berish uchun ham foydalaniladigan moddiy aktivlarga aytildi

12. Asosiy vositalar harakatini ifodalovchi koeffitsentlar qaysi javobda to‘g‘ri ko‘rsatilgan?

- A) asosiy vositalarni ishga tushirish, yangilanish koeffitsentlari
- B) asosiy vositalarni chiqib ketish, eskirish koeffitsentlari
- C) asosiy vositalarni tugatish, eskirish koeffitsentlari
- D) asosiy vositalarni yangilanish, eskirish koeffitsentlari

13. Asosiy vositalar ishlab chiqarishda ishtirok etishiga qarab qanday guruhlarga bo‘linadi?

- A) aktiv va passiv asosiy vositalarga
- B) passiv asosiy vositalarga va ishlab chiqarish asosiy vositalariga
- C) sanoat ishlab chiqarish asosiy vositalarga va aktiv asosiy vositalarga
- D) korxona ixtiyoridagi asosiy vositalarga va ijaraga berilgan asosiy vositalarga

14. Asosiy vositalar qaysi manba hisobidan shakllantirilishi mumkin?

- A) ustav kapitaliga ta'sischilarning ulushi hisobiga
- B) qisqa muddatli bank kreditlari hisobiga
- C) qisqa muddatli kreditorlik qarzlari hisobiga
- D) sotilgan mahsulotga barter qilish hisobiga

15. Asosiy vositalardan foydalanish samaradorligiga qaysi ko'rsatkichlar orqali baho beriladi?

- A) fond qaytimi, fond sig'imi
- B) asosiy vositalarning yangilanish koeffitsenti
- C) asosiy vositalarning yaroqlilik darajasi
- D) asosiy vositalarning eskirish darajasi

16. Asosiy vositalardan samarali foydalanish ko'rsatkichlariga kiradi:

- A) fond qaytimi koeffitsenti
- B) material qaytimi koeffitsenti
- C) asosiy vositalarni ishga tushirish koeffitsenti
- D) asosiy vositalarning eskirish koeffitsenti

17. Asosiy vositalardan samarali foydalanishning ahamiyati nimalardan iborat?

- A) ishlab chiqarish samaradorligini oshirish
- B) mahsulot ishlab chiqarish hajmini oshirish
- C) mehnat unumdorligini oshirish
- D) korxonani fond bilan ta'minlanish darajasini oshiris

18. Asosiy vositalarni sotishdan kelgan daromad qaysi ko'rsatkichda aks etadi?

- A) asosiy faoliyatdan kelgan boshqa daromadda
- B) mahsulotni sotishdan kelgan yalpi tushumda
- C) moliyaviy faoliyatdan kelgan daromadda
- D) favqulodda kelgan daromadda

19. Asosiy vositalarni yangilash koeffitsenti aniqlanadi?

- A) yangi kelgan asosiy vositalar so‘mmasini ularni yil oxiriga bo‘lgan qoldiq qiymatiga nisbati
- B) yangi kelgan asosiy vositalar so‘mmasini ularni yil oxiriga bo‘lgan boshlang‘ich qiymatiga nisbati
- C) yangi kelgan asosiy vositalar so‘mmasini ularni tiklash qiymatiga nisbati
- D) yangi kelgan asosiy vositalar so‘mmasini ular yil boshiga bo‘lgan xaqiqiy qiymatiga nisbati

20. Asosiy vositalarning chiqib ketish koeffitsenti qanday aniqlanadi?

- A) hisobot davrida chiqim qilingan asosiy vositalar qiymatini asosiy vositalarning yil boshidagi qiymatiga bo‘lish orqali
- B) hisobot davrida chiqim qilingan asosiy vositalar qiymatini asosiy vositalarning yil oxiridagi qiymatiga bo‘lish orqali
- C) asosiyvositalarningtugatilishqiymatinilarboshlang‘ichqiymatigabo‘lish orqali
- D) hisobotdavridakirimqilinganasosiyvositalarqiymatinichiqimqilinganasosiyvositalar qiymatigabo‘lish orqali

Мұстакил таълим машғулотлари

БОШКАРУВ ТАХЛИЛИ

Мавзу: Махсулот ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажмининг тахлили.

1. Корхона маълумотлари асосида, тахлил килинаётган корхонанинг махсулот ишлаб чиқариш ва сотиш режаларини услугбий жихатдан тўғри белгиланганлигини ўрганинг, тахлил этинг ва хулоса ёзинг.

1-Жадвал

Махсулог ишлаб чиқариш ва сотиш режасининг белгиланишини тахлили

Курсатқичлар	Шартли белги	Бизнес режадаги улгуржи бахода	Ишлаб чиқариш таннархида
1	2	3	4
Тайёр махсулот йил бошигақолдиги	И.Б.		
Товар махсулот	Т		
Жами1+2	-		
Сотилган махсулот	Р		
Тайёр махсулот йил охирига қолдиги	И.О.		

Ахборот шайбам: Корхонанинг жорий йил бизнес режаси. Корхонанинг № 1-П “Корхона (бирлашма) нинг маҳсулоти буйича хисоботи”нинг жорий ва Ўтган йилги маълумотлари ҳамда қўшимча маълумотлар манбаси.

2-Жадвал.

Махсулот ишлаб чиқариш ва сотиш буйича белгиланган режанинг тутрилигини текшириш

Кўрсатқичлар	Шартли белги	Бизнес режадаги улгуржи бахода	Ишлаб чиқариш таннархида	Фойда
1	2	3	4	5
Тайёр махсулот йил бошидаги қолдик билан	T+ЙБ			
Йил оихирдаги тайёр махсулот колдиги	йо			
Мумкин булган сотиш ҳажми ст1-ст 2				
Бизнес режа буйича сотиш ҳажми				
Фарқи ст 3-ст 4				

3-Жадвал.

2. Берилган маълумотлар асосида корхонанинг махсулот ишлаб чиқариш режасининг бажарилиши ва динамикасини тахлил этинг ва хулоса ёзинг.

Махсулот ишлаб чиқариш режасини бажарилиши ва динамикасини тахлили

Күрсатқычлар	Үтган йили	Хисобот йили		Фарқи (+,-)			
		Бизнес режима бүйича	Хақиқатда	Бизнес режадан		Үтган йилдан	
				Мутлоқ минг сўм	Нисбий %	Мутлоқ минг сўм	Нисбий %
1	2	3	4	5	6	7	8
Махсулот (иш, хизмат)лар хажми улгуржи баҳода:							
Солиштирма баҳода							
Амалдаги баҳода							

Ахборот манбаи: Корхонанинг жорий йил бизнес режаси. Корхонанинг № 1-П “Корхона (бирлашма) нинг маҳсулоти буйича ҳисоботи”нинг жорий ва Ўтган йилги маълумотлари.

3. Корхона маълумотлари асосида товар маҳсулоти структурасини, уларнинг ўзгариш сабабларини динамикасини ўрганинг ва хулоса ёзинг.

4-Жадвал.

Товар маҳсулоти структураси таҳлили

<i>Маҳсулот турлари</i>	<i>Маҳсулот бирлигининг баҳоси сўм</i>	<i>Ишилаб чиқарилган маҳсулот натурада, дона</i>		<i>Товар маҳсулоти бизнес режадаги баҳода, минг сўм</i>			<i>Структуранинг ўзгаришини товар маҳсулотига тасири</i>
		<i>Бизнес режса</i>	<i>Ҳақиқатда</i>	<i>Режса</i>	<i>Ҳақиқий и/и маҳсулот режадаги структура</i>	<i>Ҳақиқатда</i>	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
<i>A маҳсулот</i>							
<i>B маҳсулот</i>							
<i>C маҳсулот</i>							
<i>D маҳсулот</i>							
<i>Бошқа маҳсулот</i>							
Жами							

Ахборот манбаси: Корхонанинг жорий йил бизнес режаси. Корхонанинг № 1-П “Корхона (бирлашма) нинг маҳсулоти буйича ҳисоботи”нинг жорий ва ўтган йилги маълумотлари.

Хулоса

4. Берилган маълумолар асосида товарлар структуравий ўзгаришининг маҳсулот хажмига таъсирини аниқланг ва хулоса килинг.

5-Жадвал.

"A" ва "C" турдаги товарлар таркибидаги структуравий ўзгаришларни маҳсулот хажмига таъсирини тахлили

Маҳсулот тuri	Ишлаб чиқарилган маҳсулот (минг дона)		Бир бирлик маҳсулот баҳоси (сўм)	1 бирлик маҳсулот ишлаб чиқариш учун сарфланадиган вакт меъёри (норма)	Ишлаб чиқарилган маҳсулот					
	Киймат шаклида				Норма-соатда					
	Бизнес режасада	Ҳақиқатда			Бизнес режасада	Ҳақиқатда				
1	2	3	4	5	6	7	8	9		
"A" маҳсулот										
"C" маҳсулот										
Жами										
Бизнес режсанинг баражилиши, (%)										

Ахборот манбаи: Корхонанинг жорий йил бизнес режаси. Корхонанинг № 1-П “Корхона (бирлашма) нинг маҳсулот бўйича хисоботи”нинг жорий ва ўттан йилги маълумотлари ҳамда қўшимча маълумотлар манбаси.

Хулоса _____

5. Корхона маълумотлари асосида маҳсулот номенклатураси ва ассортиментияни таҳлил этинг ва тегишли хуносаларни ёзинг. Ўртacha ассортимент режасининг бажарилишини аникланг ва унта таъсир этувчи омилларни ўрганинг.

6-Жадвал.

Маҳсулот номенклатураси ва ассортиментини таҳлили

Маҳсулот турлари	Маҳсулот баҳоси сўм	Ишлаб чиқарилган маҳсулот натура шаклида (дона)		Ишлаб чиқарилган маҳсулот қиймат шаклида (сўм)		Ассортимент хисобига ишлаб чиқарилган маҳсулот
		Бизнес режа бўйича	Ҳақиқатда	Бизнес режа бўйича	Ҳақиқатда	
1	2	3	4	5	6	7
А маҳсулот						
Б маҳсулот						
С маҳсулот						
Д маҳсулот						
Бошқа маҳсулотлар						
Жами						

Aхборот манбаи: Корхонанинг жорий йил бизнес режаси. Корхонанинг № 1-П “Корхона (бирлашма) нинг маҳсулоти буйича хисоботи”нинг жорий ва ўтган йилги маълумотлари.

Xulosə _____

6. Келтирилган маълумотлар асосида саноат корхонасининг махсулот ишлаб чиқариш маромийлигини тахлил этинг ва хулоса ёзинг.

7-Жадвал

Махсулот ишлаб чицариш маромийлигини тацлили (минг сўмда)

Үн кунликлар	Хисобот йили		Маромийлик хисобига ишлаб чиқарылған махсулот	Жамида тұтған улуши, %	
	Бизнес режимі бүйіча	Хақиқатда		Бизнес режимі бүйіча	Хақиқатда
1	2	3	4	5	6
Биринчи үн кунликлар бүйіча					
Иккінчи үн кунликлар бүйіча					
Учинчى үн кунликлар бүйіча					
Жами					

Маромийлик коэффиценти:

Ахборот манбаи: Корхонанинг жорий йил бизнес режаси. Корхонанинг № 1-П “Корхона (бирлашма) нинг маҳсулоти буйича ҳисоботи”нинг жорий ва ўтган йилги маълумотлари.

Хулоса

7. Келтирилган маълумотлар асосида саноат корхонасининг махсулот сотиш буйича белгилаган умумий режаларининг бажарилишини хамда уларни динамикасини таҳлил этинг ва хулоса ёзинг.

8-Жадвал.

Махсулот сотиш буйича бизнес режанинг умумий ҳажмда бажарилиши ва динамикасини таҳлили

Курсатқичлар	Ўтган йили	Хисобот йили		Хисобот йилининг ҳақиқијиси	
		Бизнес режа бўйича	Ҳақиқат да	Ўтган йилга нисбатан	Бизнес режага нисбатан
1	2	3	4	5	6
Сотилган махсулот ҳажми, минг сўм					

Ахборот манбаи: Корхонанинг жорий йил бизнес режаси. Корхонанинг № 1-П “Корхона (бирлашма) нинг махсулоти буйича ҳисоботи”нинг жорий ва ўтган йилги маълумотлари.

Хулоса

8. Берилган маълумотлар асосида саоат¹ корхонасининг махсулот сотиш ҳажмига таъсир этувчи омилларни таҳлил этинг ва хулоса ёзинг.

9-Жадвал.

Сотиш ҳажмига таъсир этувчи омиллар таҳлили

(минг сумда)

№	Курсатқичлар	Шартли белги	Ҳисобот йили		Фарқи (+,-)	Махсулот сотиш ҳажмига таъсири (+,-)
			Бизнес режа бўйича	Ҳақиқатда		
1	2	3	4	5	6	7
1	Тайёр маҳсулот йил бошига қолдиги	Иб				
2	Ишлаб чиқарилган тайёр маҳсулот жами (1 сатр+2 сатр)	т				
3	Сотилган маҳсулот	Ст				
4	Тайёр маҳсулотнинг йил охирига қолдиги	Йо				
	Жами (3 сатр+4 сатр)	X				

Aхборот манбаи: Корхонанинг жорий йил бизнес режаси. Корхонанинг № 1-П «Корхона (бирлашма) нинг маҳсулоти буйича ҳисоботи»нинг жорий ва Ўтган йилги маълумотлари хамда қўшимча маълумотлар манбаси.

10-Жадвал.

Омиллар таъсирининг натижаларини цуидаги жадвалда умумлаштирамиз

Курсатқичлар	Сумма, минг сўм	Бизнес режага нисбатан % хисобида
1	2	3
1. Тайёр маҳсулотнинг йил бошига қолдигини ортиши		
2. Товар маҳсулоти режасини ортиғи билан бажарилиши		
3. Тайёр маҳсулотнинг йил охирига қолдигини ортиши		
Жами		

Xулоса

9. Корхона маълумотлари асосида саноат корхонасининг шартнома буйича мажбуриятларининг бажарилишини тахлил этинг ва хулоса ёзинг.

11-Жадвал

Шартнома буйича маҳсулот етказиб бериш мажбуриятларининг бажарилишини таҳлили

Т.н	Курсатқичлар	Бизнес режа буйича	Ҳақиқатда
	2	3	4
1.	Сотилган маҳсулот, минг сўм		
2.	Шартнома буйича етказиб берилмаган маҳсулот хажми, минг сўм		
3.	Шартномавий мажбуриятни хисобга олган холда маҳсулот сотиш хажми, минг сум		
4.	Шартномавий мажбуриятни хисобга олган холда маҳсулот сотиш режасининг бажарилиши, %		

Ахборот манбаи: Корхонанинг жорий йил бизнес режаси. Корхонанинг № 1-П «Корхона (бирлашма)нинг маҳсулоти буйича ҳисоботи»нинг жорий ва ўтган йилги маълумотлари.

Хулоса _____

10. Берилган маълумотлар асосида саноат корхонасининг маҳсулотлари сифатини тахлил этинг ва хулоса ёзинг. Маҳсулот сифатини ўрганишда ўртача навлилик ва ўртача сотиши бахоси коэффициентларини аниқланг ва тахлил этинг.

12-Жадвал.

«А» маҳсулот сифатининг тахлили

Курсатқичла р	Маҳсулот бирлигинин г баҳоси сўм	Ишлаб чиқарилган маҳсулот (дона)		Бизнес режани бажарилиши (%)	Жами маҳсулотдаги улуши (%)		Ишлаб чиқарилган маҳсулот қиймати (минг сўм)	
		Биз- нес режа бўйи- ча	Ҳақи- қатда		Бизнес режа бўйи- ча	Ҳақиқат- да	Бизнес режа бўйича	Ҳақиқат- да
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Олий навли маҳсулот								
Биринчи навли маҳсулот								
Жами								

1 Ўртача сортлилик коэффиценти:

Режа-

Ҳақиқатда-

2. Ўртача маҳсулот бирлигини сотиши баҳоси:

Режа-

Ҳақиқатда-

Аҳборот манбаи: Корхонанинг жорий йил бизнес режаси. Корхонанинг № 1-П «Корхона (бирлашма) нинг маҳсулоти бўйича хисоботи»нинг жорий ва ўтган йилги маълумотлари хамда қўшимча маълумотлар базаси.

Хулоса

Мавзу: Мехнат ресурслари билан таъминланганлик, меҳнат унумдорлиги ва уларни махсулот ўзигина таъсирининг таҳлили

1. Корхона маълумотлари асосида саноат корхонасининг меҳнат ресурслари билан таъминланганлиги, уларнинг таркиби, структураси ва динамикасини таҳлил этинг ва хулоса ёзинг.

13-Жадвал.

Меҳнат ресурсларининг таркиби, структураси ва динамикасини таҳлили

Курсатқичлар	Ўтган йили	Хисобот йили				Фарқи (+,-)	
		Бизнес режа бўйича		Ҳақиқатда		Ўтган йилдан	Режадан
		Сониб киши	Салмоғи %				
1	2	3	4	5	6	7	8
Ишчилар							
Хизматчилар							
Рахбар ходимлар ва мутахассислар							
Коровуллик хизмати ходимлари							
Жами саноат ишлаб яикариш соҳасидаги ходимлар							

Ахборот манбаи: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг № 1-Т «Меҳнат хисоботи» статистик хисобот шаклининг жорий ва ўтган йилги маълумотлари хамда қўшимча маълумотлар базаси.

Хулоса

2. Берилган маълумотлардан фойдаланиб, саноат корхонасида ходимлар қунимсизлиги даражаси ва уларнинг динамикасини ўрганинг хамда хулоса ёзинг.

14-Жадвал.

Кадрлар қунимсизлигини таҳлили

Курсатқичлар	Ўтган йили	Хисобот йили
1	2	3
Ишчиларни рўйхат буйича сони, киши		
Хисобот даври мобайнида ишга қабул қилинганлар сони, киши		
Хисобот даври мобайнида ишдан бушатилганлар сони, киши		
Шу жумладан: А) ўз хоҳишига кўра Б) прогул ва меҳнат интизомини бузганлиги учун В) ўқишига кирғанлиги, нафақага чиққанлиги, харбий хизматга чақирилганлиги сабабли		
Ишга қабул килиш обороти, % (гр2/гр1)		
Ишдан бўшатиш обороти, % (гр3/гр1)		
Қунимсизлик коэффициенти (гр3а+гр3б/1)		

Aхборот маибаи: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг № 1-Т «Меҳнат хисоботи» статистик хисобот шаклининг жорий ва ўтган йилги маълумотлари хамда қўшимча маълумотлар базаси.

Хуноса

3. Маълумотлардан фойдаланган холда корхонанинг ишчиларни касби ва мутахассислиги буйича таъминланганлигини ўрганинг, тахлил этинг ва хулоса ёзинг.

15-Жадвал

Ишчиларни касби буйича таъминланишининг тахлили

Курсатқышлар	Бизнес режа бўйича	Хақиқатда	Бизнес режанинг бажарилиши, %	Бизнес режадан фарқи(+.-)	
				Сони	%
1	2	3	4	5	6
Чарм галантерия махсулотларини қирқувчи ва бичувчилар					
Юк ташувчилар					
Махсулот сифатини текширувчилар					
Тикувчи машинистлар					
Дастгоҳ усталари					
ЖАМИ					

Ахборот манбаи: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг № 1-Т «Мехнат ҳисоботи» статистик ҳисобот шаклининг жорий ва ўтган йилги маълумотлари хамда қўшимча маълумотлар базаси.

Хулоса

4. Келтирилган маълумотлардан фойдаланган холда хуйидаги жадвалда саноат корхонасида ишчиларнинг иш ва[^]тидан фойдаланишини тахлил этинг ва хулоса ёзинг.

16-Жадвал

Ишчиларни иш вақтидан фойдаланишини таҳлили

Курсатқычлар	Бизнес режа бүйича	Хақиқатда	Бизнес режаданфарқ (+,-)	Бизнес режани бажарилиши (%)
1	2	3	4	5
1.Ишчиларни руйхат буйича ўртача сони,киши				
2. Ишчиларни йил давомида ишлаган жами киши-кунлари, минг киши- <u>куни</u>				
3. Ишчиларни йил давомида ишлаган жами киши- соатлари, минг киши- соати				
4.Бир ишчининг ишлаган киши- кунлари, (3/1)				
5.Иш куни давомийлиги, соатда (3/2)				

Ахборот манбаи: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг № 1-Т «Мехнат хисоботи» статистик хисобот шаклининг жорий ва ўтган йилги маълумотлари хамда қўшимча маълумотлар базаси.

Хулоса

5. Корхона маълумотларидан фойдаланган холда, корхонадаги саноат ишлаб чиқариш ходимларининг меҳнат унумдорлиги ва унинг ўзгаришига таъсир этувчи омилларни аниқланг ва хулоса ёзинг.

17-Жадвал.

Бир ходимнинг меҳнат унуми ва унинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили

Курсатқичлар	Ўтган йили	Хисобот йили		Фарки (+,-)	
		Бизнес режада	Ҳақиқатда	Ўтган йилдан	Бизнес режадан
1	2	4	5		
Махсулот (иш, хизмат) хажми, минг сўм					
Саноат ишлаб чиқариш ходимларининг ўртача сони, киши					
Шу жумладан:					
Ишчилар сони, киши					
Саноат ишлаб чиқариш ходимлари таркибидаги ишчиларнинг тЎтган салмоғи, %					
Бир ходимга туғри келадиган ўртача йиллик махсулот, минг сум					
бир ишчига туғри келадиган ўртача йиллик махсулот, минг сум					
Бир ходимни бизнес режага нисбатан меҳнат унумининг ўзгариши:					
А) Ишчилар салмоғини ўзгариши					
Б) Бир ишчини меҳнат унумини ўзгариши					

Ахборот мапбаи: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг № 1-П «Корхона (бирлашма) нинг махсулоти буйича хисоботи», № 1-Т «Меҳнат Хисоботи» статистик хисобот шаклларининг жорий ва ўтган йилги маълумотлари хамда қушимча маълумотлар базаси.

Хулоса

6. Корхона маълумотларидан фойдаланиб, корхона ишчиларининг иш вактидан фойдаланишини ва бир соатлик иш унумининг бир ишчининг йиллик ишлаб чиқарган маҳсулоти ҳажмига таъсирини ўрганинг, таҳлил этинг ва хулоса ёзинг.

18-Жадвял

Иш вақтидан фойдаланишни ва ўртача 1 соатлик иш унумдорлигини ишчининг йиллик маҳсулот ҳажмига таъсирини таҳлили

Курсатқичлар	Ўтган йили	Ҳисобот йили		Фарқи (+,-)	
		Бизнес режа бўйича	Ҳақиқатда	Ўтган йилдан	Режадан
1	2	3	4	5	6
Маҳсулот (иш, хизмат)лар ҳажми, минг сўм					
Ишчиларнинг жами ишлаган киши-кунлари, минг к/к					
Ишчиларнинг жами ишлаган киши-соатлари, минг к/с					
Ишчиларни рўйхат буйича сони, киши					
Ҳисоб-китоблар:					
Бир ишчига тўғри келадиган ўртача йиллик маҳсулот, минг сўм					
Бир ишчини йил давомида ишлаган киши-кунлари, к/к					
Ўртача иш куни давомийлиги, соатда					
Ишчиларни 1 соатлик иш унуми, сўм					
Бир ишчини ўртача йиллик маҳсулот ҳажмини бизнес режадан фарқига таъсири:					
а) йуқотилган иш кунлари ҳисобига					
б) иш куни давомийлигини узайиши ҳисобига					
в) 1 соатлик иш унумини ортиши ҳисобига					

Ахборот манбаи: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг № 1- П «Корхона (бирлашма) нинг маҳсулоти буйича ҳисоботи», № 1-Т «Мехнат ҳисоботи» статистик ҳисобот шаклларининг жорий ва ўтган йилги маълумотлари хамда қушимча маълумотлар базаси.

Хулоса

7. Берилган маълумотлар асосида корхонадаги маҳсулот меҳнат СИГИМИНИНГ ўзгаришини меҳнат унумдорлигига булган таъсирини аниқланг, таҳлил этинг ва хулоса ёзинг.

19-Жадвал

Меҳнат СИФ ИМИНИНГ ўзгаришини меҳнат унумдорлигига таъсири

№	Курсатқичлар	Үтган йили	Хисобот йили		Курсатқичларни мүтлк ўзгариши (+,-)		
			Бизнес режа бўйича	Ҳақиқатда	Режа ўтган йилга нисбатан	Ҳақиқий ўтган йилга нисбатан	Режа ҳақиқий нисбатан
	A	1	2	3	4	5	6
1.	Маҳсулот ҳажми, минг сўм						
2.	Ишчиларни жами ишлаган киши-соатлари, минг к/соат						
3.	Ҳар 1000 сўмлик маҳсулот учун сарфланган меҳнат, соат (2 сатр:1 сатр)						
4.	Ишчининг бир соатлик иш унуми, сўм (1 сатр: 2 сатр)						

Ахборот манбаи: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг № 1-П «Корхона (бирлашма)нинг маҳсулоти буйича хисоботи», № 1-Т «Меҳнат хисоботи» статистик хисобот шаклларининг жорий ва ўтган йилги маълумотлари ҳамда қўшимча маълумотлар базаси.

Хулоса

8. Берилган маълумотлардан фойдаланиб, корхонада ишлаб чиқарилган маҳсулот ҳажмига меҳнат омилларининг таъсирини аниқланг, таҳлил этинг ва хулоса ёзинг.

20-Жадвал.

Меҳнат омилларини маҳсулот ҳажлига таъсирини тахлили (Фоизларни фарқ, усули орқали аниқлаш)

Курсатқичлар	Бизнес режани бажарилиши (%)	Фоизларни фарқи	Ҳисобкитоблар	Ўзгариш сабаби
1	2	3	4	5
Ишчилар сони				
Жами ишлаган киши кунлари				
Жами ишлаган киши соатлари				
Маҳсулот ҳажми				
Жами				

Хулоса

**Мавзу: Корхонани моддий ресурслар билан
таъминланиши ва улардан самарали фойдаланишни
таҳлили**

1. Корхона маълумотларига асосланиб корхонанинг моддий-техника ресурслари билан таъминланиш режасининг бажарилишини, ҳамда материаллардан самарали фойдаланганлик даражасини аниклаш, таҳлил этиш ва хулоса ёзиш лозим.

21-Жадвал

Материаллар фойдаланишни таҳлили

Курсатқичлар	Бизнес режа бўйича	Ҳақиқатда	Фарқи (+,-)
1	2	3	4
1. Моддий харажатлар, минг сўм 2. Товар маҳсулоти, минг сўм 3. Товар маҳсулоти материал сигими, сўм 4. Материал сарфи ўзгаришининг таъсири (+,-): - товар маҳсулоти таннархидаги моддий харажатларнинг кимматлашиши (+), пасайиши (-) - товар маҳсулотининг хажмига, минг сўм 5. Материал кайтими			

Ахборот манбаси: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг 1-П «Корхона (бирлашма) нинг маҳсулоти буйича ҳисоботи» шаклининг жорий ва ўтган йилги маълумотлари, № 5-С «Корхона сарф-харажатлари туғрисида»ги ҳисобот маълумотлари ҳамда материал харажатларининг ҳисоб- китоблари.

Хулоса _____

Мавзу: Саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш таннархини таҳлили

- Масалалар тупламига илова қилинган корхона маълумотлариға исосланган ҳолда, корхонада ишлаб чиқарилган ҳар бир сўмлик товар маҳсулотига сарфланган харажатларни ўрганинг, таҳлил этинг ва хуноса ёзинг.

22-Жадвал

Бир сўмлик товар маҳсулоти учун қилинган харажатлар таҳлили.

_____ (минг сўмда)

Курсатқичлар	Ўтган йили	Хисобот йили		Ўзгариши (+,-)	
		Бизнес режада	Ҳақиқатда	Ўтган йилга нисбатан	Бизнес режага нисбатан
1	2	3	4	5	6
Маҳсулот ишлаб чиқариш таннархи					
Товар маҳсулотини улгуржи баҳоси					
Бир сўмлик товар маҳсулоти учун қилинган харажатлар, тийин хисобида					

Ахборот манбаи: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг 1-П «Корхона (бирлашма) нинг маҳсулоти буйича ҳисоботи» шаклининг жорий ва ўтган йилги маълумотлари, № 5-С «Корхона сарф-харажатлари тўғрисида»ги ҳисобот маълумотлари ҳамда қўшимча маълумотлар манбаи.

Хуносаси _____

2. Юкоридаги жадвал маълумотларидан фойдаланиб, корхонада бир сўмлик товар маҳсулоти учун қилинган харажатларни пасайтириш режасининг бажарилишини ҳамда унинг натижасида эришилган иқтисодий натижаларни аниқланг ва таҳлил этинг.

23-Жадвал

Бир сўмлик товар маҳсулоти учун қилинган харажатларни пасайтириш режасини бажарилиши таҳлили

Курсатқичлар	Сумма
1	2
1) Бир сўмлик товар маҳсулоти учун қилинган харажатлар, тийин ҳисобида:	
• Ўтган йил	
• Ҳисобот йил:	
- Бизнес режа буйича	
- Ҳақиқатда	
2) Ўтган йилдан фарқи	
- Тийин ҳисобида	
- Фоиз ҳисобида	
3) Режадан фарқи	
- Тийин ҳисобида	
- Фоиз ҳисобида	
4) 1 сўмлик товар маҳсулоти учун қилинган харажатдан олинган иқтисод (-) ёки сарфланган ортиқча харажат (+), минг сўмда	

Xулоса

3. Корхона маълумотлари асосида корхонадаги маҳсулот ишлаб чиқариш харажатларининг иқтисодий элементи ва калькуляцион моддалари буйича ўрганинг, таҳлил этинг ва хулоса ёзинг.

24-Жадвал

Ишлаб чиқариш харажатларининг иқтисодий элемёентлари буйича таркиби ва структурасини таҳлили

Харажат гурӯҳлари	Ўтган йили		Ҳисобот йили	
	Сумма, минг сўм	Жамига нисабатан, %	Сумма минг сўм	Жамига нисбатан
1	2	3	4	5
Моддий харажатлар				
Меҳнат ҳаки ҳаражатлари				
Ижтимоий суғурта ажратмалари				
Амортизация ажратмалари				
Боўқа ишлаб чиқариш ҳаражатлари				
Жами ишлаб чиқариш ҳаражатлари				

Ахборот манбаи: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг № 5-С «Корхона сарф-ҳаражатлари туғрисида»ги ҳисобот маълумотлари ҳамда қушимча маълумотлар манбаи.

Хулоса

4. Корхона маълумотлари асосида корхонанинг саноат махсулотлари ишлаб чиқариш таннархида моддий харажатларнинг тўтган салмогини таҳлил этинг ва хулоса ёзинг ҳамда унинг ўзгаришига таъсир этувчи омилларни хисобланг.

25-Жадвал

Ишлаб чиқариш харажатлари таркибида моддий харажатларнинг тўғри салмоғи ва уларнинг таркибий тузилишини таҳлили

Харажат гурухлари	Үтган йили		Хисобот йили	
	Сумма, минг сүм	Жамига нисбатан, %	Сумма минг сүм	Жамига нисбатан, %
1	2	3	4	5
Хом-ашё ва материаллар				
Чет ташкилотлар бажарган ишлаб чиқариш тарзидаги ишлар ва хизматлар				
Табиий хомашё				
Четдан олинадиган барча турдаги ёкилғи				
Харид қилинадиган барча турдаги энергия				
Бошқа ишлаб чиқаришдаги моддий харажатлар				
Жами ишлаб чиқаришдаги моддий харажатлар				

Ахборот манбай: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг № 5-С «Корхона сарф-харажатлари тўғрисида»ги ҳисобот маълумотлари ҳамда қшимча маълумотлар манбай.

Хулоса _____

5. Масалалар тупламига илова қилинган корхона маълумотларидан фойдаланган ҳолда, корхонадаги ишчиларнинг иш ҳақи фондига таъсир этувчи омилларни таҳлил этинг ва хулоса ёзинг.

26-Жадвал

Ишчиларнинг иш ҳақи фондига таъсир этувчий омиллар таҳлили

Курсатқичлар	Бизнес даври	Корретировка қилинган қўрсатқичлар	Ҳисобот даври	Фарқи (+,-)	
				Мутлоқ	Нисбий
1	2	3	4	5	6
Ишчиларнинг йиллик иш ҳақи					
Ишчиларнинг руйхат буйича ўртacha сони, киши					
1 ишчига туғри келадиган ўртacha йиллик иш ҳақи сўм					
Иш ҳақи фондини базис даврига нисбатан ўзгариш сабаблари:					
А) маҳсулот ҳажмини ўзгариши ҳисобига					
Б) Ишчилар (нисбий) сонини ўзгариши ҳисобига					
В) Бир ишчини ўртacha йиллик иш ҳақини ўзгариши ҳисобига					

Ахборот манбаи: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг № 5-С «Корхона сарф-харажатлари туғрисида»ги ҳисобот маълумотлари ҳамда қўшимча маълумотлар манбаи.

Хулоса _____

6. Корхона маълумотларидан фойдаланган ҳолда корхонадаги маҳсулот ишлаб чиқариш учун кетган материал сарфларини таҳлил этинг ва хулоса ёзинг.

27-Жадвал

"A" маҳсулотини ишлаб чиқариш учун материаллар сарфи

Материаллар тuri	Бизнес режа бўйича			Ҳақиқатда		
	Сарф миқдори (тонна)	Материал баҳоси сўм	Сумма	Сарф миқдори (тонна)	Материал баҳоси сўм	Сумма
1	2	3	4	5	6	7

Ахборот маибаи: Корхонанинг бизнес режа маълумотлари. Корхонанинг 1-П «Корхона (бирлашма) нинг маҳсулоти буйича ҳисоботи» шаклининг жорий ва ўтган йилги маълумотлари, № 5-С «Корхона сарф-харажатлари туғрисида»ги ҳисобот маълумотлари ҳамда қушимча

Хулоса

7. Масалалар түпламига илова қилингандык хисоботтардың жадвал маълумотларига асосланған ҳдда сарф «меъёри» ва материаллар «баҳо» сининг ўзгаришини материал харажатларига таъсирини занжирли боғланиш усулини қуллаган ҳолда хисобланғанда хулоса ёзинг.

28-Жадвал

**Сарф "меъёри" ва материал "баҳо" сининг ўзгаришини материаллар харажтига таъсири
(занжирли боғланиш усулида)**

Курсатқышлар	Материал харажати			Фарқи (+,-)							
	Бизнес режа, режадагисарф меъёри режа баҳода	Ҳақиқат, ҳақиқатдагисарф меъёрихақиқий баҳода	Шартли, ҳақиқий сарф меъёри режа баҳосида	Жами (3-2)	Шу жумдадан	Сарф меъёри (4- 2)	Материал баҳоси (3-4)				
					1	2	3	4	5	6	7
Жами											

Хулоса

ДАВЛАТ СТАТИСТИКА ҲИСОБОТИ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
БХУТ бўйича кужжат шакли	КТУТ бўйича хисобот тузувчи ташкилот	СТИР солик ттловчининг идентификация раками	ХХТУТ бўйича тармок	ИФУТ бўйича фаолият тури	ДБИБТ бўйича вазирллик, бирлашма, уюшма	МҲОБТ бўйича худуд	ТҲШТ бўйича ташкилий-хукукий шакли	МШТ бўйича мулкчилик шакли
ХОС РАҚАМЛАРИ								
Хос рақамларни ҳисобот тузувчи ташкилот қўяди								

ФОРМА №- 5-с

Кимга тақдим этилади: <i>Мирзо Улугбек тумана Статистика бўлими</i>	<p>Ўзбекистон Республикаси Макроиқтиносидёт ва статистика вазирлиги 2001 йил 2 октябр 31-сонли Қарори билан тасдиқланган.</p> <p style="text-align: center;">ЧОРАКЛИК, ЙИЛЛИК</p> <p>Бирлашма, корхона ва ташкилотлар йиллик ҳисоботни 15-февралгача, чораклик ҳисоботни ҳисобот давридан кейин 25 кунигача уз жойидаги статистика органига тақдим этадилар.</p>
Қабул қилувчининг манзили: <i>Тошкеит шаҳар Мирзо Бойот кўча си 56 уй</i>	
Вазирлик, идора, уюшма: <i>"Ўзбекенгилсаюат"</i>	
Бирлашма, корхона, ташкилот: <i>"ABC" акционерлик жамияти</i>	
Манзили: <i>Тошкеит шаҳри Ахмад Дониш қўчаси 27 уй</i>	
Асосий фаолият тури: <i>Саноат маъсулотлари ишилаб чиқарни</i>	
Ташкилий-хукукий шакли: <i>акционерлик</i>	
Мулкчилик шакли: <i>ҳиссадорлик-жамоа</i>	

КОРХОНА САРФ-ХАРАЖАТЛАРИ ТУҒРИСИДА
2004 ЙИЛ __ЙИЛЛИК _ ХИСОБОТИ

1-БҮЛІМ. АСОСИЙ ФАОЛИЯТ ТУРИ БҮЙИЧА

(минг сүм)
 ЎББТ бүйича хос раками -0372

Күрсатқычлар номи	Сатр хос раками	Асосий фаолият тури бүйича			
		Хисобот даврида		Ўтган йилнинг тегишили даврида	
		Чорак	Йил бошидан	Чорак	Йил бошидан
1	2	3	4	5	6
Ишлаб чиқарылған махсулотнинг (ишлар, хизматлар) амалдаги қиймати (күшімча қиймат солиги ва акцизиз)	011	1076418,1	4817968,7	979817,8	4769887,6
Харажатлар - жами (сатрлар йигиндиси 013, 040, 061, 070)	012	896411,8	3571744,3	1287361,7	6230143,6
1. Ишлаб чиқарылған махсулотнинг (ишлар, хизматлар) ишлаб чиқариши таниархи (сатрлар йигиндиси 014, 024, 025, 026, 028)	013	418768,4	1846461,4	501803,7	2871483,1
Шу жумладан: Ишлаб чиқарылған моддий харажатлар (кайтадан чиқиндиларни чөгирған холда) (сатрлар йигиндиси 015, 017, 018, 021, 022, 023)	014	302711,8	1131713,1	361641,7	1868716,8
Улардан: Хомашё ва материаллар (харид килинадиган)	015	247603,1	896461,8	286461,7	1276417,3
Улардан: материаллар	016	200411,2	687489,1	213411,6	891468,4
Чет ташкилотлар бажарған ишлаб чиқариш тарзидаги ишлар ва хизматлар	017	23719,1	98868,4	38761,6	147664,8
Табиий хомашё	018	6417,4	27673,6	7468,8	32487,1
Шу жумладан: Корхоналарнинг сув хұжалиги тизимидан оладиган сувга түлайдиган ҳақ (меъёр доирасида ва ундан ортиқ)	019	6417,4	27673,6	7468,8	32487,1
Ерларни рекультивация қилиш учун ажратмалар	020	-	-	-	-
Четдан олинадиган барча турдаги ёқилғи	021	12662,5	68496,1	12910,3	97648,6

<i>Харид қилинадиган барча турдаги энергия</i>	022	7108,4	20846,4	6817,1	58716,7
<i>Бошқа ишилаб чиқарии мөддий харажатлари</i>	023	5201,3	19366,8	9222,2	255782,3
<i>Ишилаб чиқарии тарзидаги ии ҳақи түлаш харажатлари (сүткаликсиз)</i>	024	64817,1	368778,6	101316,2	496618,7
<i>Ишилаб чиқарии ижтимоий сүгурта ажратмалари</i>	025	20093,3	114321,4	31408,1	163884,1
<i>Асосий воситалар валилаб чиқарии номоддий активлар амортизацияси</i>	026	27416,1	191640,1	46318,3	267416,3
<i>Улардан: Номоддий активлар</i>	027	4167,1	18714,8	5321,7	26697,8
<i>Ишилаб чиқариининг бошқа турдаги харажатлари (сатрлар йигиндиси 029, 030, 032 дан 037 гача)</i>	028	3730,1	40008,2	21119,4	—
<i>Шу жумладан: Ишилаб чиқарии иичилари ва активларини мајсбурий сүгурта қилиши</i>	029	1071,4	9716,4	3021,6	12955,1
<i>Хизмат сафари харажатлари</i>	030	904,1	4619,3	1236,8	9627,6
<i>Улардан: Күндалик харажатлар</i>	031	247,6	978,4	301,3	1781,6
<i>Бошқарувнинг техник воситалари, алоқатармоклари, ҳисоблаш марказларини сақлаш ва уларга хизмат кўрсатиш</i>	032	414,6	12341,7	8871,8	29876,8
<i>Идорадан ташқари ёнғинга қарши ва қўриқлаш хизмати</i>	033	85,8	3608,4	1201,4	4817,3
<i>Таъмирлаш ишилари заҳираегига ажратмалар</i>	034	800,2	4376,1	2068,3	7899,8
<i>Жорий ижара бўйича харажатлар: Мулкка</i>	035	96,4	2346,1	2800,1	4600,0
<i>Ерни</i>	036	-	-	-	-
<i>Ишилаб чиқарии жараёнига оид бошқа харажатлар</i>	037	110,0	3000,1	1919,4	5070,6
2. Давр харажатлари -жами (сатрлар йигиндиси 041, 045, 053, 059)	040	987681,1	4320200,4	1286301,7	3358660,5

Шу жумладан: Сотиш харажатлари -жами (сатрлар ийғиндиси 042, 043, 044)	041	94387,1	366798,6	58761,4	209658,0
Шу жумладан: Махсулот ташиш харажатлари (товарлар)	042	69229,1	249964,2	37368,6	133460,3
Маркетинг ва реклама харажатлари	043	17341,4	79464,6	15786,1	47481,3
Сотиш бўйича бошқа харажатлар	044	7816,6	37369,8	5606,7	28716,4
Маъмурий харажатлар — жами (сатрлар ийғиндиси 046, 047, 049 дан 052 гача)	045	601734,3	2256021,4	587463,4	1444062,3
Шу жумладан: Бошқарув ходимларига иш ҳақи тўлаш харажатлари	046	234361,1	986418,6	168421,6	697463,7
Хизмат сафари харажатлари	047	16384,7	84361,8	50210,7	78916,3
Улардан кундалик харажатлар	048	1216,1	6719,4	1408,8	5826,7
Ижтимоий суғуртага ажратмалар (бошқарув ходимлар)	049	56364,7	305789,8	52210,8	230163,1
Маъмурий асосий воситалар амортизацияси	050	17414,6	78696,7	18971,7	76496,8
Ишлаб чиқариш жараёнига алоқадор бўлмаган мол-мулк ва ходимларни мажбурий суғурта қилиш	051	3617,6	14798,3	3254,1	14017,6
Бошқа маъмурий сарф-харажатлар	052	273591,6	785956,2	294394,5	347004,8
Бошқа муомала сарф-харажатлари - жами (сатр ийғиндиси 054, 055, 056, 057, 058)	053	267418,6	1386461,4	517421,8	1403878,6
Шу жумладан: Бюджетга мажбурий тўловлар, солиқ ва ийғимлар	054	107369,3	369471,8	189761,3	362417,9
Бюджетдан ташқари маҳсус фондларга ажратмалар (ижтимоий сутурта ажратмаларидан ташқари)	055	26361,7	108469,7	34621,8	114718,6
Номоддий хизматлар ва банклар хизматига тўловлар	056	89926,1	481367,6	153416,1	476817,7
Ижтимоий тўловлар	057	38742,4	186368,4	97364,1	163945,3

Бошқа муомала харажатлари	058	5019,1	240783,9	42258,5	285979,1 ~1
Бошқарув давр харажатлари	059	24141,1	310919,0	122655,0	301061,6
Улардан: Ихтиро ва рационализаторлик таклифлар учун мукофот бериш	060	-	-	-	-
3. Молиявий фаолият бўйича харажатлар-жами (сатрлар йигиндиси 062 дан 067 гача)	061	-	-	-	-
Шу жумладан: Ставкалар доирасида вауларнинг ҳисобдаги микдоридан ортиқ банк кредитлари хизмати тўловлари	062	-	-	-	-
Узок муддатли мулк ижараси юзасидан фоиз тўловлари харажатлари	063	-	-	-	-
Ердан фойдаланганлик учун ижара тўлови	064	-	-	-	-
Чет эл валютаси муомалалари бўйича салбий қийматли фарқ ва зарар	065	-	-	-	-
Қимматли қоғозларни чиқариш ва тарқатиш харажатлари	066	-	-	-	-
Молиявий фаолият бўйича бошқа харажатлар	067	-	-	-	-
4. Фавқулодда зарар	070	-	-	-	-
Маълумот учун: Умумий харажатлардан капитал таъмирлаш харажатларни (012 сатр) ажратиб кўрсатиш керак: Бино ва иншоотларни	074	-	-	-	-
Машина ва асбоб ускуналарни	075	-	-	-	-
Ўсиш (+) ёки камайиш (-) ҳисоб бўйича қолдиқ «Қилинадиган сарф- харажатлар ва тўловлар захираси»	076	-	-	-	-
«Келгуси давр сарф-харажатлари» ҳисоби бўйича қолдиқнинг ўсиши (+) ёки камайиши (-)	077	-	-	-	-

Корхона маблағлари хисобидан ижтимоий ёрдамлар	078				
Ноишлаб чиқариш хисобига хисобдан чиқарилди ^x	079				
Тугалланмаган ишлаб чиқариш қолдиқларининг ўзгариши, маҳсулот қийматини қўшмаган ҳолда ^x	080				
Маҳсулот (ишлар, хизматлар) ҳажмига киритиладиган завод ички айланмаси ^x	081				
Маҳсулот (ишлар, хизматлар) ишлаб чиқариш харажатларига киритиладиган корхонанинг ички айланмаси ^x	082				

2-БҮЛМЕСКИЙ БҮЛМАГАН ФАОЛИЯТ ТУР ЛАРИ БҮЙИЧА

(минг сүм)
ҮББТ бүйича хос рақами - 0372

Фаолият турлари	Сатр хос рақами	Ишлаб чиқарилган махсулот (ишлар, хизматлар) нархи	Харажатлар - жами
1	2	3	4
Саноат	085	-	-
Кишлоқ хўжалиги	086	-	-
Шу жумладан: Балиқчилик хўжалиги	087	-	-
Ўрмон хўжалиги	088	-	-
Транспорт ва алоқа	089	-	-
Курилиш	090	-	-
Савдо ва умумовқатланиш	091	-	-
Шу жумладан: Ташки савдо	092	-	-
Моддий техник таъминот ва савдо	093	-	-
Тайёрлов	094	-	-
Ахборот - хисоблаш хизмати	095	-	-
Кўчмас мулк билан боғлиқ муомалалар	096	-	-
Бозор ишлаб туришини таъминлашга доир умумий тижорий фаолият	097	-	-
Бошқа фаолият турлари	098	-	-
Асосий бўлмаган фаолият турлари бўйича - жами (сатрлар йигиндиси 085, 086, 088, 089, 090, 091, 093, 094, 095, 096, 097, 098)	099	-	-

Маълумот учун: (йилга тўлдирилади):

Кўрсаткичлар номи	Сатр хос рақами	Харажат суммаси
2 устун 014 - сатрдан юқ ташиш бўйича чет ташкилотлар кўрсатган хизматлар		
2 устун 017 сатрдан - чет ташкилотлар бажарган ишлаб чиқариш тарзидаги ишлар ва хизматлар: бино ва иншоатларни жорий таъмирлаш		
Бино ва иншоатларни капитал таъмирлаш		
Машина ва асбоб-ускуналарни таъмирлаш		

Саноат корхоналари тўлдиради

20 ____ йил « _____ » Раҳбар _____

Бош бухгалтер _____

Ижрочининг фамилияси ва телефон раками _____

Ҳисобот Ўзбекистон Республикаси «Давлат статистикаси тўғрисида»ги Қонунига
асосан тақдим этилади.

ДАВЛАТ СТАТИСТИКА ҲИСОБОТИ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
БХУТ бўйича хужжат шакли	КТУТ бўйича хисобот тузувчи ташкилот	СТИР солик тўловчининги дентификация раками	ХХТУТ бўйича тармоқ	ИФУТ бўйича фаолият тури	ДБИБТ бўйича . вазирллик, бирлашма, уюшма	МХОБТ бўйича ҲУДУД	ТҲШТ бўйича ташкилий-хукукий шакли	МШТ бўйича мулкчилик шакли
ХОС РАҚАМЛАРИ								

ФОРМА № 1-П (годовая)

Кимга тақдим этилади: <i>Мирзо Улугбек тумана</i>
<i>Статистика бўлими</i>
Қабул қилувчининг манзили: <i>Тошкеит шаҳар Мирзо</i>
<i>Бойот кўча си 56 уй</i>
Вазирлик, идора, уюшма: " <i>Ўзбекенгилсаоат</i> "
Бирлашма, корхона, ташкилот: " <i>ABC</i> " акционерлик жамияти
Манзили: <i>Тошкеит шаҳри Ахмад Донии қўчаси 27 уй</i>
Асосий фаолият тури: <i>Саноат мацсолотлари ишилаб чиқарни</i>
Ташкилий-хукукий шакли: <i>акционерлик</i>
Мулкчилик шакли: <i>хиссадорлик-жамоа</i>

Ўзбекистон Республикаси Макроиқтисодиёт ва статистика вазирлиги 2000 йил 31 октябр 14-сонли
Қарори билан тасдиқланган.

Почта орқали - ЙИЛЛИК

Банд бўлганлар сони 40 кишидан ортиқ бирлашма, корхона, ташкилотлар 7 январгача ўзи жойлашган ердаги статистика органига 3 нусхада тақдим этадилар.

МАҲСУЛОТ БЎЙИЧА КОРХОНА (БИРЛАШМА) НИНГ 2004 ЙИЛ ҲИСОБОТИ

1. Саноат маҳсулоти айрим турларини ишлаб чиқариш - хос рақами 814

Маҳсулот турлари (давлат статистика идоралари белтиланган номенклатура бўйича)	Ўлчов бирлиги	Хос рақамлар		Ҳисобот йилида ҳақиқатда ишлаб чиқарилган маҳсулот қиймати корхонанинг солиштирма ултуржи мархларида, минг сўм	Амалда ишлаб чиқарилди		Ҳисоботйилида ҳақиқатда ишлаб чиқарилтан маҳсулот қиймати корхонанинг амалдаги ултуржи нархларида, минг сўм
		К-ОКП (A-ОКП)	СОЕИ		Ҳисобот йилида	Ўтган йилда	
1	2	3	4	5	6	7	8
"А" маҳсулот	дона			1169364,8	51214	54387	1454477,6 1
"Б" маҳсулот	дона			958752,6	98716	91675	1411638,8
"С" маҳсулот	дона			1196374,5	86314	87492	1834172,5
"Д" маҳсулот	дона			24967,3	7318	6934	34467,8
бошқа маҳсулотлар	дона			67357,1	X	X	83212,0
	тн						
	тн						
Жами				3416816,3	X	X	4817968,7
Электр энергияси	Мминг квт \соат	011000	0216				
Иссиқлик энергияси (юборилган) - жами	МингГ кал	012000	0301				
Шу жумладан: электр станциялар томонидан	«-«	012100	0391				
Корхоналар томонидан	«-«	012200	0391				
Утилизация курилмалари томонидан	«-«	012300	0391				

Белтиланган номенклатура бўйича	Ўлчов бирлиги	Хос рақамлар		Сатр раками	Ҳисобот йилида	Ўтган йилда
		К-ОКП (A-ОКП)	СОЕЙ			
A	B	V	Г	Д	1	2
Истеъмол моллари (вино, ароқ маҳсулотлари ва вино қийматини кўшганда) корхона белгилаган нархларда	Минг сўм	9600008837	1322		4817968,7	4769887,6
Шу жумладан: озиқ-овқат моллари (вино-ароқ, маҳсулотлари ва вино қиймати кирмайди)	Минг сўм	9100008813	1322			
Ноозик овқат моллари (енгил саноат моллари кирмайди)	Минг сўм	9600008825	1322		4734756,7	4691206,2
Енгил саноат моллари	Минг сўм	8100991001	1322	-	83212,0	78681,4
Вино ароқ маҳсулотлари	Минг сўм	9170008803	1322			

ИЗОХЛАР: 1. Қиймат ифодасида ҳисобга олинадитан айрим маҳсулот турлари бўйича маълумотлар корхоналарнинг ҳисобот йили учун ҳисоботда қабул қилинган қиёслама ултуржи нархларида

келтирилади. 2. Истеъмол моллари бўйича ўтган йилга доир ҳақиқий маълумотлар хисобот йилининг услубияти ва нархларида келтирилади.

2. ИҚТИСОДИЙ КУРСАТҚИЧЛАР - ХОС РАКАМИ 815

Курсатқич номи	Сатртартиб рақами	Амалда ишлаб чиқарилди	
		Хисобот йилида	Ўтган йилда
A	B	1	2
Махсулот (ишлар, хизматлр) ҳажми корхоналарнинг улгуржи нархларида КҶС ва акцизларсиз, минг сўм, киёслама нархларда	810	3416816,3	3401601,8
Тегишли йилнинг амалдаги нархларида	821	4817968,7	4769887,6
Корхоналар маҳсулоти (ишлар, хизматлар) ҳажмидан корхоналарнинг амалдаги улгуржи нархларида ~ илмий-техника маҳсулоти, минг сўм	822	-	
Сертификатланган маҳсулот, минг сўм	828	3219711,8	3021468,6

Кўрсаткич номи	Сатр тартиб рақами	Амалда ишлаб чиқарилди	
		Хисобот йилида	Ўтган йилда
A	B	1	2
Ўртча иш ҳақи ва бошқа ўртча миқдорларни хисоблаш учун қабул қилинадиган саноат ишлаб чиқариш ходимлари сони киши	829	134	128
Ундан илмий ташкилотлар ходимлари*	830	-	-
Маълумот учун: Туталланмаган ишлаб чиқариш қолдиклари, ўзи ишлаб чиқарган ярим тайёр маҳсулотлар ва асбоблар ўзгариши корхоналарнинг амалдаги улгуржи нархларида**) ўсиш (+)	843	18797,4	16322,3
Камайиш (-)	844	-	-

*Режага мувофик илмий-техника маҳсулот ишлаб чиқаришнинг умумий ҳажмига киритиладиган корхоналар (бирлашмалар) тўлдирадилар.

"Махсулот (ишлар, хизматлар) ҳажмига тугалланмаган ишлаб чиқариш қолдиқлари, ўзи ишлаб чиқарган ярим тайёр махсулотлар ва асбоблар ўзгариши киритилмайдиган корхона тўлдиради.

СПРАВКА - КОД 813

Кўрсатқичноми	Сатр тартиб рақами	Амалдаги хисобот йил учун
A	Б	1
Транспорт хизматлари корхоналарнинг амалдаги улгуржи нархида, минг сўм	887	69752,1
Шу жумладан: Темир йўл транспорти хизмати	888	57634,8
Назорат сумма (корхона ва ташкилотлар тўлдирмайди)	993	X

"_____ 20__йРахбар_____

М.У.Бош бухгалтер_____

Ижрочининг исми-шарифи ва телефон раками _____

Ҳисобот Ўзбекистон Республикаси «Давлат статистикаси тўғрисида»ги Қонунига асосан тақдим этилади.

ДАВЛАТ СТАТИСТИКА ҲИСОБОТИ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
БХУТ бўйича хужжат шакли	КТУТ бўйича ҳисобот тузувчи ташкилот	СТИР солик ттловчининг идентификация рақами	ХХТУТ бўйича тармоқ	ИФУТ бўйича фаолият тури	ДБИБТ бўйича вазирлдик, бирлашма, уюшма	МХОБТ бўйича худуд	ТҲШТ бўйича ташкилий-хуқуқий шакли	МШТ бўйича мулкчилик шакли
<i>Ҳос рақамлари</i>								
<i>Ҳос рақамларни ҳисобот тузувчи ташкилот қўяди</i>								

ФОРМА № 1-Т (годовая)

Кимга тақдим этилади: <i>Мирзо Улугбек тумана Статистика бўлими</i>	Ўзбекистон республикаси Макроиктисодиёт ва статистика вазирлиги 2001 йил 02 октябр 26-сонли Қарори билан тасдиқлантан.
Қабул қилувчининг манзили: <i>Тошкеит шаҳар Мирзо Бойот кўча си 56 уй</i>	
Вазирлик, идора, уюшма: <i>"Ўзбекенгилсаюат"</i>	
Бирлашма, корхона, ташкилот: <i>"ABC" акционерлик жамияти</i>	
Манзили: <i>Тошкеит шаҳри Ахмад Дониш кўчаси 27 уй</i>	
Асосий фаолият тури: <i>Саноат мацсулотлари ишилаб чиқарни</i>	
Ташкилий-хуқуқий шакли: <i>акционерлик</i>	
Мулкчилик шакли: <i>ҳиссадорлик-жамоа</i>	

2004 ЙИЛНИНГ ЙИЛЛИК МЕҲНАТ ҲИСОБОТИ

	Сатр хос рака- ми	Тармок хос раками	Хисобо т даврида ходим- ларнинг рўйхат- даги ўртач а сони (ўрин- дошлар -сиз), киши	Ўртача иш хақи ва бошка ўртача миқдорларни хисоблаш учун қабул килинадиган ходимлар сони, киши	Руйхатда ва рўйхатдан ташкари таркибдаги ходимлар иш хақи фонди, пул ва натурал шаклларда, минг сўм						Шу жумладан: Рўйхатдаги ходимлар (ўриндошлар билан)				Илохи рига рўйхат- даги ходим- лар (ўрин- дош- ларсиз) сони, жами киши	Шу жумла- дан: Маъ- мурий- бошка- рув ходим- лари, киши	
					жами	Шу жум- ла дан аёл- лар	2-устундан Иш- чила- р	Хиз- мат- чила- р	жами	Шу жумладан : Аёллар	6-устундан Ишчилар	Хизмат- чила- р	жами	Шу жумладан : Аёллар	10-устундан Ишчилар	Хизмат- чила- р	
А	Б	В	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Корхоналар бўйича жами (2сатр+3сатр)	1		159	134	87	109	25 (Н, 7,4)	664082,4	405682,1	496618,7	167463,7	664082,4	405682,1	496618,7	167463,7	159	25
Асосий фаолият	2		141	116	76	91	25	514937,4	367234,5	347473,7	167463,7	514937,4	367234,5	347473,7	167463,7	145	25
Асосий бўлмаган фаолият			18	18	11	18		149145,0	38447,6	149145,0		149145,0	38447,6	149145,0		14	-
Шу жумладан: ёрдамчи саноат корхоналари	4	10000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ёрдамчи кишлоп хўжалик корхоналари	5	X)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ўрмон хўжалиги	6	32000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Темир йўл транспорти	7	51114	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Сув транспорти	8	51200	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Автомобиль транспорти	9	51121	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Транспортнинг бошка турлари	10	51400	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Алокা	11	52100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Хўжалик усулида бнно			10	10	4	10	-	101086,4	12387,6	101086,4	-	101086,4	12387,6	101086,4	-	10	-

ва иншоотларни капитал таъмирлашни амалга ошириш	12	62000																		
Пудрат усулида	13	63000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
савдо	14	71211	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Умумовкатланиш	15	71310	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Таҳририят ва нашиётлар	16	87100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Қишлоқ хўжалиги	17	81000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Үй-жой хўжалиги	18	90100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Коммунал корхоналари	19	90213	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Тиббиёт муассасалари	20	91510	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Дам олиш уйлари, пансионатлар, болалар ёзги оромгоҳлари ва бошкалар	21	91610	8	8	7	8		48058,6	26060,0	48058,6		48058,6	26060,0	48058,6		4				
ўқув юртлари ва курслар	22	92200	-	-	-	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Болалар богчалари ва яслилар	23	92400					—			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Маданий- маърифий муассасалар	24	93100								-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Бошқа ташкилотлар	25				-	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

Улардан	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

X) - "В" устунида фаолият турига қараб хос раками қўлда ёзилади: дехкончилик - хос раками 21100, чорвачилик - хос ранами 21200

МАЪЛУМОТ УЧУН: Штат жадвали бўйича маъмурий бошқарув ходимлари _____ киши

(31)

ЭСЛАТМА: Ҳисобот Ўзбекистон Республикаси Макроиқтисодиёт ва статистика вазирлиги 1998 йил 26 октябрь 33-сонли қарори билан тасдиқланган ёлланиб ишлаётганлар сони ва иш ҳаки статистикаси бўйича Йўрикнома асосида тўлдирилади. Лавозимларни маъмурий - бошқарув ходимлари сирасига киритиш корхона ва ташкилот учун тасдиқланган маъмурий бошқарув ходимлариниш лавозимлар номенклатураси асосида амалга оширилади.

20 ____ “ ____ ” _____

Раҳбар: _____

ижрочининг фамилияси ва телефон раками _____

Бош бухгалтер: _____

Ҳисобот Ўзбекистон Республикаси «Давлат статистикаси тўғрисида»ги Қонунига асосан тақдим этилади.

ДАВЛАТ СТАТИСТИКА ҲИСОБОТИ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
БХУТ бўйича хужжат шакли	КТУТ бўйича ҳисобот тузувчи ташкилот	СТИР солиқ ттловчининг идентификация рақами	ХХТУТ бўйича тармок	ИФУТ бўйича фаолият тури	ДБИБТ бўйича вазирлдик, бирлашма, уюшма	МХОБТ бўйича худуд	ТҲШТ бўйича ташкилий-хуқуқий шакли	МШТ бўйича мулкчилик шакли
<i>Ҳос рақамлари</i>								
<i>Ҳос рақамларни ҳисобот тузувчи ташкилот қўяди</i>								

ФОРМА № 1-Т

Кимга тақдим этилади: <i>Мирзо Улугбек тумана Статистика бўлими</i>	<p>Ўзбекистон республикаси Макроиктисодиёт ва статистика вазирлиги 2001 йил 24 август 08-сонли Қарори билан тасдиқлантан.</p> <p style="text-align: center;">ОЙЛИК</p> <p>Корхона ва ташкилотлар ҳисобот даиридан кейин 3-куни ўз жойидаги статистика органига, банк муассасасига (мартб, июн, сентябр, декабр) тақдим этадилар</p>
Қабул қилувчининг манзили: <i>Тошкеит шаҳар Мирзо Бойот кўча си 56 уй</i>	
Вазирлик, идора, уюшма: <i>"Ўзбекенгилсаюат"</i>	
Бирлашма, корхона, ташкилот: <i>"ABC" акционерлик жамияти</i>	
Манзили: <i>Тошкеит шаҳри Аҳмад Донии кўчаси 27 уй</i>	
Асосий фаолият тури: <i>Саноат мацсулотлари ишилаб чиқарни</i>	
Ташкилий-хуқукий шакли: <i>акционерлик</i>	
Мулкчилик шакли: <i>ҳиссадорлик-жамоа</i>	

20 ИИЛ ойи
МЕХНАТ ҲИСОБОТИ

1. Ходимлар сони ва меҳнат ҳақи

Кўрсаткичлар ними	Сатр хос раками	Ҳисобот йилида		
		Йил бошидан	Чоракда	Ой мобай- нида
1	2	3	4	5
Ўртача иш ҳақи ва бошқа ўртача миқдорларни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ходимлар сони, киши	01	159		
Шу жумладан, асосий фаолият билан шуғулланувчилар	02	134		
Рўйхатда ва рўйхатдан ташқари бўлган ишчилар иш ҳақи фонди, пул ва натура л шаклларда, минг сўм	03			
Шу жумладан:	04			
Рўйхатдаги ходимлар таркиби, ўриндошлар билан				
Меҳнат ҳақи бериш бўйича муддати ўтиб кетган қарз (солиқ ва бошқа ушлаб қолишларни чегириб, ўтган даврдан қолган қарзни кўшган ҳолда), ҳисобот даври охирига - жами, минг сўм	05	3801,6		
Шу жумладан:	06			
Ҳисоб рақамида маблағ йўқлиги сабабли				
Амалда ишлаган киши - соат сони, минг	07	286,8		
Ҳисобот тақдим этувчи субъект таркибига кирувчи юридик шахслар сони	08	-		

2. Ходимлар сони ва ишчи кучи харакати

Курсатқичлар номи	Сатр хос раками	----- чоракда
Ҳисобот даври бошига рўйхатдаги ходимлар (ишчилар) сони (ўриндошларсиз)	10	132
Кабул қилинган ходимлар - жами	11	10
Кетган ходимлар - жами	12	8
Улардан: Ходимлар сони қисқариши муносабати Билан ва нафакага чиққанлиги сабабли	13	2
ўз ихтиёрига кўра	14	4
Меҳнат интизомини бузганлиги учун		2
Ҳисобот даври охирига рўйхатдаги ходимлар (ишчилар) (ўриндошларсиз), сони	15	134
бошқа корхона ва ташкилотлардан қабул қилинган ўриндошлар сони	16	-
Пудрат шартномаси асосида ишлаётган ходимлар сони	17	-

Шу жумладан: Корхонада ишловчилар рўйхати таркибида бўлмаганлар	18	-
Бошқа корхоналардан қабул қилинган ўриндошлар иш ҳақи фонди, минг сўм	19	
Мазкур корхона рўйхати таркибида турмайдиган, пудрат шартномаси асосида иш ловчи ходимлар иш ҳақи фонди, минг сўм	20	
Тўлиқсиз иш куни ёки тўлиқсиз иш ҳафтасида ишловчилар сони - жами	21	-
Шу жумладан, ишлаб чикариш ҳажми кискариши сабабли кўрсатилган иш режимига ўтказилганлар	22	-
Иш ҳақи сақланмаган (қисман сақлашсан) мажбурий таътилда бўлган ходимлар сони - жами	23	-
Шу жумладан, иш ҳақи сақланмаган ҳолда	24	-
23-сатрда кўрсатилган ходимлар бўйича киши - кунлар таътиллар сони	25	-
Ҳисобот даври охирига иш ўринлари сони, ўрин	26	-
Янги очилган иш ўринлари сони, ўрин	27	8
Ҳисобот даври охирига мавжуд бўш иш ўринлар сони, ўрин	28	2
Бу ўринларга талаб қилинадиган ходимлар сони	29	2
Биринчи сменада ишлаётганлар сони	30	-
01-сатрдан чет эл фуқаролари, сони	31	-
15-сатрдан маъмурий-бошқарув ходимлари	32	7

Маълумот учун: Штат жадвали бўйича маъмурий - бошқарув ходимлар сони

20 ____ йил « ____ » _____ М.Ў. Рахбар _____

Бош бухгалтер _____

ижрочининг фамилияси ва телефон рақами _____

Ўзбекистон Республикаси Молия
вазирлигининг 2002 йил 27 декабрдаги
140-сонли буйруғига 1-сонли илова

Приложение №1
к приказу Министерства финансов
Республики Ўзбекистан от 27 декабря
2002 года №140

**БУХГАЛТЕРИЯ БАЛАНСИ (1-сонли шакл) БУХГАЛТЕРСКИЙ
БАЛАНС (форма №1)**

1-январ____2004 йилга на _____ 200__ год Корхона, ташкилот: " <i>ABC</i> " <i>акционерлик жасамияти</i> Тармоқ: " <i>Енгилсаноат</i> " Ташкилий-хуқуқий шакли: <i>акционерлик</i> Мулкчилик шакли: <i>хиссадорлик -жамоа</i> Вазирлик, идора ва бошқалар: <i>"Ўзбекенгилсаноат"</i> Солик тўловчининг идентификацией раками: 0158937 Худуд: <i>Мирзо Улугбек тумани</i> <i>Манзил: Тошкент шаҳри Аҳмад</i> <i>Дониш кўчаси 27 уй</i> Ўлчов бирлиги, <i>минг сўм</i>

БХУТ бўйича 1-шакл
КТУТ бўйича
ХХТУТ бўйича
ТҲШТ бўйича
МШТ бўйича
ДБИБТ бўйича
СТИР
МҲОБТ
Жўнатилган сана
Қабул қилинган сана

Кодлар
0710001

Тақдим қилиш муддати: **25.01.2006** й

Күрсатқышлар номи Наименование показателя	Сатр раками Код стр.	Хисобот даври бошига На начало отчетного периода	Хисобот даври охирига Наконец отчетного периода
1	2	3	4
А К Т И В			
I. УЗОҚ МУДДАТЛИ АКТИВЛАР I. ДОЛГОСРОЧНЫЕ АКТИВЫ			
Асосий воситалар:			
Основные средства:			
Бошланғич (тикланиш) қыймат (0100, 0300) Первоначальная (восстановительная) стоимость	010	1520147,6	3271538,0
Эскириш суммаси (0200) Сумма износа	011	216380,6	668925,5
Қолдик (баланс) қыймат (010-011 сатр) Остаточная (балансовая) стоимость	012	1303767,0	2602612,5
Номоддий активлар:			
Нематериальные активы:			
Бошланғич қыймат (0400) Первоначальная стоимость	020	3866,4	5350,5
Амортизация суммаси (0500) Сумма амортизации	021	1572,5	2493,3
Қолдик (баланс) қыймат (020-021 сатр) Остаточная (балансовая) стоимость	022	2293,9	2857,2
Узок муддатли инвестициялар, жами (040+050+060+070+080 сатрлар), шу жумладан: Долгосрочные инвестиции, всего (040+050+060+070+080), в том числе:	030	296515,7	300986,5
Қимматли қофозлар (0610) Ценные бумаги	040		
Шұйба хұжалик жамиятларига инвестициялар (0620)	050		
Инвестиции в дочерние хозяйственные общества			
Қарам хұжалик жамиятларига инвестициялар (0630) Инвестиции в зависимые хозяйственные общества	060		
Хорижий сармоя иштирокидаги корхоналарга инвестициялар (0640) Инвестиции в предприятие с иностранным капиталом	070		
Бошқа узок муддатли инвестициялар (0690) Прочие долгосрочные инвестиции	080		
Үрнатиладиган асбоб-ускуналар (0700) Оборудование к установке	090		
Капитал қўйилмалар (0800) Капитальные вложения	100	603229,2	640120,4
Узок муддатли дебиторлик карзлари (0910, 0920,	ПО	20704,8	-

0930, 0940)			
Долгосрочная дебиторская задолженность			
Шундан: муддати кечикирилганлари Из неё: просроченная	111		
Узок, муддатли кечикирилган харажатлар (0950, 0960, 0990)	120		
Долгосрочные отсроченные расходы			
1-бўйим бўйича жами (012+022+030+090+100+110+120 сатрлар)	130	2226510,6	3546576,6
Итого по разделу I (стр. 012+022+030+090+100+110+120)			
II. ЖОРИЙ АКТИВЛАР II. ТЕКУЩИЕ АКТИВЫ			
Товар-моддий захиралар, жами (150+160+170+180 сатрлар), шу жумладан: Товарно- материальные запасы, всего (стр. 150+160+170+180), в том числе:	140	171321,8	227414,2
Ишлаб чиқариш захиралари (1000, 1100, 1500, 1600) Производственные запасы	150	161448,4	224264,2
Тугалланмаган ишлаб чиқариш (2000, 2100, 2300, 2700) Незавершенное производство	160		
Тайёр маҳсулот (2800) Готовая продукция	170		
Товарлар (2900 дан 2980 нинг айрмаси) Товары	180	9873,4	3150,0
Келгуси давр харажатлари (3100) Расходы будущих периодов	190	8224,5	16003,1
Муддати кечикирилган харажатлар (3200) Отсроченные расходы	200		
Дебиторлар, жами (220+230+240+250+260+270+280+290+300+310 сатрлар) Дебиторы, всего (стр. 220+230+240+250+260+270+280+290+300+310)	210	339592,0	984633,7
Щулардан: муддати ўтгани (кечикирилганлари) Из неё: просроченная	211		169,2
Харидорлар ва буюртмачиларнинг қарзлари (4000 дан 4900 нинг айрмаси) Задолженность покупателей и заказчиков	220	4271,3	77415,2
Алохида бўлинмаларнинг қарзлари (4110) Задолженность обособленных подразделений	230	250882,1	480048,3
Шўъба ва қарам хўжалик жамиятларининг қарзлари (4120) Задолженность дочерних и зависимых хозяйственных обществ	240		355967,1
Ходимларга берилган бўнаклар (4200) Авансы, выданные персоналу	250		
Мол етказиб берувчилар ва пудратчиларга берилган бўнаклар (4300) Авансы, выданные поставщикам и подрядчикам	260		6165,1
Бюджетга солиқлар ва йиғимлар бўйича бўнак	270	24773,6	16518,6

тўловлари (4400)			
Авансовые платежи по налогам и сборам в бюджет			
Мақсадли давлат жамғармалари ва сұғарталар бўйича бўнак тўловлари (4500) Авансовые платежи в государственные целевые фонды и по страхованию	280		
Таъсисчиларнинг устав капиталига улушлар бўйича карзлари (4600)	290		
Задолженность учредителей по вкладам в уставный капитал			
Ходимларнинг бошқа операциялар бўйича карзлари (4700)	300		
Задолженность персонала по прочим операциям			
Бошқа дебиторлик карзлари (4800) Прочие дебиторские задолженности	310	59665,0	48519,4
Пул маблағлари, жами (330+340+350+360 сатрлар), шу жумладан: Денежные средства, всего (стр. 330+340+350+360), в том числе:	320	240164,2	492321,6
Кассадаги пул маблағлари (5000) Денежные средства в кассе	330	910,1	1037,5
Ҳисоб-китоб варагидаги пул маблағлари (5100) Денежные средства на расчетном счете	340	196000,3	305000,4
Хорижий валютадаги пул маблағлари (5200) Денежные средства в иностранной валюте	350	43241,5	186224,7
Бошқа пул маблағлари ва эквивалент лар (5500, 5600, 5700) Прочие денежные средства и эквиваленты	360	12,3	59,0
Қисқа муддатли инвестициялар (5800) Краткосрочные инвестиции	370	621534,0	934000,0
Бошқа жорий активлар (5900) Прочие текущие активы	380		
П-бўлим бўйича жами (140+190+200+210+320+370+380 сатрлар)	390	1380836,5	2654372,6
Итого по разделу II (стр. 140+190+200+210+320+370+380)			
БАЛАНС АКТИВИ БЎЙИЧА ЖАМИ (130+390 сатрлар) ВСЕГО ПО АКТИВУ БАЛАНСА (стр. 130+390)	400	3607347,1	6200949,2
П А С С И В			
I. УЗ МАБЛАҒЛАРИ МАНБАЛАРИ I. ИСТОЧНИКИ СОБСТВЕННЫХ СРЕДСТВ			
Устав капитали (8300) Уставный капитал	410	2000000,0	2000000,0
Кўшилган капитал (8400) Добавленный капитал	420		
Резерв (захира) капитал (8500) Резервный капитал	430	27130,0	1100846,8
Сотиб олинган ўз акциялари (8600) Выкупленные собственные акции	440	3184,5	
Таксимланмаган фойда (Қопланмаган зарар)	450	193036,0	256165,3

(8700) Нераспределенная прибыль (непокрытий убыток)			
Мақсадлы тушумлар (8800) Целевые поступления	460	1225762,3	947403,2
Бўлгуси харажатлар ва тўловлар заҳиралари (8900) Резервы предстоящих расходов и платежей	470	100,4	' 10,4
<i>I-бўйимча жами (410+420+430+440+450+4604-470 сатрлар)</i> <i>Итого по разделу I (стр. 410+420+430+440+450+460+470)</i>	480	3449213,2	4304425,7
II. МАЖБУРИЯТЛАР II. ОБЯЗАТЕЛЬСТВА			
Узок, муддатли мажбуриятлар, жами (500+510+520+530+540+550+560+570+580+590 сатрлар) Долгосрочные обязательства, всего	490	-	-
Шу жумладан: узок, муддатли кредиторлик қарзлари (500+520+540+560+590 сатрлар) В том числе: долгосрочная кредиторская задолженность	491		
Улардан: муддати кечиктирилган узок, муддатли кредиторлик қарзлари Из неё: просроченная долгосрочная кредиторская задолженность	492		
Махсулот етказиб берувчилар ва пурратчилардан узок, муддатли қарзлар (7000) Долгосрочная задолженность поставщикам и подрядчикам	500		
Алоҳида бўлинмалардан узок муддатли қарзлар (7110) Долгосрочная задолженность обособленным подразделениям	510		
Шўъба ва қарам хўжалик жамиятларидан узок, муддатли қарзлар (7120) Долгосрочная задолженность дочерним и зависимым хозяйственным обществам	520		
Муддати кечиктирилган узок, муддатли даромадлар (7210, 7220, 7230) Долгосрочные отсроченные доходы	530		
Солиқлар ва мажбурий тўловлар бўйича муддати кечиктирилган узок муддатли мажбуриятлар (7240) Долгосрочные отсроченные обязательства по налогам и обязательным платежам	540		
Муддати кечиктирилган бошқа узоқ муддатли мажбуриятлар (7250, 7290) Прочие долгосрочные отсроченные обязательства	550		
Харидорлар ва буюртмачилардан олинган	560		

бўнаклар (7300) Авансы, полученные от покупателей и заказчиков			
Узок, муддатли банк кредитлари (7810) Долгосрочные банковские кредиты	570		
Узок, муддатли қарзлар (7820, 7830, 7840) Долгосрочные займы	580		
Бошка узок, муддатли кредиторлик карзлари (7900) Прочие долгосрочные кредиторские задолженности	590		
Жорий мажбуриятлар, жами (610+620+630+640+650+660+670+680+690+700 +710+720+730+740+750+760 сатрлар) Текущие обязательства, всего (стр.610+620+630+640+650+660+670+680+690+7 00+710+720+730+740+750+760)	600	158133,9	1896523,7
Шу жумладан: жорий кредиторлик карзлари (610+630+650+670+680+690+700+710+720+760 сатрлар) В том числе: текущая кредиторская задолженность (стр.610+630+650+670+680+690+700+710+720+760)	601		
Улардан: муддати ўтган (кечикирилган) жорий кредиторлик карзлари Из неё: просроченная текущая кредиторская задолженность	602		
Махсулот етказиб берувчилар ва пурратчилардан карзлар (6000) Задолженность поставщиками и подрядчикам	610	3624,8	2139,6
Алоҳида бўлинмалардан карзлар (6110) Задолженность обособленным подразделениям	620		
Шўъба ва қарам хўжалик жамиятларидан қарзлар (6120) Задолженность дочерним и зависимым хозяйственным обществам	630		
Муддати кечикирилган даромадлар (6210, 6220, 6230) Отсроченные доходы	640		
Солиқлар ва мажбурий тўловлар бўйича муддати ўтган (кечикирилган) мажбуриятлар (6240) Отсроченные обязательства по налогам и обязательным платежам	650		
Муддати ўтган (кечикирилган) бошка мажбуриятлар (6250, 6290) Прочие отсроченные обязательства	660		
Олинган бўнаклар (6300) Полученные авансы	670	-	1671437,2
Бюджетга тўловлар бўйича қарзлар (6400) Задолженность по платежам в бюджет	680	22983,4	36808,7
Сугурталаш бўйича қарзлар (6510) Задолженность по страхованию	690		

Давлатнинг мақсадли жамғармаларига тўловлар бўйича қарзлар (6520) Задолженность по платежам в государственные целевые фонды	700	33984,7	65850,6
Таъсисчиларга қарзлар (6600) Задолженность учредителям	710		
Мехнатга ҳак тўлаш бўйича қарзлар (6700) Задолженность по оплате труда	720	23910,7	90638,5
Қисқа муддатли банк кредитлари (6810) краткосрочные банковские кредиты	730	43631,5	1022,9
Қисқа муддатли қарзлар (6820, 6830, 6840) краткосрочные займы	740		
Узоқ муддатли мажбуриятларнинг жорий қисми (6950) Текущая часть долгосрочных обязательств	750		
Бошқа кредиторлик қарзлари (6900, бундан 6959 муста сно) Прочие кредиторские задолженности	760	29998,8	28626,2
П-бўлим бўйича жами (490+600 сатрлар) Итого по разделу II (стр. 490+600)	770	158133,9	1896523,7
БАЛАНС ПАССИВИ БЎЙИЧА ЖАМИ (480+770 сатрлар) ВСЕГО ПО ПАССИВУ БАЛАНСА (стр. 480+770)	780	36073474	6200949,2

**Балансданташқарисчётлардахисобгаолинадиганқийматликларнинг
мавжудлигитўгрисида маълумот**

Справка о наличии ценностей, учитываемых на забалансовых счётах

Кўрсаткичлар номи Наименование показателя	Сатр коди Код строки	Ҳисобот даври бошига На начало отчетного периода	Ҳисобот даври охирига На конец отчетного периода
1	2	3	4
Қисқа муддатли ижарага олинган асосий воситалар (001) основные средства, полученные по краткосрочной аренде (001)	790	7800	6540
Масъул сақлашга қабул қилинган товар-моддий қийматликлар (002) Товарно-материалные ценности, принятые на ответственное хранение (002)	800	12124	14527
Қайта ишлишга қабул қилинган материалыллар (003) Материалы, принятые в переработку (003)	810	-	-
Комиссияга қабул қилинган товарлар	820	1029	963

Товары, принятые на комиссию (004)			
Ўрнатиш учун қабул қилинган ускуналар (005) Оборудование, принятое для монтажа (005)	830	9628	6450
Қатый ҳисобот бланкалари (006) Бланки строгой отчетности (006)	840	-	-
Тўловга қобилиятсиз дебиторларнинг заарга хисобдан чиқарилган карзи (007) Списанная в убыток задолженность неплатежеспособных дебиторов (007)	850	-	-
Олинган мажбурият ва тўловларнинг таъминоти (008) Обеспечение обязательств и платежей -полученные (008)	860	-	-
Берилган мажбурият ва тўловларнинг таъминоти (009) Обеспечение обязательств и платежей -выданные (009)	870	-	-
Узоқ муддатли ижара шартномасига асосан берилган асосий воситалар (010) Основные средства, сданные по договору долгосрочной аренды (010)	880	-	-
Ссуда шартномаси бўйича олинган мулклар (011) Имущество, полученное по договору ссуды (011)	890	-	-
Келгуси даврларда солиқ солинадиган базадан чиқариладиган харажатлар (012) Расходы, исключаемые из налогооблагаемой базы следующих периодов (012)	900	17540	18462
Вактнчалик солиқ имтиёзлари (турлари бўйича) (013) Временные налоговые льготы (по видам) (013)	910	-	-
Фойдаланишдаги инвентар ва хўжалик жиҳозлари (014) Инвентарь и хозяйствственные принадлежности в эксплуатации (014)	920	5792,8	6814,6

Рахбар

Руководитель _____

Бош бухгалтер

Главный бухгалтер _____

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг 2002 йил 27 декабрдаги 140-сонли буйрутига 1-сонли илова

Приложение №1
к приказу Министерства финансов
Республики Узбекистан от 27 декабря
2002 года №140

**МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР ТҮГРИСИДАГИ ҲИСОБОТ (2-сонли
шакл) ОТЧЕТ О ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТАХ**

(форма №2)

1-январ____2004 йилга на _____ 200__ год Корхона, ташкилот: "ABC" <i>акционерлик жамияти</i> Тармоқ: "Енгилсаноат" Ташкилий-хўкукий шакли: акционерлик Мулкчилик шакли: хиссадорлик -жамоа Вазирлик, идора ва бошқалар: "Ўзбекенгилсаноат" Солик тўловчининг идентификацией раками: 0158937 Худуд: <i>Мирзо Улугбек тумани</i> Манзил: Тошкент шаҳри Аҳмад Дониш кўчаси 27 уй Ўлчов бирлиги, минг сўм
--

БХУТ бўйича 2-шакл
КТУТ бўйича
ХХТУТ бўйича
ТХШТ бўйича
МШТ бўйича
ДБИБТ бўйича
СТИР
МҲОБТ
Жўнатилган сана
Қабул қилинган сана

Кодлар
0710002

Тақдим қилиш муддати: **25.01.2006 й**

Кўрсаткичлар номи Наименование показателя	Сатр коди Код стр.	Ўтган йилнииг шу даврида За соответствующий период прошлого года		Хисобот даврида За отчетный период	
		Даромадлар (фойда) Доходы (прибыль)	Харажат лар (зарар) Расходы (убытки)	Даромад- лар (фойда] Доходы (прибыл	Харажат лар (зарар) Расходы (убытки)
1	2	3	4	5	6
Махсулот (товар, иш ва хизмат)ларни сотишдан соғ тушум Чистая выручка от реализации продукции (товаров, работ и услуг)	010	4035485,8	X	4517395,6	X
Сотилган махсулот (товар, иш ва хизмат)ларнинг таннаҳи Себестоимость реализованной продукции (товаров, работ и услуг)	020	X	2777126,7	X	1725282,9
Махсулот (товар, иш ва хизмат)ларни сотишнинг ялпи фойдаси (зарари) (сатр 010-020) Валовая прибыль (убыток) от реализации продукции (товаров, работ и услуг) (стр. 010-020)	030	1258359,1		2792112,7	
Давр харажатлари, жами (сатр. 050+060+070+080), шу жумладан: Расходы периода, всего (стр. 050+060+070+080), в том числе:	040	X	3358660,5	X	4320200,4
Сотиш харажатлари Расходы по реализации	050	X	209658,0	X	366798,6
Маъмурий харажатлар Административные расходы	060	X	1444062,3	X	2256021, 4
Бошка операцион харажатлар Прочие операционные расходы	070	X	1704940,2	X	1697380, 4
Келгусида соликда тортиладиган базадан чиқариладиган ҳисобот даври харажатлари Расходы отчетного периода, исключаемые из налогооблагаемой базы в будущем	080	X		X	

Асосий фаолиятнинг бошқа даромадлари Прочие доходы от основной деятельности	090	469823,4	X	1703000,8	X
Асосий фаолиятнинг фойдаси (зарари) (сатр. 030-040+090) Прибыль (убыток) от основной деятельности (стр. 030-040+090)	100		1630478,0	174913,1	
Молиявий фаолиятнинг даромадлари, жами (сатр. 120+130+140+150+160), шу жумладан: Доходы от финансовой деятельности, всего (стр. 120+130+140+150+160), в том числе:	ПО		X		X
Дивиденды шаклидаги даромадлар Доходы в виде дивидендов	120	422509,6	X	218253,9	X
Фоизлар шаклидаги даромадлар Доходы в виде процентов	130	1711781,4	X	294266,2	X
Узок, муддатли ижара (молиявий лизинг)дан даромадлар Доходы от долгосрочной аренды (финансовый лизинг)	140		X		X
Валюта курси фарқидан даромадлар Доходы от валютных курсовых разниц	150	31767,9	X	80731,9	X
Молиявий фаолиятнинг бошқа даромадлари Прочие доходы от финансовой деятельности	160	22581,7	X	-	X
Молиявий фаолият бўйича харажатлар (сатр. 180+190+200+210), шу жумладан: Расходы по финансовой деятельности (стр. 180+190+200+210), в том числе:	170	X		X	
Фоизлар шаклидаги харажатлар Расходы в виде процентов	180	X		X	

Узок, муддатли ижара (молявий лизинг) бўйича фоизлар шаклидаги харажатлар Расходы в виде процентов по долгосрочной аренде (финансовому лизингу)	190	X		X	
Валюта курси фарқидан зарарлар Убытки от валютных курсовых разниц	200	X		X	
Молявий фаолият бўйича бошқа харажатлар Прочие расходы по финансовой деятельности	210	X		X	
Умумхўжалик фаолиятининг фойдаси (зарари) (сатр. 100+110-170) Прибыль (убыток) от общехозяйственной деятельности (стр. 100+110-170)	220	558162,6		7681654	
Фавқулоддаги фойда ва зарарлар Чрезвычайные прибыли и убытки	230				
Даромад (фойда) солигини тўлагунга қадар фойда (зарар) (сатр. 220+/-230) Прибыль (убыток) до уплаты налога на доходы (прибыль) (стр. 220+/-230)	240	558162,6		768165,1	
Даромад (фойда) солиги Налог на доходы (прибыль)	250	X	425367,1	X	565516,8
Фойдадан бошқа соликлар ва йигимлар Прочие налоги и сборы от прибыли	260	X	10623,6	X	16225,1
Ҳисобот даврининг соғ фойдаси (зарари) (сатр. 240-250-260) Чистая прибыль (убыток) отчетного периода (стр. 240-250-260)	270	122171,9		186423,2	

БЮДЖЕТТА ТҮЛОВЛАР ТҮҒРИСИДА МАЪЛУМОТ
СПРАВКА О ПЛАТЕЖАХ В БЮДЖЕТ

Кўрсаткичнинг номи Наименование показателя	Сатр коди Код строки	Хисоб бўйича- тўланади Причитается по расчету	Ҳақиқатда тўланган Фактически внесено
1	2	3	4
Даромад (фойда) солиги, (сатр. 281+282), шу жумладан:	280	565531,3	528722,6
Налог на доходы (прибыль), (стр. 281+282), в том числе:			
Юр и дик шахслардан С юридических лиц	281	565531,3	528722,6
Жисмоний шахслардан С физических лиц	282	-	-
Ялпи тушумдан олинадиган ягона солиқ Единый налог с валовой выручки	290		
Белгиланган даромаддан олинадиган ягона солиқ Единый налог на вмененный доход	300		
Ягона ер солиги Единый земельный налог	310		
Ягона солиқ Единый налог	320		
Қўшилган қиймат солиги налог на добавленную стоимость	330	5401,5	5401,5
Акциз СОЛИГИ Акцизный налог	340		
Ер ости бойликларидан фойдаланганлик учун СОЛИҚ Налог за пользование недрами	350		
Экология солиги Экологический налог	360	24866,1	24866,1
Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ Налог за пользование водными ресурсами	370	475,1	475,1
Импорт бўйича божхона божи Импортные таможенные пошлины	380		
Мол-мулк СОЛИГИ Налог на имущество	390	45816,6	45816,6
Ер солиги Земельный налог	400	13234,2	13234,2
Инфраструктурани ривожлантириш солиги Налог на развитие инфраструктуры	410	16210,7	16210,7
Бошқа солиқлар Прочие налоги	420	1230,4	1230,4
Махаллий бюджеттага йигимлар Сборы в местный бюджет	430		
Бюджетга тўловларнинг кечикирилганлиги учун молиявий жазолар Финансовые санкции за просроченные платежи в бюджет	440		
Жами бюджеттага тўловлар суммаси (280 дан 440 сатргача, 281 ва 282 сатрлардан ташқари) Всего сумма платежей в бюджет (стр. с 280 по 440 кроме стр. 281 и 282)	450		

Рахбар Бошбухгалтер

Руководитель_____

Главный бухгалтер _____

**Ўзбекистон Республикаси Молия
вазирлигининг 2002 йил 27 декабрдаги
140-сонли бўйрурига 1-сонли илова**

Приложение №1
к приказу Министерства финансов
Республики Узбекистан от 27 декабря
2002 года №140

АСОСИЙ ВОСИТАЛАР ҲАРАКАТИ ТҮҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ
(3-соили шакл)
ОТЧЕТ О ДВИЖЕНИИ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ

(форма №3)

1-январ____2004 йилга
на _____ 200__ год
Корхона, ташкилот: "*ABC*"
акционерлик жамияти
Тармоқ: "*Енгилсаноат*"
Ташкилий-хуқуқий шакли:
акционерлик
Мулкчилик шакли:
хиссадорлик -жамоа
Вазирлик, идора ва бошқалар:
"Ўзбекенгилсаноат"
Солик тўловчининг
идентификацией раками:
0158937
ХудУД: *Мирзо Улугбек тумани*
Манзил: *Тошкент шаҳри Аҳмад*
Дониш қўчаси 27 уй
Ўлчов бирлиги, *минг сўм*

Кодлар
0710003

Тақдим қилиш муддати: **25.01.2006 й**

Күрсаткычлар номи Наименование показателя	Сатр рақами Код строки	Бошланғич (тиклаш) қымати				Йигилган амортизация (эскириш) миңдори				Қолдик қымати	
		Йил бошига қолдик	Келиб тушган	Чиқим	Йил охирiga қолдик	Йил бошига қолдик	Келиб тушгани бүйича	Чиқими бүйича	Йил охирiga қолдик	Йил бошига	Йил охирiga
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ер	010	807816,0	-	-	807816,0	-	-	-	-	807816,0	807816,0
Ерни ободонлаштириш	020	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Узок муддатли ижара шартномасидаги асосий воситаларни ободонлаштириш	030	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Бино	040	1030020,0	344663,4	5363,9	1369319,5	150805,3	51579,2	1046,8	211885,4	879214,7	1157434,1
Иншоот	050	9037,1	-	-	9037,1	294,4	775,1	1,8	1067,7	8742,7	7969,4
Узатиш мосламалари	060	2482,8	1443,8	-	3926,6	574,5	153,9	-	728,4	1908,3	3198,2
Машина ва жиҳозлар	070	15139,7	4308,9	3689,6	15759,0	5006,9	2819,7	539,9	7286,7	10132,8	8472,3
Мебел ва офис жиҳозлари	080	76825,6	18095,6	4667,5	90253,7	43300,8	9973,8	2456,4	52369,6	33524,8	37884,1
Компьютер жиҳозлари ва ҳисоблаш техникаси	090	139573,3	73051,9	14809,3	197815,9	70336,1	25535,9	8878,2	92540,8	69237,2	105275,1
Транспорт воситалари	100	444541,3	143904,9	8848,8	579597,4	138999,8	56188,4	2722,9	200863,4	305541,5	378734,0
Ишчи ҳайвонлар	ПО	57,4	-	-	57,4	-	-	-	-	57,4	57,4
Махсулдор ҳайвонлар	120	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Күп йиллик ўсимликлар	130	226,0	45,8	45,8	226,0	8,4	7,0	2,4	13,0	217,6	213,0

Бошқа асосий воситалар	140	105396,9	92791,7	458,8	197729,8	56553,6	39688,5	1266,6	102170,8	48843,3	95559,0
Консервация қилинган асосий воситалар	150	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Узок, мұддатли ижарага олинган асосий воситалар	160	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ЖАМИ асосий воситалар	170	2631116,0	678306,0	37883,7	3271538,0	465879,8	186721,5	16915,0	668925,5	2165236,6	2602612,5
Шулардан: -ишлиб чикариш	171	2631116,0	678306,0	37883,7	3271538,0	465879,8	186721,5	16915,0	668925,5	2165236,6	2602612,5
-ноишлиб чикариш	172	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Маълумот учун:											
Йил давомида сотиб олинган асосий воситалар, жами Шу жумладан:	180					X	X	X	X	X	X
ўз маблағлари ҳисобига	181					X	X	X	X	X	X
Банк кредитлари ҳисобига	182					X	X	X	X	X	X
Бошқа қарзга олинган маблағлар ҳисобига	183					X	X	X	X	X	X
Туталланмаган курилиш	190	296505,4	135264,2	130783,1	300986,5	X	X	X	X	X	X

**Ўзбекистон Республикаси Молия
вазирлигининг 2002 йил 27 декабрдаги
140-сонли бўйругига 1-сонли илова**

Приложение №1
к приказу Министерства финансов
Республики Узбекистан от 27 декабря
2002 года №140

ПУЛ ОҚИМЛАРИ ТҮГРИСИДАГИ ҲИСОБОТ (4-сонли шакл)

ОТЧЕТ О ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ

(форма №4)

1-январ____2004 йилга
на _____ 200__ год
Корхона, ташкилот: "*ABC*"
акционерлик жасамияти
Тармоқ: "*Енгилсаноат*"
Ташкилий-хукукий шакли:
акционерлик
Мулкчилик шакли:
хиссадорлик -жамоа
Вазирлик, идора ва бошқалар:
"Ўзбекенгилсаноат"
Солик тўловчининг
идентификацией раками:
0158937
ХудУД: *Мирзо Улугбек тумани*
Манзил: *Тошкент шаҳри Аҳмад*
Дониш қўчаси 27 уй
Ўлчов бирлиги, минг сўм

Кодлар
0710004

Тақдим қилиш мүддати: **25.01.2006 й**

Кўрсаткичлар номи Наименование показателей	Сатр коди Код стр.	Кирим Приход	Чиқим Расход
1	2	3	4
<i>Операцион фаолият Операционная деятельность</i>			
Махсулот (товар, иш ва хизмат)ларни сотишдан келибтушган пул маблағлари	010	4517395,6	
Денежне поступления от реализации продукции (товаров, работ и услуг)			
Материал, товар, иш ва хизматлар учун мол етказиб берувчиларга тўланган пул маблағлари	020		1725282,9
Денежне виплати поставқикам за материали, товари, работи и услуги			
Ходимларга ва улар номидан тўланган пул маблағлари	030		
Денежне платежи персоналу и от их имени			
Операцион фаолиятнинг бошқа пул тушумлар ва тўловлари	040	1921254,7	4320200,4
Другие денежне поступления и виплати от операционной деятельности			
Жами: операцион фаолиятнинг соф пул кирими / чиқими (сатр. 010-020-030+/-040)	050	6438650,3	6045483,3
Итого :чисти денежней приток/ отток от операционной деятельности (стр. 010-020-030+/-040)			
<i>Инвестиция фаолияти Инвестиционная деятельность</i>			
Асосий воситаларни сотиб олиш ва сотиш	060	1484,1	
Приобретение и продажа основных средств			
Номоддий активларни сотиб олиш ва сотиш	070		
Приобретение и продажа нематериальных активов			
Узоқ ва қисқа муддатли инвестицияларни сотиб олиш в а сотиш	080	349357,3	
Приобретение и продажа долгосрочных и краткосрочных инвестиций			
Инвестицион фаолиятнинг бошқа пул тушумлари ва тўловлари	090		
Другие денежние поступления и виплати от инвестиционной деятельности			
Жами: инвєтицион фаолиятнинг соф пул кирими/чиқими (сатр.060+/-070+/-080+/-090)	100	350841,4	
Итого: чисти денежний приток/отток от инвестиционной деятельности (стр. 060+/-070+/-080+/- 090)			
<i>Молиявий фаолият</i>			
<i>Финансовая деятельность</i>			

Олинган ва тўланган фоизлар Получение и виплаченние проценты	110	374998,1	-
Олинган ва тўланган двидентлар Получение и виплаченние двиденди	120		
Акциялар чиқаришдан ёки хусусий капитал билан боғлиқ бўлган бошқа инструментлардан келган пул тушумлари Денежные поступления от выпуска акций или других инструментов, связанных с собственным капиталом	130		
Хусусий акциялар сотиб олингандаги пул тўловлари Денежне виплати при выкупе собственных акций	140		
Узоқ ва қисқа муддатли кредит ва қарзлар бўйича пул тушумлари ва тўлоалари Денежне поступления и виплати по долгосрочным и краткосрочным кредитам и займам	150		
Узоқ муддатли ижара (молиявий лизинг) бўйича пул тушумлари ва тўловлари Денежне поступления и платежи по долгосрочной аренде (финансовому лизингу)	160		
Молиявий фаолиятнинг бошқа пул тушумлари ва тўловлари Другие денежне поступления и виплати от финансовой деятельности	170		
Жами: молиявий фаолиятнинг соф пул кирим/чиқим (сатр.110+/-120+130-140+/-150+/-160+/-170) Итого: чисти денежна приток/отток от финансовой деятельности (стр.110+/-120+130-140+/-150+/-160+/-170)	180	374998,1	-
Солища тортини Налогообложение			
Тўланган даромад (фойда) солиғи Уплаченний налог на доход (прибыль)	190		565531,2
Тўланган бошқа соликлар Уплаченние прочие налоги	200		16210,7
Жами: тў лап га и соликлар (сатр. 190+200) Итого: уплаченние налоги (стр. 190+200)	210		581741,9
Жами: мол и яви й-хў ж ал и к фаолиятининг соф пул кирими/чиқими (сатр.050+/-100+/-180-210) Итого: чистин денежний приток /отток от финансово-хозяйственной деятельности (стр.050+/-100+/-180-210)	220	537264,6	
Йил бошидаги пул маблаглари Денежные средства на начало года	230	240164,2	
Йил охиридаги пул мабла%лари Денежне средства на конец года	240	492321,6	

Ўзбекистон Республикаси Молия
вазирлигининг 2002 йил 27 декабрдаги
140-сонли бўйруғига 1-сонли илова

Приложение №1
к приказу Министерства финансов
Республики Узбекистан от 27 декабря
2002 года №140

ХУСУСИЙ КАПИТАЛ ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ
(5-сонли шакл)

ОТЧЕТ О СОБСТВЕННОМ КАПИТАЛЕ
(форма №5)

1-январ <u>2004</u> йилга на <u>200</u> год Корхона, ташкилот: " <i>ABC</i> " <i>акционерлик жамияти</i> Тармоқ: " <i>Енгилсаноат</i> " Ташкилий-хуқуқий шакли: <i>акционерлик</i> Мулкчилик шакли: <i>хиссадорлик -жамоа</i> Вазирлик, идора ва бошқалар: <i>"Ўзбекенгилсаноат"</i> Солик тўловчининг идентификацией раками: 0158937 Худуд: <i>Мирзо Улугбек тумани</i> Манзил: <i>Тошкент шаҳри Аҳмад</i> <i>Дониш кўчаси 27 уй</i> Ўлчов бирлиги, <i>минг сўм</i>

БХУТ бўйича 5-шакл
КТУТ бўйича
ХХТУТ бўйича
ТХШТ бўйича
МШТ бўйича
ДБИБТ бўйича
СТИР
МХОБТ
Жўнатилган сана
Қабул қилинган сана

Кодлар
0710005

Тақдим қилиш муддати: **25.01.2006** й

Кўрсаткичлар номи Наименование показателя	Сатр коди Код стр.	Устав капитали Уставный капитал	Қушилган капитал Добавленны й капитал	Резерв капитали Резервный капитал	Тақсимланмаган фойда(қоллан- маган заар)	Сотиб олинган хусусий акциялар Выкупленные собственные акции	Максадли тушумлар ва бошқалар Целевые поступления и прочие	Жами Итого
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Йил бошидаги цолдик <i>Остаток на начало года</i>	010	2000000,0		27130,0	256165,3			2283295,3
Кимматли қоғозлар эмиссияси Эмиссия ценных бумаг				1073716,8				1073716,8
Узок муддатли активларни қайта баҳолаш Переоценка долгосрочных активов капитала								
Устав капиталини шакллантиришда пайдо бўлган валюта курси фарқдари Валютная курсовая разница при формировании уставного								
Резерв капиталига ажратмалар Отчисления в резервный капитал								
Жорий йилнинг тақсимланмаган фойдаси (зарари)					186423,2			186423,2

Нераспределенная прибыль (убыток) текущего года								
Текинга олинган мол-мулк Безвозмездно полученное имущество								
Мақсадли фойдаланиш учун олинган маблағлар Полученные средства по целевому назначению								
Тўланган дивидендер Дивиденды уплаченные								
Хусусий капитал шаклланишининг бошка манбалари Прочие источники формирования собственного капитала								
Йил охиридаги колдиқ	110	2000000,0	-	1100846,8	442588,5	-	-	3543435,3
Хусусий капиталнинг кўпайиши (+) ёки камайиши (-) Увеличение (+) или уменьшение (-) собственного								

капитала								
МАЪЛУМОТ УЧУН: СПРАВОЧНО:								
Чиқарилган акциялар сони, дона Количества выпущенных акций, шт	130							
Шу жумладан: В том числе:								
имтиёзли привилегированные	131							
оддий простые	132							
Акциянинг номинал қиймати Номинальная стоимость акции	140							
Муомаладаги акциялар сони, дона Количество акций в обращении, шт	150							
Шу жумладан: В том числе:								
имтиёзли привилегированные	151							
оддий простые	152							

Рахбар:

Бош хисобчи:

ҚҰШИМЧА МАЪЛУМОТЛАР.

№	Курсатқичлар	Суммаси
1	2	3
1	Саноат ишлаб чиқариш асосий воситаларининг ўртача йиллик қиймати, минг сўмда: (ўтган йили)	1289457,6
2	Машина ва жиҳозларнинг ўртача йиллик қиймати, минг сўмда: (ўтган йили)	14120,6
3	Оборот маблағларининг нормативи, минг сўмда: йил бошига йил охирига	284761,8 301752,4
4	Моддий қийматликлардаги оборот маблағларини ўртача йиллик қиймати, минг сўмда: (ўтган йили)	168952,1
5	Тайёр маҳсулотнинг йил бошига қолдиги, минг сўмда	38416,7
6	Тайёр маҳсулотнинг йил охирига қолдиги, минг сўмда	15514,9
7	Ишлаб чиқариш таннархида, минг сўмда: - тайёр маҳсулотни йил бошига қолдиги тайёр маҳсулотни йил охирига қолдиги - товар маҳсулоти - сотилган маҳсулот - режа бўйича сотиш ҳажми	33718,6 16486,4 1846564,2 1863796,4 1861271,6
8	Маҳсулот бирлигининг баҳоси, сўмда: - "A" маҳсулот - "B" маҳсулот - "C" маҳсулот - "D" маҳсулот -бошқа маҳсулотлар	28400 14300 21250 4710 X
9	Маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми, натура шаклида, дона: - "A" маҳсулот - "B" маҳсулот - "C" маҳсулот - "D" маҳсулот бошқа маҳсулотлар	51214 98716 86314 7318 X
10	Хар бир бирлик маҳсулот ишлаб чиқариш учун сарфланган вакт, норма-соатда: - "A" маҳсулот - "C" маҳсулот	1,2 1,1
11	маҳсулот ишлаб чиқариш маромийлиги, минг сўмда: - биринчи ўн кунликда - иккинчи ўн кунликда - учинчи ўн кунликда	1081646,4 1213416,8 1121753,1
12	олий навли «A» турдаги маҳсулот ишлаб чиқариш, дона	32816

13.	биринчи навли «А» турдаги маҳсулот ишлаб чиқариш, дона	18398
14.	Ишга қабул қилингандар сони, киши: - ўтган йили -хисобот йили	J8 10
15.	Ишдан бўшатилгандар сони, киши: - ўтган йили - ҳисобот йили	6 8
16.	Ишчиларни касби бўйича таъминланиши, киши: -чарм-галантерея маҳсулотларини қирқувчи ва бичувчилар - юқ ташувчи - маҳсулот сифатини текширувчи - тикувчи машинистлар -дастгоҳ усталари	65 15 10 9 10
17.	ищчиларни жами ишлаган киши кунлари, минг киши-кунида: -хисобот йили -ўтган йили	31,28 31,10
18.	ищчиларни жами ишлаган киши соатлари, минг киши-соатда: - ҳисобот йили - ўтган йили	240,8 242,58
19.	Саноат ишлаб чиқариш ходимларининг иш ҳақи фонди, минг сўмда: -ўтган йили -хисобот йили	446618,4 328768,5
20.	Хисобот йилида сотилган маҳсулот ҳажми солиштирма улгуржи баҳода, минг сумда	3439718,1
21.	Ишчиларни йиллик иш ҳақи фонди, минг сўмда: - ўтган йили - ҳисобот йили	324857 250819
22.	Мехнат ресурсларининг таркиби, киши (ўтган йилида): -ищчилар -хизматчилар -раҳбар ходимлар ва мутахассислар -коровуллар -жами саноат ишлаб чиқариш ходимлари	107 12 6 3 128
23.	Корректировка қилинган ищчиларнинг йиллик иш ҳақи фонди, минг сўм	325880,3
24.	Шартнома бўйича етказиб берилмаган маҳсулот ҳажми, минг сўм	18719,8
25.	Корректировка қилинган ищчиларни рўйхат бўйича ўртача сони, киши	108
26.	Олий навли "А" маҳсулот бирлигини баҳоси, сўм	31000

27.	Биринчи навли "А" маҳсулот бирлигини баҳоси, сўм	23588,5
28.	Бир бирлик "А" маҳсулотни ишлаб чиқариш учун материал сарфи: - Сарф миқдори, кг:	
	«N» турдаги материал	0,43
	«P» турдаги материал	0,27
	«S» турдаги материал	0,19
	«T» турдаги материал	0,10
	- Материал баҳоси, сум:	
	«N» турдаги материал	13710
	«P» турдаги материал	8226
	«S» турдаги материал	19816
	«T» турдаги материал	54315
29.	Хисобот даврида ишга қабул қилинганлар сони, киши (ўтган йили)	8
30.	Хисобот даврида ишдан бўшатилганлар сони, киши (ўтган йили): Шундан: - ўз хохишига кўра - меҳнат интизомини бузганлиги учун - ўқишга кирганлиги, нафақага чиққанлиги ва бошқа ижтимоий сабаблар учун	6 41 1
31.	Сотилган маҳсулот, минг сумда (ўтган йили)	3408716,8
32.	Товар маҳсулоти, минг сум: Ҳақиқий ишлаб чиқарилган маҳсулот режадаги структурада: - "A" маҳсулот - "B" маҳсулот - "C" маҳсулот - "D" маҳсулот - бошқа маҳсулотлар	1416718,6 1381416,1 1901716,4 40818,7 98641,8
33.		
34.		
35.		
36.		
37.		

Бизнес режа маълумотлари.

№	Курсатқичлар	Суммаси
1	2	3
1.	Товар маҳсулоти улгуржи баҳоси, минг сўмда	3418716,3
2.	Сотилган маҳсулот, минг сўмда	3436816,4
3.	Тайёр маҳсулотнинг йил бошига қолдиғи, минг сўмда	41418,3
4.	Тайёр маҳсулотнинг йил охирига қолдиғи, минг сўмда	23318,2
5.	Маҳсулот ҳажми, минг сўмда: -амалдаги баҳода -солиштирма баҳода	4804368,8 3418716,3
6.	маҳсулот ассортиментлари, минг сўмда: - "А" маҳсулот - "Б" маҳсулот - "С" маҳсулот - "Д" маҳсулот -бошқа маҳсулотлар	1408640 1304303 1862350 41919 187156,8
7.	маҳсулот ассортиментлари: (ишлаб чиқарилган маҳсулот, дона) - "А" маҳсулот - "Б" маҳсулот - "С" маҳсулот - "Д" маҳсулот -бошқа маҳсулотлар	49600 91210 87640 8900 X
8.	маҳсулот ишлаб чиқариш маромийлиги, минг сўмда: -биринчи ўн кунликда -иккинчи ўн кунликда -учинчи ўн кунликда	1089410 1240600 1088706,3
9.		
10.	олий навли «А» махеулотни ишлаб чиқариш, дона	32200
11.	биринчи навли «А» маҳсулотни ишлаб чиқариш, дона	17400
12.	мехнат ресурсларининг таркиби, киши: -ишчилар хизматчилар -раҳбар ходимлар ва мутахассислар -қоровуллар жами саноат ишлаб чиқариш ходимлари	110 12 7 3 132
13.	ишчиларни жами ишлаган киши кунлари, минг киши-кунида	31,24
14.	ишчиларни жами ишлаган киши соатлари, минг киши-соатда	243,7

15.	маҳсулот ишлаб чиқариш таннархи, минг сўмда	2180716,7
16.	ишчиларни йиллик иш ҳақи фонди, минг сўмда	
17.	Ишчиларни касби бўйича таъминланиши, киши: -чарм-галантерея маҳсулотларини кирқувчи ва бичувчилар -юқ ташувчи -маҳсулот сифатини текширувчи -тикувчи машинистлар -дастгоҳ усталари	64 17 8 11 10
18.	Ишлаб чиқаришдаги моддий харажатлар, минг сўмда	1201416,8
19.	Бир бирлик А маҳсулотни ишлаб чиқариш учун материал сарфи: Сарф миқдори, кг	
	«N» турдаги материал	0,41
	«P» турдаги материал	0,28
	«S» турдаги материал	0,17
	«T» турдаги материал	0,08
	- Материал баҳоси, сум:	
	«N» турдаги материал	14800
	«P» турдаги материал	7910
	«S» турдаги материал	18720
	«T» турдаги материал	48700
20	Саноат ишлаб чиқариш асосий воситаларининг ўртача йиллик қиймати, минг сўмда:	2010451,2
21	Машина ва жихозларнинг ўртача йиллик қиймати, минг сўмда:	14861,8
22	Моддий қийматликлардаги оборот маблағларини ўртача йиллик қиймати, минг сўмда:	185674,5

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

- 1.Ўзбекистон Республикасининг «Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида»ги Конуни. 2013 йил.
- 2.Узбекистан Республикасининг «Аудиторлик фаолияти тўғрисида»ги Конуни. «Узбекистан овози» газетаси 30-май 1996 йил.
- 3.«Маҳсулот (иш, хизмат)лар ишлаб чиқариш харажатларининг таркиби ва молиявий натижаларни шаклланиши» ҳақидаги Низом. Узбекистан Республикаси Молия вазирлиги. 1999 йил.
7. Абдукаримов И.Т. «Молиявий ҳисоботни ўқиши ва таҳлил қилиш йўллари». Т.; «Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси». 1999 йил.
8. Абдуллаев Ё.А., Ибрагимов А.Т., Рахимов М.Ю. «Иқтисодий таҳлил: 100 савол ва жавоб». Т.; «Мехнат» 2001.
9. Артеменко ВТ., Беландир М.В. «Финансовый анализ». Учебное пособие. М.; НГАЭиУ 1997.
- 10.«Анализ финансовой отчетности предприятий при их инвестировании и кредитовании». М.; 2000.
11. Баканов М.И., Шеремет А.Д. «Теория экономического анализа». М.; ««Финансы и статистика» 1999.
12. Бочарев В.В. «Управление денежным оборотом предприятий и корпораций». М.; «Финансы и статистика» 2001.
13. Бочарев В.В. «Финансовый анализ». Санкт-Петербург; «Питер» 2001
14. Ефимова О.В. «О составлении пояснительной записки к годовому отчету». Ж. «Бухгалтерский учет» №1. 1997.
15. Иброхимов А.Т. «Молиявий таҳлил». Т.; «Мехнат» 1995.
16. Ковалев В.В. «Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиции. Анализ отчетности». М.; «Финансы и статистика» 1995.
17. Пардаев М.К., Истроилов Б.И. «Молиявий таҳлил». Т.; «Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси» 1999.

18. Пардаев М.Қ. «Иқтисодий таҳлил назарияси». Самарканд; «Зарафшон» 2001.
19. Тўлаходжаева М.М. «Молиявий ҳисоботни ва молиявий коэффициентларни таҳлил қилиш». Т.; 1996.
20. Савицкая Г.В. «Анализ хозяйственной деятельности предприятий». И.П. «Финанс» 2001.
21. Сорокина О.Н. «Сравнительный анализ в основные приемы трансформации финансовой отчетности в соответствии с международными стандартами». М.; «УМЦ» 2001.
22. Раҳмонов Қ.Р. «Қишлоқ хўжалик корхоналари фаолиятини таҳлил қилиш». Т.; 1996.
23. Ғуломов С.С. «Инвестицияларнинг лойиҳавий таҳлили». Т.; 1998.
24. Шоғиёсов Т.Ш. «Молиявий таҳлил бўйича масалалар тўплами». Тошкент 2000 йил.
25. Абдуганиев А. А., Утемуратова М.П. «Бошқарув таҳлили бўйича масалалар тўплами ҳамда услубий кўрсатмалар». Тошкент 2001 йил.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

Рўйхатга олинди

№ _____
«___» ____ 2020 й.

Тасдиқлайман

Ўқув ва тарбиявий
ишилар бўйича проректори
_____ К.Ж.Мирзайев
«___» ____ 2020 й.

БОШҚАРУВ ТАҲЛИЛИ

ФАН ДАСТУРИ

Билим 100 000 - Гуманитар

соҳаси: 200 000 – Ижтимоий соҳа, иқтисод ва ҳуқук

Таълим 110 000 - Педагогика

соҳаси: 230 000 – Иқтисод

Таълим **5230100** - Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича)
йўналиши:

5230200 - Менежмент (соҳалар бўйича)

5231700 - Кадрлар менежменти

5111000 - Касб таълими: иқтисодиёт

5230500 - Божхона иши

5230800 - Солиқлар ва солиққа тортиш

5230700 - Банк иши

Самарқанд-2020

Фан дастури Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти ўкув-услубий кенгашининг 2020 йил “__” ____ даги __-сон мажлис баённомаси билан макулланган.

Фан дастури Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтида ишлаб чиқилди.

Тузувчилар:

- Пардаев М. Қ. – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти «Иқтисодий таҳлил ва статистика» кафедраси профессори, и.ф.д.;
- Холиқулов А.Н. – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти «Иқтисодий таҳлил ва статистика» кафедраси мудири, и.ф.н.;
- Яхёев.Т.И – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти «Иқтисодий таҳлил ва статистика» кафедраси ассистенти.

Тақризчилар:

- Усманова Д.Қ. – Самарқанд Давлат университети доценти, и.ф.н.
- У.А.Хайдаров - “Baxmal fitoimpex” МЧЖ директори

Фан дастури Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти кенгашида кўриб чиқилган ва тавсия қилинган (20__ йил “__” ____ даги __-сон мажлис баённомаси)

I. ЎҚУВ ФАНИНИНГ ДОЛЗАРБЛИГИ ВА ОЛИЙ КАСБИЙ ТАЪЛИМДАГИ ЎРНИ

Ушбу фан иқтисодиёт тармоқларида бошқарув таҳлилнинг ўрни, бошқарув таҳлил усуллари ва тамойиллари, бошқарув таҳлилни ташкил этиш ва ахборот манбалари, иқтисодиёт субъектларида таҳлил ишларини ташкил қилиш ва манбалар билан таъминлаш, иқтисодиёт субъектларининг маркетинг фаолиятини таҳлили, иқтисодиёт субъектларининг маҳсулот (иш, хизматлар) ишлаб чиқариш ҳажмини таҳлили, маҳсулот(иш, хизматлар)ни сотиш ҳажми ва уларнинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили, меҳнат ресурслари билан таъминланганлик, меҳнат унумдорлиги ва уларнинг маҳсулот ҳажмига таъсирини таҳлили, иқтисодиёт субъектларининг моддий (материал) ресурслар билан таъминланишини таҳлили ҳамда ҳозирги кунда бошқарув таҳлилнинг ривожланиш анъаналари, истиқболи ҳамда мамлакатимизда амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларнинг устувор масалаларини қамраб олади. Ушбу дастурда хўжалик юритувчи субъектлар хўжалик-молия-тижорат фаолияти бошқарувида ахборотлар оқимини шакллантиришнинг муҳим дастаги, бошқарув таҳлилнинг назарий, услугбий ва амалий жиҳатлари акс этган.

Талабаларни мазкур фанни чуқур ўрганиши иқтисодий ҳодиса ва жараёнлар, уларнинг самараси ва натижавийлиги юзасидан жорий ва истиқболли, замонавий бошқарув қарорларини қабул қилиш ҳамда уларни амалда қўллай олишга ўргатади. Фан дастуридаги масалалар турли хўжалик юритувчи субъектлар молиявий муносабатларидаги таҳлилий хуносаларни тайёрлашдаги услугбий жиҳатларига ҳам мос тушади.

Ушбу “Бошқарув таҳлил” фани “Менежмент” таълим йўналиши ўқув режаси таркибида ўрганилишини назарда тутади.

II. ЎҚУВ ФАНИНИНГ МАҚСАДИ ВА ВАЗИФАСИ

“Бошқарув таҳлил” фанини ўқитишдан мақсад – бошқарув, молиявий ва инвестицион қарорлар қабул қилиш учун хўжалик юритувчи субъектларда ресурслардан фойдаланиш ҳолатини, фаолият самарадорлигини, молиявий ҳолатини ҳамда уларнинг ўзгаришларини, ўзгаришларга таъсир этувчи омилларни аниқлаш, ҳисоб-китоб қилиш, баҳолаш йўлларини ўргатишдан иборат.

Ушбу мақсадга эришиш учун фан бўйича талабалар хўжалик юритувчи субъектларнинг моддий, молиявий ва меҳнат ресурсларидан фойдаланиш ҳолатига, уларнинг ишлаб чиқариш, тиҷорат ва молия фаолияти самарадорлигига, субъектларнинг иқтисодий ва молиявий салоҳиятига, уларнинг бошқарув самарадорлигига объектив баҳо бериш, фаолиятнинг кучли жиҳатлари ва заиф томонларини аниқлаш асосида активларнинг бугунги ва келажакдаги

қийматини оширишда аниқ бошқарув қарорларини тайёрлаш юзасидан замонавий билим, кўникма ва малакасига қўйидаги талаблар қўйилади.

Талаба:

- хўжалик юритувчи субъектлар, уларнинг хўжалик-молиятижорат фаолияти узлуксизлиги;
- иқтисодий ҳодиса ва жараёнлар, уларнинг самараси, натижаси ҳақидаги, активларнинг доиравий айланувчанлигини таъминлашда;
- ахборотлар оқимини шакллантириш;
- ахборотларни қайта ишлаш ва таҳлилий хulosаларни шакллантириш;
- бошқарув таҳлилнинг зарурий ва муҳим жиҳатлари **ҳақида тасаввурга эга бўлиши;**
- хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини бошқарув таҳлил қилишнинг асосий тамойилларини;
- бошқарув таҳлил асослари ва усусларини;
- хўжалик юритувчи субъектларда бошқарув таҳлил ишларини ташкил қилишни;
- таҳлил учун керакли манбаларни тўплаш ва улардан фойдалана олишни **билиши ва улардан фойдалана олиши;**
- хўжалик юритувчи субъектларнинг операцион фаолиятига баҳо бериш;
- хўжалик юритувчи субъектларда харажатлар таҳлили ва бюджетлаштириш;
- хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий ҳолатига баҳо бериш;
- фойда ва рентабеллик кўрсаткичларини таҳлил қилиш;
- хўжалик юритувчи субъектлар кредитга лаёқатлик ҳолатига баҳо бериш;
- тармоқларда таҳлил хусусиятлари бўйича **кўникмаларга эга бўлиши керак;**

III. ФАННИ ЎҚИТИШДА ИННОВАЦИОН ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ҲАМДА ЎҚУВ МАШҒУЛОТЛАРИНИ ЛОЙИҲАЛАШ

Фанни ўқитишда интерфаол, коммуникатив, перцептив ёндашувлардан максимал даражада фойдаланиш, ўқув адабиётларидан ташқари аутентик материаллар: аудио, видео, журналлар, интернет манбаларидан ўзлаштирилган билимлар мажмуасини амалиётда кузатилаётган далил ва ҳодисаларга боғлай олиш, олинган натижаларни баҳолаш, таҳлил қилиш орқали касбий фаолият учун зарур бўлган билим, малака ва компетенцияларни инновацион тафаккур лаёқати негизида шакллантиришга алоҳида эътибор қаратиш талаб этилади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, ўқув машғулотларини лойиҳалаш жараёнида:

- мезонни танлаш;
- ўқув мақсадларини тоифалаш;
- ўқув материалларини модуллаштириш;
- уларни ўрганиш, таҳлил қилиш ва қайта ишлеш;
- ўрганиш натижаларини аниқлаш каби омилларга қаратиш орқали таълим олувчидаги назарий билимлар пухта эгалланиши ҳамда уларни амалиётда қўллаш кўникмасини шакллантириш, мустақил таълимни самарали ташкил этиш талаб этилади.

IV. АСОСИЙ НАЗАРИЙ ҚИСМ (МАЪРУЗА МАШҒУЛОТЛАРИ)

1-мавзу. Бошқарув таҳлил фанининг назарий асослари

Бошқарув таҳлилнинг замонавий бошқарувдаги роли, ўрни ва аҳамияти. Бошқарув таҳлилнинг предмети, обьекти, мақсади, вазифалари, принциплари. Бошқарув таҳлилнинг методи ва унинг ўзига хос хусусиятлари. Хўжалик фаолияти таҳлили: бошқарув таҳлил (ички ва ташқи); бошқарув таҳлили.

Бошқарув таҳлилда қўлланиладиган усуллар: анъанавий (қиёслаш, баланс, занжирли алмаштириш, индекс, фарқли, нисбий кўрсаткичли каби) ва иқтисодий математик (интеграл, чизиқли ва чизиқсиз дастурлаш, назарий ўйин, корреляция ва регреция, детерминант, логарифм каби) усуллар.

Бошқарув таҳлилнинг махсус усуллари: молиявий ҳисоботни ўқиши, горизонтал, вертикал, тренд, қиёсий, омилли, коэффицентлар таҳлили.

Бошқарув таҳлилнинг бошқа фанлар ўртасида тутган ўрни ва ўзига хос хусусиятлари.

Бошқарув таҳлил субъектлари (ҳақиқий ва потенциал инвесторлар, кредиторлар, маҳсулот етказиб берувчилар, харидорлар, ходимлар, шунингдек хукумат муассасалари, вазирликлар, идоралар, жамоатчилик ва бошқа манфаатдор фойдаланувчилар) ва уларнинг қизиқишилари.

2-мавзу. Бошқарув таҳлилни ташкил этиш ва ахборот манбалари

Бошқарув таҳлилни ташкил этиш, юритиш, хуносаларни шакллантириш соҳасидаги муносабатларни тартибга солишдаги меъёрий асослар.

Бошқарув таҳлилни ташкил этиш шакллари. Бошқарув таҳлилни ташкил этишда корхонанинг тармоқ хусусияти, фаолият қўлами, рақобатдаги ўрни каби жиҳатларини ҳисобга олиш.

Бошқарув таҳлилнинг асосий бўлимлари: молиявий ҳисобот таҳлили,

инвестицион таҳлил, қимматли қоғозлар бозоридаги жараёнлар таҳлили, молиявий ҳисоботни башоратлаш.

Бошқарув таҳлил босқичлари.

Бошқарув таҳлилнинг ахборот базаси (таҳлил обьектлари) ҳақидаги, уларнинг очиқлиги ва ошкоралиги. Молиявий ҳисоботлар шакллари ва уларнинг тавсифи. Жамланган молиявий ҳисоботлар ва уларни таҳлил этиш.

Молиявий ҳисоботни тузишда миллий ва халқаро стандартларнинг молиявий ҳисобот мазмунига таъсири. Бошқарув таҳлилни муаммоли жиҳатлари (даврий оралиқдаги қиёсийлик, турли корхоналар ўртасидаги қиёсийлик, ахборот оперативлиги муаммолари). Аудитор хулосаларини кўриб чиқиш. Аудитдан ўтказилмаган ҳисоботлар. Бошқарув таҳлилда қўлланиладиган бошқа ахборотлар.

Бошқарув таҳлилда компьютер технологиялари ва дастурий таъминотлардан фойдаланиш.

3-мавзу. Иқтисодиёт субъектларининг маҳсулот (иш, хизматлар) ишлиб чиқариш ҳажмини таҳлили

Маҳсулот ишилаб чиқариш ҳажмини таҳлил қилишнинг мазмуни, вазифалари ва манбалари. Маҳсулот ишилаб чиқариш ҳажмини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими.

Маҳсулот ишилаб чиқаришнинг ўсиш суръатини динамик таҳлили. Ишилаб чиқариш маромийлигини таҳлили. Брак натижасидаги йўқотишларни таҳлили.

Маҳсулот ҳажмига таъсир этувчи омилларни гуруҳларга ажратиш. Маҳсулот ишилаб чиқариш ҳажмига таъсир этувчи меҳнат омиллари. Маҳсулотлар таркибидаги структуравий ўзгаришлар таҳлили. Маҳсулот ҳажмини ошириш бўйича мавжуд имкониятларни аниқлаш.

4-мавзу. Маҳсулот(иш, хизматлар)ни сотиш ҳажми ва уларнинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили

Иқтисодиёт субъектларида маҳсулот сотиш ҳажмларини таҳлил этишнинг мазмуни, вазифалари ва манбалари. Маҳсулот сотиш ҳажми ва унинг динамикасини таҳлили. Сотиш ҳажмига таъсир этувчи омилларнинг ҳисоблаш. Маҳсулотларни сотиш бўйича шартнома мажбуриятларининг бажарилишини таҳлили. Сотилган маҳсулот сифатининг таҳлили. Маҳсулотни сотиш ҳажмини ошириш имкониятларини аниқлаш ҳамда корхона амалиётига тадбиқ этишни кўрсатиб бериш.

5-мавзу. Меҳнат ресурслари билан таъминланганлик, меҳнат унумдорлиги ва уларнинг маҳсулот ҳажмига таъсирини таҳлили

Иқтисодиёт субъектларининг меҳнат ресурслари билан таъминланганлигини таҳлил қилишнинг моҳияти ва вазифалари. Таҳлилни ахборот манбалари. Иқтисодиёт субъектларининг меҳнат ресурслари таркиби ва уларнинг динамикасини таҳлили. Иш кучи қўнимсизлиги ва ишчилар малака даражасини таҳлили. Иш вақтидан самарали фойдаланиш ва унинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили.

Меҳнат унумдорлиги динамикасини таҳлили. Саноат ишлаб чиқариш ходимлари меҳнат унумдорлигига таъсир этувчи омиллар ва уларни таҳлили. Ишчиларнинг меҳнат унумдорлигига таъсир этувчи омилларни таҳлили. Ходимларнинг ўртача иш куни давомийлиги ва унинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили. Ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг меҳнат сифимини таҳлили. Маҳсулот ҳажмига меҳнат омилларининг таъсирини таҳлили.

6-мавзу. Иқтисодиёт субъектларининг моддий (материал) ресурслар билан таъминланишини таҳлили

Иқтисодиёт субъектларининг моддий ресурслар (меҳнат предметлари) билан таъминланганлигини таҳлил этишнинг аҳамияти ва вазифалари. Таҳлилнинг ахборот манбалари. Моддий ресурслар билан таъминланганлик ва улардан фойдаланиш самарадорлигини характерлайдиган кўрсаткичлар тизими. Корхонанинг материал ресурслар билан таъминланганлигини таҳлили. Моддий ресурслардан фойдаланиш самарадорлиги ва уларни ишлаб чиқариш ҳажмига таъсирини таҳлили. Материал қайтими ва материал сифимининг таҳлили.

7-мавзу: Асосий воситалар таҳлили

Корхоналарда асосий воситалар таҳлилиниң мақсад ва вазифалари, асосий воситалар ҳаракати таҳлили ва асосий воситалар ҳаракатини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими, асосий воситалар ҳолати таҳлили ва асосий воситалар ҳолатини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими, асосий воситалар самарадорлиги таҳлили ва асосий воситалар самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими.

8-мавзу: Дебиторлик ва кредиторлик қарзлари таҳлили

Дебиторлик ва кредиторлик қарзлари таҳлилиниң мақсад ва вазифалари, дебиторлик ва кредиторлик қарзлари ҳаракати таҳлили ва дебиторлик ва кредиторлик қарзлари ҳаракатини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими, дебиторлик ва кредиторлик қарзлари ҳолати таҳлили ва дебиторлик ва кредиторлик қарзлари ҳолатини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими,

дебиторлик ва кредиторлик қарзлари самарадорлиги таҳлили ва дебиторлик ва кредиторлик қарзлари самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими.

9-мавзу: Пул оқимлари таҳлили

Пул оқимлари таҳлилиниң мақсад ва вазифалари, операцион фаолияти бўйича пул оқимлари таҳлили, инвестицион фаолияти бўйича пул оқимлари таҳлили, молиявий фаолияти бўйича пул оқимлари таҳлили, солик тўловларибўйича пул оқимлари таҳлили.

10-мавзу: Хусусий капитал таҳлили

Хусусий капитал таҳлилиниң мақсад ва вазифалари, устав капитали таҳлили, қўшилган капитали таҳлили, резерв капитали таҳлили, тақсимланмаган фойда таҳлили, мақсадли тушумлар таҳлили.

V. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАРНИ ЎТАШ БЎЙИЧА КЎРСАТМА ВА ТАВСИЯЛАР

Амалий машғулотларини ўтказишда қуидаги дидактик тамойилларга амал қилинади:

- амалий машғулотларнинг мақсадини аниқ белгилаб олиш;
- ўқитувчининг инновацион педагогик фаолияти бўйича билимларни чуқурлаштириш имкониятларига талабаларда қизиқиш уйғотиш;
- талабада натижани мустақил равишда қўлга киритиш имкониятини таъминлаш;
- талабани назарий-методик жиҳатдан тайёрлаш;
- амалий машғулотлар нафақат аниқ мавзу бўйича билимларни якунлаш, балки талабаларни тарбиялаш манбаи ҳамdir.

Амалий машғулотлар бўйича қуидаги мавзулар тавсия этилади:

VI. МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ

Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:

1. Фанлар тизимида иқтисодий таҳлилнинг ўрни ва ўзига хос хусусиятлари.
2. Иқтисодий таҳлилнинг ахборот манбасини тўғрилигини текшириш.
3. Иқтисодий таҳлилда дастурий таъминот ва ахборот технологияларининг қўлланилиши.
4. Операцион леверидж таҳлили.
5. Операцион рисклар ва уларни бошқариш.

6. Ишлаб чиқариш харажатлари ва маҳсулот таннархини камайтиришда иқтисодий таҳлилнинг замонавий модели.
7. Харажатларни мақбуллаштириш ва самарадорликни ошириш йўллари.
8. Рақобатдош маҳсулотлар ишлаб чиқариш қобилиятини таҳлили.
9. Рисклар таҳлили. Кредитга лаёқатликни баҳолашда назоратнинг давомийлиги.
10. Солиқ тўловлари динамикаси, уларнинг қиёсий таҳлили.
11. Пул оқимларидаги ўзгариш тенденцияларини таҳлили. Фоиз ставкалари ва уларни ҳисоблаш усуллари.
12. Валюта маблағлари ҳаракатининг таҳлили.
- 13.Хусусий капитал даромадлиги (рентабеллиги)нинг таҳлили.
- 14.Молиявий леверидж кўрсаткичларини таҳлили.
- 15.Иқтисодий ночорлик (банкротлик)ни олдини олиш чора-тадбирлари.
- 16.Банкротликни олдини олишда молиявий менежментдан фойдаланиш.
- 17.Рейтинг баҳолаш бўйича корхоналарни ранжирлаш.
- 18.Молиявий ҳолатни рейтинг баҳолаш бўйича халқаро тажрибалар ва улардан мамлакатимиз таҳлил амалиётида фойдаланиш имкониятлари.
- 19.Банкротликни башоратлаш.

20. Башорат кўрсаткичларига ички ва ташқи омиллар таъсири. Башорат кўрсаткичларининг эҳтимоллиги ва ишончлилигини баҳолаш. Башоратлашдаги камчиликлар.

Фаннинг ииши ўқув дастурини ишлаб чиқшида мустақил таълим ва мустақил иши мавзуларида қўшишмча ва ўзгартиришилар киритилиши мумкин.

Мустақил ўзлаштириладиган мавзулар бўйича талабалар томонидан рефератлар тайёрлаш ва уни тақдимот қилиш тавсия этилади.

VII. ФАН БЎЙИЧА КУРС ИШИ (ЛОЙИҲАСИ)

“Бошқарув таҳлил” фанидан курс иши муаяйн мавзу бўйича умумий яхлитликка эга илмий-амалий фикрларни акс эттирувчи лойиҳавий иш ҳисобланади. Курс иши бошқарув таҳлилга доир масалаларни акс эттиришга мос келиши талаб этилади.

Курс ишини ҳимоя қилишга қуйидаги умумий талаблар қўйилади:

- муаммони библиографик таҳлил қилиш;
- чизма ва жадвалларни муаяйн тизимга келтирилган ҳолда расмийлаштириш;
- тўпланган материалларни танқидий ўрганиш;
- таклиф ва тавсияларни асослаб бериш;
- фикрни кетма-кетликда, муаяйн изчилликда баён қилиш;

- курс ишини қўйилган талаблар бўйича расмийлаштириш.

Курс иши учун таҳминий мавзулар:

1. Бошқарув таҳлил ва уни ташкил этиш.
2. Бошқарув таҳлилнинг турлари, шакллари ва уларни бошқаришдаги роли.
3. Бошқарув таҳлилнинг предмети, методи ва унинг ўзига хос хусусиятлари.
4. Корхоналарда бошқарув таҳлилини йўлга қўйиш ва унинг муҳим жиҳатлари.
5. Бошқарув таҳлилнинг ахборотлар базаси ва уларга қўйиладиган талаблар.
6. Бошқарув таҳлилнинг субъектлари ва уларнинг манфаатлари.
7. Бошқарув таҳлилни ўtkазиш босқичлари.
8. Молиявий ҳисоботлар ва уларни халқаро стандартлар асосида тузиш.
9. Бошқарув таҳлилнинг бошқа фанлар билан боғлиқлиги.
10. Бошқарув таҳлилда қўлланиладиган усуллари
11. Корхона операцион фаолиятининг таҳлили ва унинг муҳим жиҳатлари.
12. Махсулот ишлаб чиқариш ва сотиш хажмининг таҳлили
13. Махсулот ишлаб чиқариш ва сотиш хажмига таъсир этувчи омиллар таҳлили.
14. Корхоналар экспорт ав импорт фаолиятини таҳлили.
15. Мехнат ресурслари ва улар билан таъминланганлик таҳлили.
16. Мехнат унумдорлиги ва унинг омилли таҳлили.
17. Ишлаб чиқариш заҳиралари ва улардан самарали фойдаланишни таҳлили.
18. МАҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмига меҳнат омилларининг таъсирини таҳлили.
19. Бошқарув таҳлилни ташкил этишнинг ўзига хос хусусиятлари.
20. Корхоналарда материаллардан самарали фойдаланишни таҳлили.
21. Комплекс иқтисодий таҳлил ва унинг муҳим жиҳатлари.
22. Корхоналарнинг давр харажатлари таҳлили
23. Хўжалик юритувчи субъектларда операцион леверидж кўрсаткичларини таҳлили.
24. Асосий воситаларнинг техник ҳолати ва харакатини таҳлили.
25. Асосий воситалар билан таъминланганлик ва улардан самарали фойдаланишни таҳлили.
26. Асосий воситалар таҳлили ва уни такомиллаштириш.

27. Ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланишни таҳлили.
28. Операцион фаолият ва унинг муҳим самарадорлик кўрсаткичларини таҳлили.
29. Корхоналарда иш вақтидан самарали фойдаланишни таҳлили.
30. Махсулот ишлаб чиқаришда структуравий ўзгаришларни таҳлили.
31. Махсулот таннархи ва унинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили.
32. Мехнат ҳақи фонди ва унинг омилли таҳлили.
33. Ишлаб чиқариш харажатлари ва маҳсулотнинг хаажат сифимийлигининг таҳлили
34. Маҳсулот ишлаб чиқариш хажмига таъсир этувчи омиллар таҳлили
Фаннинг ииши ўқув дастурини ишлаб чиқишида курс иши мавзуларида қўшимча ва ўзгаришилар киритилиши мумкин.

VIII. АСОСИЙ ВА ҚЎШИМЧА АДАБИЁТЛАР ҲАМДА АХБОРОТ МАНБАЛАРИ

АСОСИЙ АДАБИЁТЛАР

1. Subramanyam K.R. Financial statement analysis. 11th edition. New York, Mc Graw-Hill Education, 2016. - 814 pages.
2. Казакова Н.А. Финансовый анализ. Учебник. М.: Юрайт, 2018. – 470 с
3. Жилкина А.Н. Финансовый анализ. Учебник. М.: Юрайт, 2018. – 285 с
4. Рахимов М.Й., Каландарова Н.Н. Молиявий таҳлил. Дарслик. – Т.: Иқтисод-Молия, 2019. -736 б.
5. Рахимов М.Й. Иқтисодиёт субектлари молиявий ҳолатининг таҳлили. Ўқув қўлланма. – Т.: Иқтисод-Молия, 2015. -392 б.

ҚЎШИМЧА АДАБИЁТЛАР

6. “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармони.
7. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. - Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. - 488 б.
8. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик - ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. - Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. - 104 б.
9. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон

давлатини биргаликда барпо этамиз. - Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. - 56 б.

10. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш - юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. - Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017.-48 б.

11. Рахимов М. Иқтисодиёт субектлари молиявий ҳолатининг таҳлили. Услубий қўлланма. – Т.: Иқтисод-Молия, 2015. -156 б.

12. Пардаев М.К., Исроилов Ж.И., Исроилов Б.И. Иқтисодий таҳлил. Ўқув қўлланма. – Т.: Принт Лине Груп, 2017.-533 б.

13. Steven M. Bragg. Financial analysis: A business decision guide. 2nd edition. Colorado, Accounting Tools, Inc., 2014. –325 pages.

14. Шагиясов Т.Ш., Сагдиллаева З.А., Урманбекова И.Ф. Экономический анализ. /Учебник – Т.: Иқтисод-Молия, 2017. – 428 с.

15. Сагдуллаева З.А., Чориев И.Х., Маҳмудов А., Юлдашева У.А. Иқтисодий таҳлил. Дарслик. – Т.: Иқтисод-Молия, 2018. - 404 б.

ИНТЕРНЕТ САЙТЛАРИ

16. www.apb.org.uk (Auditing Practices Board)
17. www.nao.gov.uk (UK National Audit Office)
18. www.iiia.org.uk (The Institute of Internal Auditors-United Kingdom)
19. www.iasc.org.uk (International Accounting Standards Committee)
20. www.aicpa.org/index.htm (American Institute of Certified Public)

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA

O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

Ro`yxatga olindi

Nº _____
«__» ____ 2020 y.

Tasdiqlayman

o`quv va tarbiyaviy
ishlar bo`yicha prorekтори
_____ Q.J.Mirzayev
«__» ____ 2020 y.

BOSHQARUV TAHLLILI

fanining

ISHCHI DASTURI

Bilim sohasi: 200 000 – Ijtimoiy soha, iqtisod va huquq

Ta'lif sohasi: 230 000 – Iqtisod

Ta'lif yo`nalishi: 5231700 – Кадрлар менежменти

Umumiy o`quv soati – 176 soat;

SHu jumladan:

Ma'ruza – 48 soat (5 semestr – 48 soat);

Amaliy mashg`ulotlar – 48 soat (5 semestr – 48 soat);

Mustaqil ta'lif soati – 80 soat (5 semestr – 80 soat)

SAMARQAND – 2020

Fanning ishchi dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti tamonidan 2020-yil
— — da tasdiqlangan “Boshqaruv tahlili” fani dasturi asosida tayyorlangan.

Fan ishchi dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis institutining o`quv-uslubiy Kengashining 2020 yil “—” — dagi “—”-sonli majlis bayoni bilan tasdiqlangan.

Tuzuvchilar:

Pardayev M. Q.	– Samarqand iqtisodiyot va servis instituti « Iqtisodiy tahlil va statistika» kafedrasi professori, i.f.d.;
Xoliqulov A.N.	– Samarqand iqtisodiyot va servis instituti « Iqtisodiy tahlil va statistika» kafedrasi mudiri, i.f.n.;
Yahyoyev.T.I	– Samarqand iqtisodiyot va servis instituti « Iqtisodiy tahlil va statistika» kafedrasi assistenti.

Taqrizchilar:

Usmanova D.Q.	– Samarqand Davlat universiteti dotsenti, i.f.n.
U.A.Xaydarov	- “Baxmal Fitoimpex” MCHJ direktori

SamISI Iqtisodiyot

fakulteti dekani:

2020 yil “__” _____ SH.M.Islomov

(*imzo*)

“Iqtisodiy tahlil va statistika ”

kafedrasi mudiri:

2020 yil “__” _____ A.N. Xoliqurov

(*imzo*)

1. O`quv fani o`qitilishi bo`yicha uslubiy ko`rsatmalar.

Ushbu dasturda raqamli iqtisodiyotda tadbirkorlik sub'ektlari xo`jalik-moliya-tijorat faoliyati boshqaruvida axborotlar oqimini shakllantirishning muhim dastagi, boshqaruv tahlilning nazariy, uslubiy va amaliy jihatlari aks etgan. Talabalarni mazkur fanni chuqur o`rganishi iqtisodiy hodisa va jarayonlar, ularning samarasi va natijaviyligi yuzasidan joriy va istiqbolli, zamonaviy boshqaruv qarorlarini qabul qilish hamda ularni amalda qo`llay olishga o`rgatadi. Fan dasturidagi masalalar turli tadbirkorlik sub'ektlari moliyaviy munosabatlaridagi tahliliy xulosalarini tayyorlashdagi uslubiy jihatlariga ham mos tushadi.

Fanni o`qitishdan maqsad – boshqaruv, moliyaviy va investitsion qarorlar qabul qilish uchun xo`jalik sub'ektlarida resurslardan foydalanish holatini, faoliyat samaradorligini, moliyaviy holatini hamda ularning o`zgarishlarini, o`zgarishlarga ta`sir etuvchi omillarni aniqlash, hisob-kitob qilish, baholash yo`llarini o`rgatishdan iborat.

Fanning vazifasi – talabalarda xo`jalik sub'ektlarining moddiy, moliyaviy

va mehnat resurslaridan foydalanish holatiga, ularning ishlab chiqarish – tijorat va moliya faoliyati samaradorligiga, sub’ektlarning iqtisodiy va moliyaviy salohiyatiga, ularning boshqaruv samaradorligiga ob’ektiv baho berish, faoliyatning kuchli jihatlari va zaif tomonlarini aniqlash asosida aktivlarning bugungi va kelajakdagi qiymatini oshirishda aniq boshqaruv qarorlarini tayyorlash yuzasidan zamonaviy bilim, ko`nikma va malakalarni shakllantirishdan iborat.

“Boshqaruv tahlil” fanini o’zlashtirish jarayonida bakalavr:

- xo`jalik sub’ektlari, ularning xo`jalik-moliya-tijorat faoliyati uzlucksizligi; iqtisodiy hodisa va jarayonlar, ularning samarasi, natijasi haqidagi, aktivlarning doiraviy aylanuvchanligini ta’minalashda; axborotlar oqimini shakllantirish; axborotlarni qayta ishslash va tahliliy xulosalarni shakllantirish; boshqaruv tahlilning zaruriy va muhim jihatlari ***haqida tasavvurga ega bo`lishi***;
- xo`jalik sub’ektlari faoliyatini boshqaruv tahlil qilishning asosiy tamoyillarini; boshqaruv tahlili asoslari va usullarini; xo`jalik sub’ektlarida boshqaruv tahlili ishlarini tashkil qilishni; tahlil uchun kerakli manbalarni toplash va ulardan foydalana olishni ***bilishi va ulardan foydalana olishi***;
- iqtisodiyot sub’ektlarining marketing faoliyatini tahlili, iqtisodiyot sub’ektlarining mahsulot (ish, xizmatlar) ishlab chiqarish hajmini tahlili, mahsulot(ish, xizmatlar)ni sotish hajmi va ularning o’zgarishiga ta’sir etuvchi omillar tahlili, mehnat resurslari bilan ta’milanganlik, mehnat unumdarligi va ularning mahsulot hajmiga ta’sirini tahlili, iqtisodiyot sub’ektlarining moddiy (material) resurslar bilan ta’milanishini tahlili bo`yicha ***ko`nikmalarga ega bo`lishi kerak***;
- turli shakldagi boshqaruv tahlil ishlarini tashkil qilish; tahlil natijalarini rasmiylashtirish; yo`l qo`yilgan kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etish; foydalanimagan imkoniyatlarni ko`rsatib berish; iqtisodiy samaradorlikni oshirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqish va ularni amaliyotga tadbiq etish ***malakalariga ega bo`lishi kerak***.

2. Ma’ruza mashg`ulotlari

1- jadval

№	Mavzu nomlari	Dars soatlari hajmi
		KMN
1-modul. Moliyaviy tahlilning nazariy asoslari		
1.	Boshqaruv tahlil fanining nazariy asoslari	2
2.	Boshqaruv tahlilni tashkil etish va axborot manbalari	4
2-modul. Iqtisodiy va moliyaviy salohiyat tahlili		
3.	Iqtisodiyot sub'ektlarining mahsulot (ish, xizmatlar) ishlab chiqarish hajmini tahlili	4
4.	Mahsulot(ish, xizmatlar)ni sotish hajmi va ularning o‘zgarishiga ta’sir etuvchi omillar tahlili	6
5.	Mehnat resurslari bilan ta’minlanganlik, mehnat unumдорligi va ularning mahsulot hajmiga ta’sirini tahlili	8
6.	Iqtisodiyot sub'ektlarining moddiy (material) resurslar bilan ta’minlanishini tahlili	8
7	sosiy vositalar tahlili	4
8	ebitorlik va kreditorlik qarzlari tahlili	4
9	ul oqimlari tahlili	4
10	ususiy kapital tahlili	4
	mi	48

Ma’ruza mashg`ulotlari multimedia qurulmalari bilan jihozlangan auditoriyada akademik guruqlar uchun o`tiladi.

3. Amaliy mashg`ulotlari

2- jadval

№	Mavzu nomlari	Dars soatlari hajmi
		KMN
1-modul. Moliyaviy tahlilning nazariy asoslari		
1.	Boshqaruv tahlil fanining nazariy asoslari	2
2.	Boshqaruv tahlilni tashkil etish va axborot manbalari	4
2-modul. Iqtisodiy va moliyaviy salohiyat tahlili		
3.	Iqtisodiyot sub'ektlarining mahsulot (ish, xizmatlar) ishlab chiqarish hajmini tahlili	4
4.	Mahsulot(ish, xizmatlar)ni sotish hajmi va ularning o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillar tahlili	6
5.	Mehnat resurslari bilan ta'minlanganlik, mehnat unumдорligi va ularning mahsulot hajmiga ta'sirini tahlili	8
6.	Iqtisodiyot sub'ektlarining moddiy (material) resurslar bilan ta'minlanishini tahlili	8
7	sosiy vositalar tahlili	4
8	ebitorlik va kreditorlik qarzları tahlili	4
9	ul oqimlari tahlili	4
10	ususiy kapital tahlili	4
	mi	48

Amaliy mashg`ulotlar multimedia qurulmalari bilan jihozlangan auditoriyada har bir akadem. guruhga alohida o`tiladi. Mashg`ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o`tiladi, “Keys-stadi” texnologiyasi ishlatiladi, keyslar mazmuni o`qituvchi tomonidan belgilanadi. Ko`rgazmali materiallar va axborotlar multimedia qurulmalari yordamida uzatiladi.

4. Kurs ishini tashkil etish bo`yicha uslubiy ko`rsatmalar
 Kurs ishi tasdiqlangan o`quv rejada ko`zda tutilmagan.

5.Mustaqil ta’lim

3-jadval

№	Mavzu nomlari	Dars soatlari hajmi
		KMN
1-modul. Moliyaviy tahlilning nazariy asoslari		
1.	Boshqaruv tahlil fanining nazariy asoslari	8
2.	Boshqaruv tahlilni tashkil etish va axborot manbalari	8
2-modul. Iqtisodiy va moliyaviy salohiyat tahlili		
3.	Iqtisodiyot sub'ektlarining mahsulot (ish, xizmatlar) ishlab chiqarish hajmini tahlili	8
4.	Mahsulot(ish, xizmatlar)ni sotish hajmi va ularning o‘zgarishiga ta’sir etuvchi omillar tahlili	8
5.	Mehnat resurslari bilan ta’minlanganlik, mehnat unumдорligi va ularning mahsulot hajmiga ta’sirini tahlili	8
6.	Iqtisodiyot sub'ektlarining moddiy (material) resurslar bilan ta’milanishini tahlili	8
7	sosiy vositalar tahlili	8
8	ebitorlik va kreditorlik qarzlari tahlili	8
9	ul oqimlari tahlili	8
10	ususiy kapital tahlili	8
	mi	80

Mustaqil o`zlashtiriladigan mavzular bo`yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlanadi va uni taqdimoti tashkil qilinadi.

6. Fan bo`yicha talabalar bilimini baholash va nazorat qilish mezonlari

Baholash usullari	Baholash mezoni
Joriy nazorat	<p>“5” baho “a’lo”</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to’la o’zlashtira olish; fan bo`yicha ijodiy fikrlay olish; mustaqil mushohada yuritish; fan mavzulari bo`yicha tasavvurga ega bo’lishi; asosiy ko’rsatkichlarni bir-biridan farqlay olishi va ularga baho bera olishi; tahlil qilish va ularga baho berish; - Har bir mavzu bo`yicha berilgan topshiriqlarni bir hafta davomida bajarib borish (bajarilgan topshiriqlarni modul tizimiga yuklash); - Mavzu bo`yicha berilgan testlarni yechish; - Fandan barcha mavzular bo`yicha topshiriqlarning 90-100 % bajarilganida. <p>“4” baho “yaxshi”</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fan bo`yicha mustaqil mushohada yuritish; fan mavzulari bo`yicha tasavvurga ega bo’lishi; asosiy ko’rsatkichlarni bir-biridan farqlay olishi va ularga baho bera olishi; tahlil qilish va ularga baho berish; - Fan bo`yicha mavzulardan berilgan topshiriqlarning 70-90 % i bajarilganda (modul tizimi orqali amalga oshirilganda).
	<p>“3” baho “qoniqarli”</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fan bo`yicha mustaqil mushohada yuritish; fan mavzulari bo`yicha tasavvurga ega bo’lishi; asosiy ko’rsatkichlarni bir-biridan farqlay olishi va ularga baho bera olishi; - Fan bo`yicha mavzulardan berilgan topshiriqlarning 60-70 % i bajarilganda (modul tizimi orqali amalga oshirilganda).

	<p>“2” baho “qoniqarsiz”</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fan bo'yicha mustaqil mushohada yurita olmaslik; fan mavzulari bo'yicha tasavvurga ega bo'lmaslik; asosiy ko'rsatkichlarni bir-biridan farqlay olmaslik va ularga baho bera olmaslik; - Fan bo'yicha mavzulardan berilgan topshiriqlarning 60%ga bajarganda (modul tizimi orqali amalga oshirganda yoki umuman bajarmaganda).
Oraliq nazorat	<p>Fan bo'yicha (ta'lim platformasiga kiritilgan) oraliq nazorat testlarini belgilangan vaqtida (modul tizimi orqali) topshirish.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 90 – 100 % - “5” baho; - 70 – 89 % - “4” baho; - 60 – 69 % - “3” baho; - 0 – 50 % - “2” baho.
Yakuniy nazorat	<p>Fan bo'yicha (ta'lim platformasiga kiritilgan) yakuniy nazorat testlarini belgilangan vaqtida (modul tizimi orqali) topshirish.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 90 – 100 % - “5” baho; - 70 – 89 % - “4” baho; - 60 – 69 % - “3” baho; - 0 – 50 % - “2” baho.
Yakuniy baho	<p>Fan bo'yicha (modul tizimida) berilgan topshiriqlarni bajarish jaryonida talaba olgan baholar guruh журнallarida (ta'lim platformasi bazasidagi baholash natijalari) qayd qilinadi. Yetarli ballni to'play olmagan talabaga qayta nazoratlarni topshirish uchun vaqt beriladi. Ayrim uzrli sabablarga ko'ra topshira olmagan (modul tizimiga kira olmagan) talabaga fanni qayta (oflays) o'zlashtirishga ruxsat beriladi.</p>

7. Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar:

21. Subramanyam K.R. Financial statement analysis. 11th edition. New York, Mc Graw-Hill Education, 2016. - 814 pages.
22. Казакова Н.А. Финансовый анализ. Учебник. М.: Юрайт, 2018. – 470 с
23. Жилкина А.Н. Финансовый анализ. Учебник. М.: Юрайт, 2018. – 285 с
- Raximov M. Iqtisodiyot sub`ektlari moliyaviy holatining tahlili. O'quv qo'llanma. T.; Iqtisod-Moliya, 2015. -392 b.
24. Raximov.M , Qalandarova.N.N Молиявий таҳлил. Darslik. – Т.: Iqtisod-moliya, 2019. -736 s.

Qo'shimcha adabiyotlar:

- Raximov M. Iqtisodiyot sub`ektlari moliyaviy holatining tahlili. Uslubiy qo'llanma. T.; Iqtisod-Moliya, 2015. -156 b.
- Pardayev M.Q., Isroilov J.I., Isroilov B.I. Iqtisodiy tahlil. O'quv qo'llanma. T.:Print Line Group, 2017.-533 b.
25. Steven M. Bragg. Financial analysis: A business decision guide. 2nd edition. Colorado, Accounting Tools, Inc., 2014. –325 pages.
- SHagiyasov T.SH., Sagdillaeva Z.A., Urmanbekova I.F. Ekonomicheskiy analiz. /Uchebnik –T.: Iqtisod-Moliya, 2017. – 428 s.

Internet saytlari:

26. www.apb.org.uk (Auditing Practices Board)
27. www.nao.gov.uk (UK National Audit Office)
28. www.iiia.org.uk (The Institute of Internal Auditors-United Kingdom)
29. www.iasc.org.uk (International Accounting Standards Committee)
30. www.aicpa.org/index.htm (American Institute of Certified Public